

Nr 89

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inrättande av en lärarhögskola i södra Sverige; given Stockholms slott den 6 mars 1959.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ragnar Edenman

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås att en andra lärarhögskola upprättas i södra Sverige och förlägges till Malmö. Det för denna högskola nya i förhållande till lärarhögskolan i Stockholm är främst, att verksamheten skall omfatta utbildning även av småskollärare.

Den årliga intagningen vid den andra lärarhögskolan beräknas bli 90 ämneslärarkandidater, 96 mellanskollärarkandidater och 48 småskollärarkandidater. Verksamheten beräknas kunna starta vid den nya högskolan hösten 1962, dock att provisoriskt ordnad utbildning av ämneslärare är avsedd att komma till stånd redan från och med hösten 1960.

Enligt vid statsrådsprotokollet som bilaga fogat förslag till avtal mellan staten och Malmö stad överläter staden utan kostnad för statsverket tomt för högskolanläggningen samt uppför och överlämnar till staten utan bidrag av statsmedel fullständiga övningsskolbyggnader.

Fullt utbyggd beräknas kostnaderna för verksamheten komma att uppgå till omkring 7,5 miljoner kronor årligen.

För nästa budgetår äskas endast ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
6 mars 1959.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och civildepartementen anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, följande.

I årets statsverksproposition (Bil. 29: Kapitalbudgeten; punkten 12) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition, till Nybyggnad för lärarhögskola i södra Sverige för budgetåret 1959/60 beräkna ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

Sedan beredningen av denna fråga numera avslutats, anhåller jag att få ånyo anmäla densamma.

I. Inledning

Enligt vid 1950 års riksdag fattat principbeslut skall i den ordning och till det antal, som framdeles bestämmes, inrättas lärarutbildningsanstalter av ny typ, lärarhögskolor, avsedda att meddela egentlig yrkesutbildning för ämneslärare, mellanskollärare och eventuellt småskollärare ävensom, i den mån sådant i vederbörlig ordning bestämmes, för olika grupper av speciallärare.

En första lärarhögskola inrättades genom beslut av riksdagen år 1954 och påbörjade sin egentliga verksamhet höstterminen 1956.

Med stöd av nådigt bemyndigande den 30 september 1955 tillkallade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet den 28 november 1955 för utredning av frågan om inrättande av en andra lärarhögskola, belägen i södra Sverige, såsom sakkunniga dåvarande ledamoten av riksdagens första kammare, f. d. lektorn Hakon Lauritz Edgar Sjö Dahl, numera ledamoten av riksdagens första kammare, hemmansägaren Nils Ivar Johansson i Mysinge och rektorn vid folkskoleseminariet i Lund Erik Georg Stenquist samt uppdrog åt Sjö Dahl att såsom ordförande leda utredningsarbetet.

Sedan de sakkunniga överlämnat sitt den 29 juli 1958 dagtecknade be-

tänkande »Lärarhögskola i Sydsverige» (stencilerat), har utlåtanden över detsamma avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, kanslersämbetet för rikets universitet, skolöverstyrelsen, vars utlåtande gäller som uttalande även av styrelsen för lärarhögskolan i Stockholm, överstyrelsen för yrkesutbildning, byggnadsstyrelsen, länsstyrelsen i Malmöhus län — som i ärendet hört vederbörande kommunala myndigheter i Malmö och Lund — länskolnämnden i Malmöhus län ävensom arbetsmarknadsstyrelsen. Tillfälle har slutligen beretts åtskilliga organisationer att avgiva yttrande, varjämte länskolnämnden i Malmöhus län och Lunds studentkår inkommit med skrivelser i ärendet.

En andra lärarhögskola bör träda i full verksamhet snarast möjligt. Detta synes dock kunna ske tidigast hösten 1962. Efter en redogörelse för den första lärarhögskolans tillkomst och organisation samt för vad de sakkunniga föreslagit och remissinstanserna anfört, ämnar jag framlägga de förslag rörande en andra lärarhögskola, som nu synes mig påkallade.

II. Den första lärarhögskolans tillkomst och nuvarande organisation

Betänkande rörande den första lärarhögskolan (SOU 1952: 33) utarbetades av 1946 års skolkommision och lades sedermera till grund för proposition angående inrättandet av denna högskola (1954: 209).

Enligt skolkommisionens förslag skulle den första lärarhögskolan ha till uppgift att meddela dels egentlig yrkesutbildning åt de aspirantgrupper, för vilka den stode öppen, dels ock vidareutbildning åt lärare samt att i mån av sina resurser medverka vid den pedagogiska försöksverksamheten.

Härtill kan också läggas den vetenskapliga forskningsverksamhet, som skulle ledas av professorn i skolforskning.

Arbetsättet skulle enligt skolkommisionen vara högskolemässigt. Fria studier borde få så stort utrymme som möjligt. Skolkommisionen förväntade, att den vetenskapliga forskning, som kunde komma att bedrivas vid högskolan, skulle söka arbetsuppgifter i synnerhet inom områden, som berördes av försöksverksamheten.

De för lärarutbildningen centrala ämnena psykologi, pedagogik och metodik skulle vara högskolans huvudämnen. Däremot vore det icke meningen, att lärarhögskolan skulle övertaga någon del av den fackutbildning i skolämnena, som av gammalt meddelats vid universiteten.

Vidareutbildningen skulle ha skiftande former allt efter behovet.

Lärarhögskolans medverkan vid försöksverksamheten skulle avse icke blott att genom direkta försök vinna resultat av värde för den pedagogiska

framstegsarbetet utan också — och framför allt — att väcka de blivande lärarnas intresse för arbete av detta slag, så att tillräckligt många läraraspiranter längre fram såsom aktiva lärare skulle befinnas skickade att medverka vid försöksverksamheten inom skolan.

Egentlig yrkesutbildning skulle vid lärarhögskolan enligt skolkommissionens förslag meddelas för blivande ämneslärare, mellanskollärare och småskollärare.

Utbildningen av ämneslärare skulle enligt skolkommissionens förslag komma att avvika från den dittillsvarande utbildningen så till vida, att den skulle påbörjas omedelbart efter universitetsstudiernas slut. Den pedagogiska kursen i ämbetsexamen skulle ersättas av studier i psykologi och pedagogik vid lärarhögskolan, där utbildningen skulle omfatta två terminer med en mellanliggande praktiktermin. Den första terminen vid lärarhögskolan skulle ägnas åt grundläggande studier i pedagogik, metodik, specialkurser i tal- och röstvård, muntlig framställning, skolhygien m. m. samt åt auskultationer och egen (icke betygsatt) övningsundervisning. Den sista terminen skulle ägnas åt pedagogik med specialkurser, metodik samt auskultationer och betygsatta undervisningsserier.

Utbildningen av mellanskollärare skulle motsvara utbildningen på folkskoleseminariernas tvååriga linjer. En praktiktermin skulle emellertid läggas in mellan den andra och tredje terminen vid lärarhögskolan. Bland annat på grund härav bleve utbildningsgången en annan än vid folkskoleseminarierna.

På det praktiska området skulle således lärarhögskolereformens kärnpunkt bli införandet av den av riksdagen år 1950 i princip beslutade praktikterminen ute på arbetsfältet.

Vid lärarhögskolan skulle enligt skolkommissionens förslag årligen mottagas

80 blivande ämneslärare, 128 blivande mellanskollärare, 144 blivande småskollärare, 150 deltagare i den förberedande kursen för inträde vid småskollärlinjen, ävensom 150 (cirka) deltagare i propedeutiska kurser för inträdessökande till mellanskollärlinjen.

Av småskolläraspiranterna skulle i regel 16 intagas på en speciallinje för studenter. Av ämnesläraraspiranterna beräknades 10 à 20 per år önska specialutbildning för tjänstgöring vid folkhögskola.

Småskolläraspiranterna skulle alltså bli högskolans största elevgrupp.

De skilda aspirantkategoriernas vistelse vid lärarhögskolan skulle omfatta för

småskollärare 4 terminer utom praktikterminen ute på arbetsfältet, för mellanskollärare 4 terminer utom praktikterminen och för ämneslärare 2 terminer utom praktikterminen.

Sedan verksamheten fått sin fulla omfattning, skulle antalet vid lärarhögskolan samtidigt undervisade komma att uppgå till 800 à 900 förutom

deltagarna i kurser av mera tillfällig karaktär och eleverna i lärarhögskolans övningsskola.

Remissinstanserna ansåg allmänt, att utbildningen vid en lärarhögskola av det av skolkommissionen föreslagna formatet måste bli operativ och organisatoriskt tungrodd och departementschefen ansåg en nedskärning vara oundviklig. I första hand föreslog han att småskollärarytbildningen tills vidare skulle slopas. Vidare borde intagningen av mellanskollärare under högskolans första tid begränsas till 96 per år och intagningen av ämneslärarkandidater till högst 60. Examinationen av ämneslärare skulle likväl bli betydande och motsvara tre à fyra provårsläroverk. Antalet personer, som samtidigt undervisades vid högskolan i egenskap av läraraspiranter eller under fortsatt utbildning, skulle således endast bli omkring 300.

Den viktigaste institutionen vid högskolan skulle enligt kommissionens förslag bli den psykologisk-pedagogiska, som skulle förestås av en professor.

Undervisning i psykologi och pedagogik skulle huvudsakligen handhas av lektorer, som skulle bestrida den egentliga kursundervisningen. För undervisningen i metodik skulle finnas tre grupper metodiklektorer. Lektorerna i högstadiets metodik vore huvudsakligen avsedda för ämneslärarytbildningen och för ämnesfördjupningen i klasslärarytbildningen. Vidare skulle lektorstjänster i mellan- och lågstadiernas metodik inrättas. Den tredje gruppen av metodiklektorer skulle utgöras av lektorerna i övningsämnenas metodik.

Metodiklektorernas uppgifter skulle principiellt skilja sig från pedagogiklektorernas: de förra avsågs ge sina lärarkandidater metodiska anvisningar och råd samt handleda dem under den praktiska lärarytbildningen, de senare skulle orientera lärarkandidaterna om undervisningsmetodernas teoretiska motivering.

För vissa ämnen erfordrades dessutom deltidstjänstgörande biträdande lärare.

Enligt skolkommissionen borde högskolans övningsskola till en början omfatta en fullständig enhetsskola med klasserna 1—9 och ledas av två rektorer, av vilka den ena skulle svara för klasslärostadiet och den andra för högstadiet. Längre fram skulle övningsskolan påbyggas med ett gymnasium. Departementschefen ansåg emellertid icke någon gymnasial överbyggnad erforderlig och ej heller mer än en rektorstjänst.

Vidare borde övningsklasser inom det kommunala skolväsendet kunna komma till användning för klasslärarytbildningen. Slutligen måste för ämneslärarytbildningens behov några högre allmänna läroverk knytas till lärarhögskolan såsom samverkande läroverk.

Liksom inom andra skolformer skulle för övningsskolan erfordras lärare med olika utbildning alltefter det stadium, på vilket de skulle tjänstgöra, för klasserna 1—6 övningskollärartjänster, för realskolestadiet adjunkts-

tjänster och för gymnasialstadiet, om ett sådant komme till stånd, lektorstjänster. För alla tre stadierna erfordrades dessutom lärare i övningsämnen.

Såsom förläggningssort för den första lärarhögskolan föreslog skolkommissionen stadsdelen Vällingby i Stockholm. I några remissyttranden nämndes såsom alternativ till Vällingby en förläggning till de lokaler, som då disponerades av folkskoleseminariet för manliga elever i Fredhäll i Stockholm. Departementschefen stannade inför sistnämnda alternativ.

Lärarhögskolan skulle enligt skolkommissionens förslag stå under ledning av en särskild styrelse. Högskolans lärarråd skulle emellertid såsom lokal styrelse kunna avgöra vissa frågor, huvudsakligen pedagogiska. Den omedelbara ledningen av högskolans verksamhet skulle utövas av högskolans rektor.

Bortsett från omfånget anslöt sig departementschefen i allt väsentligt till skolkommissionens förslag i vad gällde den första lärarhögskolans organisation och arbetsformer.

Statsutskottet anslöt sig i stort sett till förslaget om en nedskuren lärarhögskola (SU 1954: 189) och riksdagen beslöt, att en lärarhögskola skulle upprättas i Stockholm med i huvudsak de uppgifter och den organisation, som av departementschefen förordats (Rskr 1954: 303).

Lärarhögskolan i Stockholm påbörjade, som förut sagts, sin verksamhet hösten 1956 och avslutade vårterminen 1958 sitt andra läsår. Hösten 1957 fullbordade den första kullen ämneslärarkandidater sin utbildning och hösten 1958 avlade den första kullen mellanskollärarkandidater examen. Högskolans båda lärarutbildningslinjer är således nu fullt utbyggda. Övningsskolan har emellertid ännu icke fått den omfattning, som förutsatts.

Antalet sökande och intagna på de olika linjerna vid högskolan framgår av följande sammanställning.

		Ht 56	Vt 57	Ht 57	Vt 58	Ht 58	Vt 59
Ämneslärarlinjen	Sökande	29	78	155	106	144	122
	Intagna	29	33	43	30	38	29
Mellanskollärarlinjen ..	Sökande	136	87	261	161	269	163
	Intagna	48	48	48	48	48	48

Enligt Kungl. Maj:ts beslut skall tillsvidare från och med läsåret 1957/58 på lärarhögskolans ämneslärarlinje intagas under höstterminen omkring 35 och under vårterminen omkring 25 sökande. På lärarhögskolans mellanskollärarlinje skall såväl höst- som vårtermin intagas 48 sökande, därav omkring hälften manliga. Den första lärarhögskolan har således för närvarande en intagningskapacitet av 96 mellanskollärarkandidater och 60 ämneslärarkandidater per år.

Utbildningsgången vid lärarhögskolan omfattar i enlighet med 1954 års riksdagsbeslut för ämneslärarkandidaterna två utbildningsterminer med en

mellanliggande praktiktermin samt för mellanskollärarkandidaterna två utbildningsår med en mellanliggande praktiktermin.

I lärarhögskolans petita för budgetåret 1956/57 föreslogs vissa allmänna riktlinjer för lärarhögskolans verksamhet. En härvid för mellanskollärarytbildningen förordad preliminär timplan för den muntliga undervisningen i de olika ämnena under högskolans begynnelsestid mötte i huvudsak ingen erinran från departementschefens sida och har i stort sett följts under de gångna två åren.

För lärarhögskolan i Stockholm gäller tills vidare från och med budgetåret 1958/59 följande personalförteckning:

Personalförteckning

Tjänstemän å ordinarie stat

1 rektor för lärarhögskolan	Bp 1
1 professor	Bo 3
<i>Anm. Ämnesområdet för professorstjänsten benämnes praktisk pedagogik.</i>	
1 rektor vid övningskolan	ABp 26
1 laborator	Ao 26
13 lektorer i högstadiets metodik	Ao 26
2 lektorer i psykologi och pedagogik	Ao 26
1 forskningssekreterare	Ao 24
9 adjunkter	Ao 23
4 lektorer i mellanstadiets metodik	Ao 23
4 lektorer i övningsämnenas metodik	Ao 21
1 sekreterare	Ao 21
1 lärare i musik	Ao 20
2 lärare i gymnastik med lek och idrott	Ao 20
1 lärare i teckning	Ao 20
2 lektorer i övningsämnenas metodik	Ao 19
27 övningskollärare	Ao 19
5 folkskollärare	Ao 17
2 lärare i kvinnlig slöjd	Ao 17
2 lärare i manlig slöjd	Ao 17
1 lärare i hemkunskap	Ao 13
1 kansliskrivare	Ao 10
1 kontorist	Ao 9
2 vaktmästare	Ao 8
2 kanslibiträden	Ao 7
1 kontorsbiträde	Ao 5

Extra ordinarie tjänsteman i högre lönegrad än Ae 19

1 bibliotekarie	Ae 21
-----------------------	-------

Enligt medgivande av Kungl. Maj:t må dessutom tills vidare vara inrättade högst två extra ordinarie övningsskollärartjänster i lönegrad Ae 13, vilka må innehavas av till övningsskollärartjänst behörig småskollärare, under villkor att antalet ordinarie övningsskollärartjänster i Ao 19 i motsvarande omfattning hålles vakant.

Av de i personalförteckningen upptagna befattningarna har följande tillkommit för speciella uppgifter nämligen: 1 laborator, 1 kontorist, 1 forskningssekreterare. De två förstnämnda befattningarna har tillskapats för vetenskapliga undersökningar och bearbetningar för försöksverksamheten. Sekreterartjänsten jämte en extra ordinarie kanslibiträdestjänst har ursprungligen varit placerade vid psykologisk-pedagogiska institutet men har överflyttats till lärarhögskolan i samband med förändringar av institutets verksamhet.

Innehavaren av professuren vid lärarhögskolan skall enligt kungl. brev den 16 december 1955 utan särskild ersättning vara ledamot av humanistiska avdelningen och lärarrådet vid Stockholms högskola och vid högskolan meddela undervisning och förrätta examination i den omfattning, som av Kungl. Maj:t på förslag av styrelserna för högskolorna bestämmes.

De lokaler själva lärarhögskolan i Stockholm disponerar har övertagits från folkskoleseminariet för manliga elever i Fredhäll. Då seminariets byggnad ej planerats med tanke på att den skulle inrymma en lärarhögskola har vissa om- och tillbyggnader blivit erforderliga. Framför allt för att tillgodose den pedagogiska institutionens lokalbehov och för att få en föreläsningssal har en ny flygelbyggnad uppförts.

Den 30 juni 1955 godkände Kungl. Maj:t ett mellan kronan och Stockholms stad träffat avtal om överlåtelse till kronan med äganderätt av Fredhällsskolan, såväl tomten som byggnaden. Överlåtelsen skulle omfatta alla yttre och inre inventarier samt all undervisningsmateriel med vissa undantag, bland annat utrustningen för skolmältidsverksamheten, som även i fortsättningen skall drivas i kommunal regi, samt böcker och inventarier i skolbiblioteket, som alltjämt skall vara filial till Stockholms stadsbibliotek. Kronan skulle tillträda fastigheten den 1 juli 1956. Kostnaderna för undervisningen har av staten successivt övertagits från och med sagda dag. Från och med den 1 juli 1958 bestrides kostnaderna för all undervisning, omfattande högst 24 klassavdelningar på låg- och mellanstadiet jämte vissa specialavdelningar samt erforderligt antal klassavdelningar på högstadiet, helt av staten. Undervisningen i yrkesteori och yrkespraktik skall dock organiseras och bekostas av staden. Eleverna vid övningsskolan skall på stadens bekostnad åtnjuta samma skolsociala förmåner som övriga elever i enhetsskolor i Stockholm. Staden svarar vidare för inköp av böcker till skolbiblioteket.

Lärarhögskolans övningsskola skall fullt utbyggd omfatta sex parallellavdelningar av var och en av klasserna 3—6 och fem parallellavdelningar av

varje klass på högstadiet. Härtill kommer en läsklinik och två specialklasser (= 41 klassavdelningar).

Högstadielklasserna vid övningsskolan utnyttjas för ämneslärarkandidaternas icke betygsatta övningsundervisning samt auskultationer under den första utbildningsterminen. De betygsatta undervisningsserierna under den sista utbildningsterminen förlägges däremot till de s. k. samverkande läroverken. I motsats till övningsskolan har dessa läroverk både gymnasium och realskola. För närvarande har lärarhögskolan två samverkande läroverk, nämligen högre allmänna läroverket å Kungsholmen och Nya elementarskolan. Höstterminen 1958 fanns vid förstnämnda läroverk 32 avdelningar, varav 22 avdelningar på gymnasiet, med 947 elever och vid sistnämnda 38 avdelningar, varav 22 avdelningar på gymnasiet, med 1 168 elever.

För mellanskolläraernas praktiska utbildning blir övningsskolan utnyttjad i motsatt ordning. Det första årets auskultation och övningsundervisning förlägges i huvudsak till övningsklasser tillhörande det kommunala skolväsendet, det sista utbildningsårets samtliga undervisningsövningar däremot helt till övningsskolan (klasserna 3—6). På dessa undervisningsövningar grundas den slutliga bedömningen av undervisningsskickligheten. Mellanskollärarna erhåller ej utbildning genom övningsundervisning i klasserna 1 och 2 utan lär känna detta stadium endast genom auskultation i kommunala klasser.

För mellanskollärarytutbildningen hade skolkommisionen icke planerat några egentliga undervisningsövningar på högstadiet utan endast auskultationer i folkskolans klasser 7—8 och på enhetsskolans högstadium under det andra utbildningsåret. Från och med höstterminen 1957 kan emellertid de lärarkandidater, som så önskar, under två veckor sista eller näst sista utbildningsterminen ha serieundervisning i två eller högst tre ämnen i dessa klasser. Eftersom övningsskolans högstadium reserverats för ämneslärarkandidaternas övningsundervisning, måste denna serieundervisning förläggas till särskilda handledarklasser utanför övningsskolan.

Lärarhögskolan i Stockholm står under ledning av en särskild styrelse, vilken utgöres av skolöverstyrelsen i följande sammansättning: generaldirektören eller, i dennes frånvaro, generaldirektörens ställföreträdare, såsom ordförande, den ledamot av överstyrelsen, som handlägger ärenden rörande lärarutbildning, lärarhögskolans rektor, en av Kungl. Maj:t på förslag av universitetskanslern utsedd ledamot, företrädande den psykologisk-pedagogiska forskningen, samt ytterligare en av Kungl. Maj:t utsedd ledamot.

III. Förslag angående en lärarhögskola i södra Sverige

A. Allmänna synpunkter

Enligt *direktiven* för de sakkunnigas arbete skulle den nya lärarhögskolan vara »av i huvudsak samma omfattning och organisation som lärarhögskolan i Stockholm». Av flera olika skäl har emellertid sistnämnda skolas uppgifter och omfattning avsiktligt begränsats under uppbyggnadsperioden. Med hänsyn till att verksamheten är av försökskaraktär ansågs det lämpligt, att den började i begränsad skala och att den sedermera på grundval av vunna erfarenheter skulle kunna byggas ut. Genom lärarhögskolans förläggning till Fredhäll har dess framtida utvidgning i viss mån blivit beroende av psykiatriska sjukhusets nedläggande. I propositionen 1954: 209 förutsattes att psykiatriska sjukhusets nuvarande område, så snart detta sjukhus nedlagts, skulle kunna helt eller delvis reserveras för lärarhögskolan eller denna närstående institutioner.

Då den definitiva utformningen av den första lärarhögskolan således ännu ej kan anses fixerad, har de sakkunniga ansett sig ej böra betrakta dennas nuvarande omfattning och organisation som helt bindande för den andra lärarhögskolan ens då det gäller en utbyggnads- och försöksperiod. De erinrar om att föredragande departementschefen vid avgivandet av lärarhögskolepropositionen 1954 särskilt framhöll, att varje ny lärarhögskola måste »ses som ett organisationsproblem för sig» samt att det första villkoret varje gång bör vara att »något väsentligt vinnes och att intet väsentligt förloras genom upprättandet av den nya utbildningsanstalten». I den mån man redan nu kan tillgodogöra sig vissa erfarenheter, som kan underlätta såväl upprättandet av den andra lärarhögskolan som dess verksamhet, bör man därför enligt de sakkunnigas mening icke avvisa tanken på att den kan erhålla en något större initialorganisation än den första lärarhögskolan. Det främsta villkoret för en sådan utvidgning anses emellertid vara att behovet därav är klart dokumenterat och att man icke därigenom skapar svårbemästrade administrativa problem, som innebär risker för den verksamhet av försökskaraktär, vilken måste bli en av huvuduppgifterna även för den andra lärarhögskolan.

Den eventuella utvidgning av organisationen, som närmast synes komma i fråga, anser de sakkunniga vara dels att förlägga utbildning av småskollärare till lärarhögskolan, dels att utvidga övningsskolan till att omfatta fullständig enhetsskola och gymnasium.

B. Omfattning och organisation

1. De sakkunnigas förslag

a) *Utbildningskapaciteten*

De sakkunniga framhåller inledningsvis, att en av de grundläggande principerna för den av riksdagen beslutade lärarhögskoleutbildningen är att den skall omfatta både ämnes- och klasslärarutbildning vid gemensam utbildningsanstalt. Klasslärarutbildningen skall i första hand avse lärare för enhetsskolans mellanstadium.

Med hänsyn till tidigare överväganden och beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen anser de sakkunniga, att det icke råder någon tvekan om att även den nya lärarhögskolan skall utbilda ämneslärare och mellanskollärare. Då den för närvarande mest angelägna uppgiften är att utbilda ämneslärare, har de sakkunniga övervägt om lärarhögskolan möjligen skulle kunna starta med enbart ämneslärarutbildning, men de har funnit, att man med en sådan organisation skulle förlora väsentliga pedagogiska värden utan att därför vinna några ekonomiska som ersättning.

De sakkunniga går härefter närmare in på frågan om antalet utbildningslinjer vid högskolan och kapaciteten vid dessa. De anför härom i huvudsak följande.

Lärarhögskolan i Stockholm skall enligt kungl. brev den 6/6 1957 utbilda cirka 60 *ämneslärare* per år. Under läsåret 1957/58 har försöksvis ett sjuttioal lärarkandidater intagits på ämneslärarlinjen, men erfarenheterna härav har icke varit gynnsamma, varför en återgång till det lägre antalet, 60 per år, planeras. En ytterligare reduktion av detta antal, exempelvis till 50, skulle icke medföra några nämnvärda besparingar beträffande undervisning eller lokaler. Det administrativa arbetet samt belastningen på övningsskolan och de samverkande läroverken skulle visserligen minska, men denna lättnad skulle få köpas till priset av en kraftig minskning av utbildningskapaciteten i fråga om den lärarkategori, som det är särskilt viktigt att få fram just nu på grund av enhetsskolans utbyggnad och gymnasiets expansion, vilka faktorer kräver ett stort tillskott särskilt av lärarhögskoleutbildade ämneslärare.

En utbildning av färre ämneslärare än 60 per år synes därför icke böra komma i fråga vid en ny lärarhögskola, möjligen med undantag för det första verksamhetsåret. Snarare vore en utökning motiverad, eftersom den undervisning i metodik, som meddelas vid lärarhögskolan, i själva verket skulle kunna utnyttjas av betydligt fler ämneslärarkandidater utan större kostnadsökningar. En sådan utökning skulle dock medföra behov av en väsentligt förstärkt administration, fler samverkande läroverk och en dubblering av vissa lektorstjänster i högstadiets metodik och bör för den skull icke komma i fråga, innan ytterligare erfarenhet vunnits om lärarhögskoleutbildningen av ämneslärare.

Med hänsyn till dessa överväganden vill de sakkunniga därför föreslå, att

ämneslärarlinjen vid den nya lärarhögskolan får samma utbildningskapacitet som ämneslärarlinjen vid lärarhögskolan i Stockholm, d. v. s. cirka 60 lärarkandidater per år.

På *mellanskollärlinjen* vid lärarhögskolan i Stockholm intages för närvarande 96 lärarkandidater per år, 24 manliga och 24 kvinnliga vid början av varje termin, såvida icke de sökandes meriter motiverar en något ändrad proportion mellan antalet manliga och kvinnliga lärarkandidater.

Erfarenheterna från lärarhögskolan i Stockholm visar, att en utbildning av 96 mellanskollärare per år är lämplig ur såväl pedagogiska som organisatoriska synpunkter. I och för sig finns därför ingen anledning att räkna med någon annan utbildningskapacitet, när det gäller mellanskollärarytbildningen vid den sydsvenska lärarhögskolan. Men om även småskollärarytbildning förlägges till denna, kan det ifrågasättas, om ej en reduktion av antalet mellanskollärankandidater vore motiverad, t. ex. så att den årliga intagningen omfattade 48 mellanskollärankandidater och 48 småskollärankandidater.

Den *småskollärarytbildning* vid lärarhögskolan, som 1946 års skolkommision föreslog, avsåg i första hand en på realexamen och en ettårig förberedande kurs baserad tvåårig utbildning. Därjämte skulle en tvåårig speciallinje för studenter upprättas.

På grund av den kritik, som framfördes vid remissbehandlingen, ansåg dåvarande departementschefen sig icke kunna tillstyrka utbildning vid lärarhögskolan av småskolläraspiranter med lägre kunskapsgrund än studentexamen. Däremot syntes åtskilliga skäl tala för en studentlinje för småskollärare. Att en sådan ändock icke föreslogs i propositionen 1954: 209 berodde huvudsakligen på två skäl, dels ovissheten beträffande rekryteringen, dels en strävan att nedbringa det organisatoriska arbetet under lärarhögskolans uppbyggnadsperiod: »Skolkommisionen har känt sig tveksam, om det föreslagna minimiantalet av 16 deltagare alla år skulle kunna uppnås, och detta synes mig begripligt, då linjen måste uthärda konkurrens bland annat med folkskoleseminariernas tvååriga linjer, som öppnar en väg till folkskollärarexamen på något kortare tid. Redan av detta skäl kunde det vara motiverat att ännu något se tiden an. Härtill kommer emellertid, att vissa organisations- och utrymmessvårigheter torde vara att motse vid lärarhögskolan under dess första tid. Det definitiva avgörandet synes mig icke heller nödvändigtvis behöva träffas i år. Jag räknar för tillfället icke med någon småskollärlinje vid lärarhögskolan men har för avsikt att efter kontakt med högskolans styrelse och rektor återkomma till denna fråga, innan lärarhögskolan påbörjar sitt första verksamhetsår.»

Riksdagen uttalade emellertid som sin mening, att slutlig ställning till frågan om småskollärarytbildnings förläggande till lärarhögskolan icke borde tagas, förrän erfarenheter vunnits av lärarhögskolans verksamhet.

I underdånig skrivelse den 11 september 1957 har Sveriges Småskollärarytförbund under åberopande av de skäl, som tidigare anförts för småskollärarytbildningens förläggning till lärarhögskola, samt på grund av det stora antalet studenter, som våren 1957 sökt och antagits till småskollärarytbildning, hemställt, att frågan om småskollärarytbildning vid lärarhögskola ånyo upptages till behandling. Över denna skrivelse har styrelsen för lärarhögskolan i Stockholm avgivit yttrande den 25 oktober 1957, varefter Kungl. Maj:t överlämnat skrivelsen till de sakkunniga för avgivande av

underdånigt utlåtande. I sitt yttrande har styrelsen för lärarhögskolan i Stockholm bland annat anfört, att starka skäl talar för att lärarutbildning för enhetsskolans samtliga stadier skall kunna förekomma vid samma lärarutbildningsanstalt och att ingenting framkommit, som skulle kunna väcka tveksamhet om lämpligheten av att anordna en studentlinje för småskollärarytbildning efter i stort sett samma linjer som nu pågående mellanskollärarytbildning vid lärarhögskolan. Då styrelsen ändock icke kan tillstyrka framställningen, beror detta på att lokalbristen omöjliggör en utökning av verksamheten och att det ännu får anses vara för tidigt att erfarenhetsmässigt yttra sig om de praktiska komplikationer, som lärarhögskolans utbyggnad med småskollärarytbildning kan komma att medföra. Styrelsen förordar dels, att möjligheterna till tillbyggnad av lärarhögskolan utredes dels att frågan om småskollärarytbildning vid lärarhögskola uppmärksammas, då nybyggnad för ytterligare lärarhögskolor planeras.

Enligt beslut av 1957 års riksdag skall från och med läsåret 1961/62 småskollärarytbildningen bli treårig och grundas på realexamen eller motsvarande kunskaper. Därjämte skall en särskild tvåårig linje för studenter inrättas. Seminarieutredningen, vars förslag låg till grund för detta riksdagsbeslut, ägnade frågan om inrättande av studentlinje särskild uppmärksamhet och fann, att antalet vid småskoleseminarierna intagna elever med studentexamen kraftigt ökat under 1950-talet och att enbart av denna anledning skäl kunde finnas att inrätta särskild studentlinje.

Av siffror, som de sakkunniga redovisar, framgår, att antalet i första klassen intagna elever för utbildning till småskollärare med studentexamen från år 1949 till år 1957 ökat från 5,0 procent av hela antalet intagna elever till 38,1 procent. Vid de tre seminarierna i Skåne var år 1957 procenttalet 52,5.

De sakkunniga går inte närmare in på orsakerna till den ökade tillströmningen av studenter till småskollärarytbildningen utan konstaterar endast att ingen behöver tveka om att rekryteringen till en småskollärarytlinje vid den nya lärarhögskolan kommer att bli fullt tillfredsställande.

Av de sakkunniga framhålles, att i den diskussion, som förts angående förläggning av småskollärarytbildning till den första lärarhögskolan, huvudsakligen två skäl synes ha anförts mot en småskollärarytlinje för studenter, nämligen

- 1) ovissheten huruvida rekryteringen skulle bli tillfredsställande och
- 2) sannolika organisations- och lokalsvårigheter under lärarhögskolans första tid.

Ingen av dessa invändningar kan emellertid enligt de sakkunnigas mening resas mot upprättandet av en dylik linje vid den planerade nya lärarhögskolan. De sakkunniga anser att rekryteringen utan tvivel blir fullt tillfredsställande. Vid organisationen av ämneslärar- och mellanskollärarytbildningen kan man tillgodogöra sig erfarenheterna från den första lärarhögskolan och då den nya lärarhögskolan behöver omfattande nybyggnader,

kan dessa planeras att inrymma även småskolläraryt utbildning i lärarhögskolans utbildningsprogram.

De sakkunniga framhåller, att alla de skäl, som talar för att ämnesläraryt utbildning och mellanskolläraryt utbildning sammankopplas med pedagogisk forskning, också talar för en nära kontakt mellan småskolläraryt utbildningen och lärarhögskolans pedagogiska forskningsverksamhet.

Då starka skäl enligt de sakkunnigas mening talar för en småskolläraryt utbildning vid den nya lärarhögskolan, förordar de sakkunniga bestämt, att en sådan utbildning också kommer till stånd. Då denna kommer att få karaktär av försöksverksamhet, bör antalet lärarkandidater begränsas till det minimum, som av ekonomiska skäl ej gärna bör underskridas, nämligen 24 intagna per termin. Utbildningen bör stå öppen även för manliga lärarkandidater.

Med hänsyn till vad de sakkunniga anfört rörande utbildningen av lärare på mellanskolläraryt linjen finner de, att det vore motiverat att för den nya lärarhögskolan föreslå en utbildningskapacitet, som svarar mot en årlig intagning av 60 lärarkandidater på ämnesläraryt linjen, 96 på mellanskolläraryt linjen och 48 på småskolläraryt linjen. Då utbildningen av mellanskollärare och småskollärare är ungefär lika lokalkrävande, kan en lärarhögskola, som dimensionerats för ovanstående organisation av klassläraryt utbildningen, generellt anses ha en utbildningskapacitet svarande mot en årlig intagning av 144 klassläraryt kandidater. Dessa kan sedan med hänsyn till föreliggande behov fördelas med 1) 96 på mellanskolläraryt linjen och 48 på småskolläraryt linjen eller 2) 48 på mellanskolläraryt linjen och 96 på småskolläraryt linjen eller 3) 72 på vardera linjen.

Även om åtskilliga av de svårigheter, som är förenade med upprättandet av en ny lärarhögskola, är undanröjda genom de erfarenheter, som gjorts vid lärarhögskolan i Stockholm, kommer likväl tillräckligt många att kvarstå för att de sakkunniga skall tveka att förorda en årlig intagning av 144 klassläraryt kandidater, särskilt som detta antal svarar mot utbildningskapaciteten hos två folkskoleseminarier och någon brist på klassläraryt icke kommer att föreligga med den nuvarande lärarhögskole- och seminarieorganisationens kapacitet. De sakkunniga förordar därför i första hand en årlig intagning av 96 klassläraryt kandidater, 48 på mellanskolläraryt linjen och 48 på småskolläraryt linjen. En ökning av detta antal till 144 kräver, som de sakkunniga senare visar, en förhållandevis ringa utökning av lokalerna. De anser det därför lämpligt, att lärarhögskolans byggnader dimensioneras för den större utbildningskapaciteten och framhåller, att lokaler, som eventuellt icke tages i anspråk för klassläraryt utbildningen, kan medge en viss utvidgning av annan verksamhet vid lärarhögskolan, t. ex. fortbildningen och den pedagogiska forskningen.

Då de sakkunniga behandlar olika tänkbara utbildningsalternativ, an-

vändes ett förkortat beteckningssätt, där varje alternativ anges med tre siffergrupper, vilka i tur och ordning avser antalet årligen intagna lärarkandidater på ämneslärarlinjen, mellanskollärlinjen och småskollärlinjen. Beteckningen 60—96—0 anger sålunda det alternativ, som svarar mot den årliga intagningen vid lärarhögskolan i Stockholm, 60 på ämneslärarlinjen och 96 på mellanskollärlinjen samt avsaknad av småskollärlinje. Med detta beteckningssätt kan de sakkunnigas överväganden och förslag beträffande lärarhögskolans utbildningskapacitet sammanfattas på följande sätt.

De sakkunniga föreslår, att den egentliga lärarutbildningen vid lärarhögskolan organiseras i enlighet med alternativet 60—48—48 men förutsätter, att lokalerna dimensioneras så, att en utökning av organisationen till alternativ, som avser utbildning av ett större antal klasslärare, utan svårighet kan ske.

Beträffande spørsmålet om en andra lärarhögskolas uppgifter i fråga om vidare utbildning av lärare redovisar de sakkunniga olika uttalanden om den betydelse lärarhögskolorna förutsatts få i samband med denna utbildning och uttalar som sin uppfattning, att det är nödvändigt, att vid planeringen av en ny lärarhögskolas lokaler ta hänsyn till behovet för detta ändamål.

När det gäller utbildning av andra lärarkategorier än de hittills nämnda, exempelvis utbildning av speciallärare såsom hjälpklasslärare samt pedagogisk utbildning av civilingenjörer, läroverksingenjörer och civilekonomer, säger de sakkunniga, att de icke funnit det möjligt att ta hänsyn härtill vid lokalplaneringen. De förordar emellertid, att lärarhögskolans byggnad får en sådan utformning att såväl den pedagogiska institutionen som administrationslokalerna kan utvidgas utan alltför stora ingrepp och kostnader, om detta skulle bli nödvändigt på grund av ökade utbildningsuppgifter.

Om upprättande av en pedagogisk institution vid en andra lärarhögskola anför de sakkunniga bland annat följande.

Den hittillsvarande erfarenheten av lärarhögskolans pedagogiska institution och dess verksamhet synes i allt bekräfta skolkommissionens uppfattning om att forskning bedriven vid själva lärarhögskolan utgör en förutsättning för att utbildningen där skall stå i god kontakt med den psykologiska och pedagogiska forskningen. För de sakkunniga synes det därför självklart att även den sydsvenska lärarhögskolan skall ha en självständig pedagogisk forskningsinstitution.

Det synes emellertid icke vara nödvändigt att förutsätta en så stor organisation, som den lärarhögskolan i Stockholm på grund av särskilda omständigheter erhållit, utan hellre en organisation, som mera överensstämmer med den ursprungligen avsedda, alltså i första hand en professur och två assistenttjänster jämte det antal lektorstjänster, som blir erforderligt för lärarhögskolans undervisning i psykologi och pedagogik. Därjämte vill de

sakkunniga efter samråd med lärarhögskolans styrelse och med hänsyn till de vid lärarhögskolan redan vunna erfarenheterna förorda, att även den sydsvenska lärarhögskolans pedagogiska institution erhåller en forskningssekreterartjänst, vars innehavare bland annat får till uppgift att vid sidan av egen forskning direkt under professorn ansvara för ledningen och administrationen av institutionens fältundersökningar och praktiska försöksverksamhet.

Med hänsyn till den snabba expansion, vari både den psykologiska och den pedagogiska forskningen i vårt land befinner sig, kan det dock vara motiverat, att den pedagogiska institutionen får ett sådant läge och även i övrigt så planeras, att tillbyggnad lätt kan ske, om en utökning av den nya lärarhögskolans pedagogiska forskningsprogram skulle visa sig erforderlig. Som tidigare framhållits är en sådan planering motiverad även ur andra synpunkter.

Då full analogi bör råda mellan den sydsvenska lärarhögskolan i dess förhållande till Lunds universitets humanistiska fakultet och lärarhögskolan i Stockholm i dess förhållande till Stockholms högskolas humanistiska avdelning, förordar de sakkunniga, dels att innehavaren av professuren vid den sydsvenska lärarhögskolan skall vara ledamot av den humanistiska fakulteten i Lund, dels att han erhåller rätt att vid universitetet där undervisa och examinera i den omfattning, Kungl. Maj:t på förslag av universitetskanslern bestämmer. Professurens benämning föreslår bli praktisk pedagogik med utvecklingspsykologi och dess förste innehavare föreslås tillsatt medelst kallelseförfarande.

b) *Personalbehov*

Personalförteckningen för det utbildningsalternativ, de sakkunniga i första hand förordar, 60—48—48, skiljer sig från den personalförteckning, som gäller för den egentliga lärarhögskolan i Stockholm, endast därigenom att två av de fyra lektorstjänsterna i mellanstadiets metodik ersatts med två lektorstjänster i lågstadiets metodik, varjämte den personal, som tillkommit för speciella uppgifter inom den pedagogiska institutionen, frånräknats.

I det följande återgives de sakkunnigas förslag till personalförteckning för nämnda alternativ. Förteckningen är ordnad efter befattningshavarnas arbetsuppgifter. Även icke ordinarie personal har medtagits. Därefter redogöres för den ändring av personalbehovet, som enligt de sakkunnigas beräkningar blir följden av en utökning av utbildningskapaciteten till 144 klasslärare per år.

Den i förteckningen angivna lönegradsplaceringen för lektorerna i lågstadiets metodik betraktas av de sakkunniga enbart som ett av beräkningstekniska skäl tillkommet förslag, vars enda funktion är att underlätta kostnadsberäkningen. Lönegradsbeteckningarna i övrigt är desamma som för motsvarande befattningshavare vid lärarhögskolan i Stockholm.

Alternativet 60—48—48

1. Administrationen:	Lönegrad
1 rektor för lärarhögskolan	Bp 1
1 sekreterare	Ao 21
1 kansliskrivare	Ao 10
2 kanslibiträden	Ao 7
1 bibliotekarie	Ae 21
1 biblioteksbiträde	Ae 7
1 kontorsbiträde	Ae 5
2. Den pedagogiska institutionen:	
1 professor	Bo 3
2 lektorer i psykologi och pedagogik	Ao 26
1 forskningssekreterare	Ao 24
1 kontorsbiträde	Ao 5
2 assistenter (arvodestjänster)	
3. Lärare i metodik:	
13 lektorer i högstadiets metodik	Ao 26
(kristendomskunskap, modersmålet, latin och grekiska, engelska, tyska, franska, historia, samhällskunskap, geografi, biologi med hälsolära, matematik, fysik, kemi)	
2 lektorer i mellanstadiets metodik	Ao 23
4 lektorer i övningsämnenas metodik	Ao 21
(två i gymnastik med lek och idrott, en i teckning, en i musik)	
2 lektorer i lågstadiets metodik, förslagsvis	Ao 19
2 lektorer i övningsämnenas metodik	Ao 19
(en i manlig och en i kvinnlig slöjd)	
4. Vaktmästarpersonal:	
1 vaktmästare	Ao 8
1 värmeskötare	Ao 8

Alternativen 60—96—48, 60—48—96 och 60—72—72

- Administrationen:
Kanslipersonalen måste utökas med en befattningshavare, som bland annat får till uppgift att biträda vid planeringen och organisationen av praktiktjänstgöringen. Det kan därför ej bli fråga om lägre befattningshavare än
1 kontorist lönegrad Ao 9.
- Den pedagogiska institutionen:
En intagning av ytterligare 48 lärarkandidater per år kommer att öka antalet lärartimmar i pedagogik med 450 timmar per år, vilket motiverar ytterligare
1 lektor i psykologi och pedagogik lönegrad Ao 26.

3. Lärare i metodik:

För utbildningen av klasslärare får man räkna med en lektor i låg- respektive mellanstadiets metodik per 24 intagna lärarkandidater. Ökningen av antalet metodiklektorer uppgår alltså för

	Lönegrad
alternativ 60—96—48 till 2 lektorer i mellanstadiets metodik . .	Ao 23
alternativ 60—48—96 till 2 lektorer i lågstadiets metodik, förslagsvis	Ao 19
alternativ 60—72—72 till 1 lektor i mellanstadiets metodik . . .	Ao 23
och 1 lektor i lågstadiets metodik, förslagsvis	Ao 19

c) Lokalbehov

Lokalbehovet för den egentliga lärarhögskolan har av de sakkunniga beräknats endast för utbildningsalternativen 60—48—48 och 60—96—48. Alternativet 60—96—0 medför nämligen samma lokalbehov som det förra och alternativen 60—48—96 samt 60—72—72 samma lokalbehov som det senare.

För genomförandet av en beräkning av detta slag är det nödvändigt att ha tillgång till timplaner för utbildningen av de tre lärarkategorier, som är i fråga. Vad gäller ämneslärare och mellanskollärare har de sakkunniga funnit det naturligt att räkna med de vid lärarhögskolan i Stockholm tillämpade timplanerna. Någon timplan för lärarhögskoleutbildning av småskollärare existerar emellertid inte.

Den av skolkommissionen angivna timplanen för utbildning av studenter på småskollärlinje avsåg endast ungefärliga timtal. Då någon småskollärläro- utbildning ej föreslogs i propositionen och ej heller senare, har denna provisoriska timplan ej kommit att diskuteras närmare.

Frågan om särskild småskollärläro- utbildning för studenter har senast behandlats av seminarieutredningen, vars förslag härom i princip godkänts av riksdagen. Kungl. Maj:t har dock ännu ej tagit ställning till föreliggande förslag beträffande timplanerna.

De sakkunniga har icke funnit anledning att utarbeta något definitivt förslag till timplan för den sydsvenska lärarhögskolans småskollärläro- utbildning, enär de anser detta vara en uppgift för lärarhögskolans styrelse. Då det för lokalplaneringen varit nödvändigt att räkna med en preliminär timplan, har de sakkunniga emellertid funnit det lämpligt att utgå från den av skolkommissionen föreslagna, i förekommande fall modifierad med hänsyn dels till seminarieutredningens överväganden och därav föranledda förslag dels till vid lärarhögskolan i Stockholm redan vunna erfarenheter beträffande mellanskollärläro- utbildningen, vilka kan vara tillämpliga även på småskollärläro- utbildningen.

Med utgångspunkt i dels en sålunda konstruerad timplan för småskollärläro- utbildning, dels de vid lärarhögskolan i Stockholm tillämpade timpla-

nera för ämneslärar- och mellanskolläraryt utbildningen, dels ock förutsättningen att vid den nya lärarhögskolan skall kunna anordnas fyra vidareutbildningskurser för folkskollärare årligen har de sakkunniga beräknat antalet lärartimmar i de olika ämnena för de olika utbildningslinjerna. På denna grundval har veckotimtalerna framräknats. För att få besked om lokalbehovet har de sakkunniga sedan låtit vägleda sig av den genomsnittliga lokalbelastningen per vecka och ämne. Därvid har de sakkunniga, ehuru de anser att det skulle varit försvarligt att räkna med 25 veckotimmar som en övre gräns för utnyttjandet av lärosalar och institutionslokaler, med hänsyn till önskvärdheten att på alla sätt begränsa kostnaderna sett sig nödsakade att räkna med 27 veckotimmar som övre gräns. Från nu i korthet angivna utgångspunkter har de sakkunniga uppgjort två lokalprogram, svarande mot de båda utbildningsalternativen 60—48—48 och 60—96—48. Utredningen i detta avseende framgår av sammanställningen i tabell 1. De sakkunniga anför beträffande denna utredning bland annat följande.

Beträffande den redovisade utredningen må anmärkas, att dess huvudsakliga syfte är en beräkning av den erforderliga *totala* nettoytan. Även däri förekommande detaljdiskussioner har detta syfte och får därför icke betraktas som ingående i ett av de sakkunniga föreslaget lokalprogram. Det definitiva lokalprogram, som sedermera skall uppgöras inom en av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställd ram, bör också ta hänsyn till utländska erfarenheter, särskilt grannländernas. De sakkunniga har icke ansett det nödvändigt att på nuvarande stadium låta utarbeta ett definitivt lokalprogram, då ett sådant med all sannolikhet ändå skulle behöva revideras med hänsyn till de senaste in- och utländska erfarenheterna vid den tidpunkt, då ritningsarbetet kan påbörjas.

Utgångspunkt för det redovisade preliminära lokalprogrammet är lokal-situationen vid lärarhögskolan i Stockholm sedd mot bakgrunden av de beräknade veckotimtalerna. Organisationen vid lärarhögskolan i Stockholm (alt. 60—96—0) visar sig nämligen ha identiskt samma lokalbehov som det av utredningen i första hand förordade alternativet 60—48—48.

De redovisade resultaten visar, att en ökning av utbildningskapaciteten (60 ämneslärare, 96 klasslärare och 80 vidareutbildade folkskollärare per år) med ytterligare 48 klasslärare ökar lokalbehovet och därmed kostnaderna med cirka 10 procent. Byggnadsstyrelsen har på de sakkunnigas uppdrag verkställt bland annat en kostnadsberäkning av två alternativ. Därav framgår, att kostnaderna för det mindre preliminärt uppskattas till 4 och för det större till 4,5 miljoner kronor. (I sin skrivelse till byggnadsstyrelsen hade de sakkunniga för beräkning uppgivit alternativen 60—96—0 och 60—96—48. Lokalbehovet för det förra är dock, som tidigare framhållits, identiskt med lokalbehovet för alternativet 60—48—48. Lokalbehoven för alternativen 60—96—48, 60—72—72 och 60—48—96 är också sinsemellan lika. — De slutligt beräknade och i sammanställningen angivna nettoytor är 80 respektive 50 m² större än de som legat till grund för byggnadsstyrelsens kostnadsberäkningar.)

De sakkunniga utgår från att den nya lärarhögskolan från början organiseras enligt utbildningsalternativet 60—48—48 men förordar, att byggnads-

derna dimensioneras för de större alternativen 60—96—48 etc. Skulle en utökning, svarande mot de större alternativen, icke komma till stånd, kan, påpekar de sakkunniga, lokalerna utnyttjas för andra utbildnings- och forskningsprogram, som bör förläggas till lärarhögskola.

Tab. 1. Sammanställning av lokalbehovet för en lärarhögskola med årlig intagning av 1) 60 ämneslärarkandidater, 48 mellanskollärarkandidater och 48 småskollärarkandidater (60—48—48), 2) 60 ämneslärarkandidater, 96 mellanskollärarkandidater och 48 småskollärarkandidater (60—96—48).

Lokaler	Yttinnehåll i m ²	
	Alt. 60—48—48	Alt. 60—96—48
Aula (skrivsal) och föreläsningssal	360	360
Lärosalar för den icke institutionsbundna undervisningen	360	520
Grupprum	20	20
Konferensrum	10	10
Materielrum	100	120
Bibliotek	250	280
Pedagogisk institution	420	430
Geografi	80	80
Biologi	150	200
Fysik	220	220
Kemi	200	200
Teckning	140	160
Musik	260	320
Gymnastik	700	700
Manlig slöjd	150	150
Kvinnlig slöjd	110	110
Administration	240	250
Lärare (utanför institutionerna)	190	190
Lärarkandidater	210	280
Läkarmottagning	50	50
Summa	4 220	4 650

d) Styrelse

I fråga om styrelse för en andra lärarhögskola har de sakkunniga fattat sig kort. De har anfört och föreslagit följande.

Inom skolkommissionen rådde delade meningar både om sammansättningen av lärarhögskolans styrelse och om dess relation till skolöverstyrelsen. Den lösning, som Kungl. Maj:t och riksdagen anvisade och för vilken tidigare redogjorts, följde i princip minoritetens förslag. Det betonades emellertid samtidigt, att frågan huruvida en enhetlig central ledning för lärarutbildningen borde organiseras inom ramen för skolöverstyrelsen eller såsom en fristående styrelse vore en fråga, som finge senare övervägas. »En slutgiltig prövning av organisationsformerna bör företagas, när nätet av lärarhögskolor blivit utbyggt och den centrala ledningen måste taga sikte på uppgiften att vårda gemensamma angelägenheter för på olika orter belägna högskolor», framhöll departementschefen (prop. 1954: 209 s. 189).

De gångna årens erfarenheter visar enligt de sakkunnigas mening, att styrelsen erhållit en för uppbyggnadstiden lämplig sammansättning och funktion. Med tillkomsten av en andra lärarhögskola är uppbyggnads- och försökstiden ingalunda avslutad och det finnes ännu ingen anledning att i samband därmed företaga en slutgiltig prövning av organisationsformerna. Alla skäl synes tvärtom tala för att styrelsen så långt det är möjligt bibehåller sin organisation och sina uppgifter oförändrade.

De sakkunniga räknar med att ett stort antal frågor blir gemensamma för båda lärarhögskolorna och menar att det av denna orsak skulle vara både opraktiskt och oekonomiskt, om varje lärarhögskola hade sin egen i huvudsak lokalt rekryterade styrelse. Vid de sakkunnigas samråd med styrelsen för lärarhögskolan i Stockholm har full enighet rått om att båda lärarhögskolorna bör ha gemensam styrelse av den sammansättning, som lärarhögskolan i Stockholm nu har, men att rektor bör vara medlem av styrelsen endast vid behandlingen av ärenden, som berör den egna lärarhögskolan. Då gemensamma ärenden behandlas, bör alltså båda rektorerna vara medlemmar av styrelsen.

2. Remissyttranden

a) **Utbildningskapaciteten.** Remissinstanserna ställer sig genomgående positiva till förslaget att den nya lärarhögskolan skall mottaga även småskolläraraspiranter. Endast i ett par yttranden kan en viss reservation förmärkas.

Statskontoret vill med hänsyn till den i betänkandet redovisade undersökningen rörande antalet elever med studentexamen, som utbildar sig till småskollärare, samt till att särskilda studentlinjer för småskollärarytbildning skall införas från och med budgetåret 1961/62 ej motsätta sig de sakkunnigas förslag. Då en småskollärarytlinje vid högskolan bör ha karaktär av försöksanordning, ansluter sig ämbetsverket till den föreslagna begränsningen av antalet intagna elever per termin till 24.

Läroverkslärarnas riksförbund — som förordar utbildningsalternativet 60—48—48 — tillstyrker utbildningen av småskollärare vid högskolan endast under förutsättning att en sådan utbildning ej medför någon ökning av antalet lärarkandidater vid högskolan.

I övrigt är anslutningen till förslaget helt oreserverad från remissinstansernas sida.

Skolöverstyrelsen erinrar om att den redan i sitt utlåtande 1953 över betänkandet rörande den första lärarhögskolan förordade, att till lärarhögskolan skulle förläggas en på studentexamen grundad småskollärarytbildning.

Tjänstemännens centralorganisation, som uttrycker tillfredsställelse över förslaget, anför följande.

I yttrandet över »Seminarieorganisationen I» erinrade TCO om att det i riksdagsbeslutet framhållits, att den nya skolans struktur gör det angeläget att de olika lärargrupperna inom skolan känner samhörighet och

gemensamt ansvar. Man ville hos lärarna skapa en ökad förståelse för arbetet på andra områden än de, där de själva kommer att verka. Av denna anledning är det särskilt glädjande att kommittén går tillbaka till skolkommissionens ursprungliga organisationsplan och föreslår, att även småskollärarytbildningen skall förläggas till denna lärarhögskola.

De båda *folkskollärarytbildningsförbunden* anser, att det av många skäl är värdefullt, att utbildningen av lärare för enhetsskolans samtliga stadier förekommer vid samma lärarutbildningsanstalt.

Sveriges småskollärarytbildningsförbund understryker riktigheten av de sakkunnigas förmodande, att rekryteringen till en småskollärarytlinje vid lärarhögskolan skulle bli fullt tillfredsställande. Ett av de många skäl, som talar för en till lärarhögskolan förlagd småskollärarytutbildning, är enligt förbundet, att blivande småskollärare bör få omedelbar kontakt med den pedagogiska forskning, som bedrivs inom lärarhögskolans ram. Vikten av sådan kontakt framhålles även av *Blivande lärares riksförbund*. Härigenom vinnes, anser förbundet, att nya rön kan prövas redan från grunden i praktisk tillämpning.

Statstjänstemännens riksförbund anser det såväl av organisatoriska som pedagogiska skäl vara en stor fördel om utbildningen av lärare för de sex första årsklasserna bleve jämbördig om också inte helt likartad. En sådan utbildning skulle enligt förbundet utan tvivel bättre än nu tillgodose kommunernas behov av klasslärare, som kan utnyttjas på båda klasslärarstadierna.

Den starka tillströmningen av sökande med studentexamen till småskollärarytlinjen framhålles av *Svenska seminarielärarytöreningen* som ett skäl till att den föreslagna utbildningen snarast bör komma till stånd.

Småskollärarytspiranternas grundutbildning diskuteras av *Blivande lärares riksförbund*, som föreslår, att skolkommissionens förslag om en på realexamen och en ettårig förberedande kurs baserad tvåårig utbildning än en gång tages under omprövning. Som stöd härför åberopar förbundet den långsamma utbyggnaden av enhetsskolan på landsbygden, vilket medför, att en stor del av landets ungdom fortfarande saknar möjligheter till utbildning vid gymnasium och läroverk. Förbundet ifrågasätter vidare om småskollärarytutbildningen vid lärarhögskolan blir av sådan karaktär, att studentexamen bör utgöra minimikrav för sökande till denna utbildning.

Att lärarhögskolan bör ha möjlighet att meddela utbildning även för andra lärarkategorier än ämnes- och klasslärare understrykes i skilda remissyttranden.

Överstyrelsen för yrkesutbildning framhåller, att en växelverkan mellan forskning och lärarutbildning bör komma till stånd i alla de fall, där be-

tryggande förutsättningar finns därför. Av den anledningen är det enligt överstyrelsens uppfattning angeläget, att pedagogisk utbildning även av civilingenjörer, läroverksingenjörer och civilekonomer, som avser att bli lärare, upptages på lärarhögskolornas program.

Länsskolnämnden i Malmöhus län erinrar om att de sakkunniga vid lokalplaneringen icke funnit någon möjlighet att taga hänsyn till lärarutbildning av annan art än ämnes- och klasslärarutbildning men säger sig dock vilja starkt betona önskvärdheten av att pedagogisk utbildning av läroverksingenjörer förläggas till lärarhögskolan.

Tjänstemännens centralorganisation förordar, att frågan om förläggningen av den pedagogiska utbildningen av såväl specialklasslärare som vissa grupper av facklärare snarast blir föremål för utredning.

Även *folkskolläraryförbunden* konstaterar med beklagande, att de sakkunniga inte har ansett sig kunna ta hänsyn till utbildningen av speciallärare vid lokalplaneringen av den nya lärarhögskolan. Då det enligt förbundens mening är synnerligen angeläget att en förbättring av speciallärarutbildningen snarast åstadkommes förordas att möjligheterna att till den nya lärarhögskolan knyta även detta slag av utbildning ytterligare undersökes. *Sveriges skolledarförbund* anför likartade synpunkter.

Även frågan om fortsatt utbildning av lärare har blivit föremål för intresse från olika håll. Sålunda tillstyrker *Tjänstemännens centralorganisation* och *folkskolläraryförbunden* förslaget om att vid planeringen av lärarhögskolan hänsyn toges även till vidareutbildningen av lärare, och *Läroverkslärarnas riksförbund* hälsar med tillfredsställelse de planerade fortbildningskurserna såsom ett mycket värdefullt bidrag till den svenska lärarutbildningen.

Meningarna är delade om det antal lärarkandidater av olika kategorier, som bör intagas vid lärarhögskolan.

En av pedagogiska och andra skäl önskvärd *begränsning* av lärarhögskolans omfång ifrågasattes i vissa remissyttranden.

Humanistiska fakulteten vid universitetet i Lund — i vars yttrande *universitetskanslern* i huvudsakliga delar instämt — finner, att det allvarligt kan ifrågasättas, om det med hänsyn till lärarkandidaternas handledning och från allmänna pedagogiska och administrativa synpunkter är ändamålsenligt att skapa en lärarhögskola med större årlig utbildningskapacitet än den av de sakkunniga i första hand föreslagna.

Liknande synpunkter framföres av *Läroverkslärarnas riksförbund*, som anser det viktigt, att det individuella omhändertagandet av lärarkandidaterna ej äventyras. Förbundet anför bland annat.

Den nuvarande utbildningskapaciteten vid lärarhögskolan torde representera ett maximum. Den på hösten 1957 företagna ökningen av antalet

intagna kandidater på ämneslärarlinjen från 35 till 43 har enligt vad LR inhämtat haft ogynnsamma följder för arbetstrivseln, både för lärarkandidater, metodiklektorer och lärare vid samverkande läroverk, och visar, att det av departementschefen förordade antalet 60 per läsår ej bör överskridas.

Det föreliggande starka behovet av ökade möjligheter till ämneslärarutbildning anser förbundet böra tillgodoses med det snaraste genom en ökning av antalet lärarhögskolor.

Svenska seminarieläraryöreningen finner alternativet 60—48—48 välbetänkt men ifrågasätter om detta ej är en maximal organisation. Ramen bör i varje fall enligt föreningens mening ej överskridas med hänsyn till den omfattande fortsatta utbildning och den kursverksamhet, som skall bedrivas vid högskolan.

En försiktig start för lärarhögskolan med hänsyn till begynnelsesvårigheterna rekommenderas av *skolöverstyrelsen*, som tillstyrker en intagning enligt utbildningsalternativet 60—48—48 för de första åren. Överstyrelsen understryker emellertid starkt vikten av att lärarhögskolans lokaler planeras för det större alternativet och finner det minst lika angeläget, att ett större antal ämneslärarkandidater än vad de sakkunniga föreslagit kan tagas emot vid lärarhögskolan. Så snart sig göra låter bör därför enligt överstyrelsens mening i första hand antalet ämneslärarkandidater ökas och vid lokalplaneringen bör även, såsom de sakkunniga föreslagit, hänsyn tagas till att lärarhögskolan skall kunna ha hand om viss fortbildning av lärare.

För en lärarhögskola av *större omfattning* än den av de sakkunniga föreslagna talar bland andra *Tjänstemännens centralorganisation*, som anför följande i detta avseende.

Utredningen diskuterar två alternativ till utbildningskapacitet vid den andra lärarhögskolan, dels 60—96—48 kandidater och dels 60—48—48. Man föreslår att lokalerna dimensioneras efter det större alternativet men förordar en intagning enligt det lägre. Främsta motiveringen till denna inkonsekventa åtgärd är, att man ej vill skapa en konkurrenssituation mellan lärarhögskolan och redan befintliga seminarier. TCO vill med skärpa framhålla, att detta strider mot avsikten i ovan nämnda principbeslut av år 1950, som innebar en successiv avveckling av den nuvarande seminarieorganisationen under lärarhögskolans uppbyggnad. Också av andra skäl torde det vara lämpligt att räkna med en högre intagning än den av utredningen föreslagna. TCO vill här endast nämna det synnerligen önskvärda i en snabbare reduktion av barnantalet i klassavdelningarna. I samband med den nya skollagstiftningen innevarande år gavs anledning att diskutera denna väg för att få lätthanterligare klasser, och TCO vill även i detta sammanhang betona vikten av en sådan utveckling.

Folkskolläraryörbundet finner det välbetänkt, att den nya lärarhögskolan projekteras för en så stor utbildningskapacitet som möjligt och förordar årlig intagning av 96 kandidater på mellanskollärlinjen. De anför i samband därmed bland annat följande.

Förbunden vill vidare understryka vad de sakkunniga framhållit om angelägenheten av att den nya lärarhögskolan ges en sådan utformning att lokaler o.s. v. vid eventuella framtida behov kan utvidgas utan alltför stora ingrepp och kostnader. Förbunden tillstyrker således att byggnaderna dimensioneras i enlighet med utredningens förslag men ställer sig frågande inför varför de sakkunniga — trots förslaget om att byggnaderna skall dimensioneras för en utbildningskapacitet av 144 klasslärare per år — förordat det lägre utbildningsalternativet med sammanlagt 96 klasslärare per år. Som tidigare framhållits har enligt förbundens uppfattning de sakkunniga inte framlagt några vägande skäl för detta sitt ställningstagande. Förbunden anser, att tillgängliga utrymmen från början i sin helhet bör tas i anspråk för den egentliga lärarutbildningen och vill bestämt förorda, att den årliga intagningen på mellanskollärlinjen blir 96 kandidater.

Sveriges skollärförbund anser, att den nuvarande seminarieorganisationens storlek ej bör vara ett skäl för begränsning av lärarhögskolans kapacitet och menar, att om lärarhögskolan dimensioneras för det större alternativet, man bör taga i anspråk hela utrymmet för den egentliga lärarutbildningen och således höja den årliga intagningen på mellanskollärlinjen till 96.

De sakkunnigas förslag angående upprättande av en pedagogisk institution accepteras i stort sett av de remissinstanser, som behandlat frågan. Endast i fråga om professurens inriktning och benämning har några erinringar gjorts.

Om den blivande professorn vid lärarhögskolan tilldelas säte och stämma i humanistiska fakulteten vid universitetet skulle samverkan mellan högskolan och universitetet på ett naturligt sätt befordras, anser *humanistiska fakulteten i Lund*, som beträffande rätten för ifrågavarande professor att vid universitetet meddela undervisning, förrätta examination och deltaga i bedömning av gradualavhandlingar finner, att närmare bestämmelser här om torde böra bero av ett föregående samråd mellan lärarhögskolan och vederbörande universitetsmyndigheter.

Tjänstemännens centralorganisation understryker vad utredningen framför angående behovet av forskning bedriven vid lärarhögskolan såsom en förutsättning för att arbetet vid skolan skall kunna stå i god kontakt med den pedagogiska och psykologiska forskningen.

Angående forskningsprofessurens inriktning vill organisationen endast erinra om att skolöverstyrelsen i yttrande över betänkandet angående den första lärarhögskolan föreslog två professurer vid högskolan, varav den ena i praktisk pedagogik med särskild inriktning på »de pedagogiska åtgärdernas effekt i klassen». Organisationen säger sig slutligen bestämt vilja hävda att samtliga tjänster, således även professuren, tillsättes efter sedvanligt ledigförklarande.

Professorens benämning är enligt *Läroverkslärarnas riksförbund* — som finner en pedagogisk institution av ungefär samma format som i Stockholm

synnerligen önskvärd — en ganska väsentlig fråga med tanke på blivande forskares inriktning. Den bör därför enligt förbundets uppfattning ej ha samma benämning som i Stockholm.

I detta sammanhang erinrar *skolöverstyrelsen* om psykologutredningens förslag om inrättande av nya psykotekniska institut. Enligt överstyrelsens mening kan starka skäl anföras för att det institut, som psykologutredningen ansett böra inrättas i Lund, anknytes till den nya lärarhögskolan i Sydsverige, antingen denna förlägges till Lund eller Malmö. Hänsyn härtill bör enligt överstyrelsen tagas vid planeringen av lärarhögskolans lokaler.

Med hänsyn till vad *statskontoret* under hand inhämtat rörande arbetsförhållandena vid en institution av nu ifrågavarande art vill ämbetsverket icke motsätta sig förslaget om inrättande jämväl av en forskningssekreterartjänst, vars innehavare bland annat skulle ha till uppgift att under professorns ansvar för ledningen och administrationen av institutionens fältundersökningar och praktiska försöksverksamhet. Tjänsten som forskningssekreterare förutsättes av *Sveriges akademikers centralorganisation* komma att placeras i lönegrad Ao 24, såsom är fallet vid lärarhögskolan i Stockholm. Krav på licentiatkompetens bör enligt organisationen uppställas.

På frågan om arbetsmetoderna vid lärarhögskolan och den därmed sammanhängande frågan om timplaner har vissa lärarorganisationer anfört synpunkter.

Läroverkslärarnas riksförbund anser, att skolkommissionens önskemål om mera högskolemässiga studieformer vid lärarhögskolan bör realiseras i större utsträckning än som skett i Stockholm och anför härom.

Det är omotiverat att, samtidigt med att friare studieformer vinner terräng på gymnasietadiet, undervisningen på mellanskollärlinjen fixeras vid ett oproportionerligt högt antal schemabundna lektionstimmar, vilka genom sin mängd verkar rent hindrande på lärarkandidaternas möjligheter till studier på egen hand. En granskning av timplanerna (s. 48) i betänkandet ger vid handen att en avsevärd reduktion av antalet schemabundna timmar bör kunna prövas, inte minst i de största ämnena pedagogik, gymnastik och engelska. Sannolikt kan efter en sådan reduktion både lokalbehovet och antalet lärartimmar vid lärarhögskolan justeras nedåt. Det sagda gäller givetvis i lika mån den planerade småskollärläroverksutbildningen, för vilken LR med tanke på elevernas förmåga att bedriva högskolemässiga studier förutsätter studentexamen som inträdeskrav.

Folkskollärläroverksförbunden förutsätter, att detaljerade förslag till timplaner för de olika utbildningsgrenarna sedermera utarbetas, varvid tiden för schemabunden undervisning bör avvägas så att självständigt bedrivna studier i högskolemässiga former medges i största möjliga utsträckning. Utbildningen i psykologi och pedagogik bör vidare förstärkas. Engelska bör enligt förbunden ingå såsom obligatoriskt kompetensgivande ämne i folkskollärläroverksutbildningen, varför erforderlig tid för detta ämne måste anslås vid utformningen av timplanen för mellanskollärläroverkslinjen.

Svenska seminarieläraryöreningen anser det vara en allvarlig brist att utredningen ej avgivit förslag till definitiv timplan för småskollärlinjen och kritiserar på flera punkter de sakkunnigas beräkningar. Bland annat anses en anmärkningsvärd nedskärning ha ägt rum av ämnet psykologi och pedagogik. Vidare påtalas reduceringen av timtalet i övningsämnen, biblioteksskunkskapen och metodiken rörande tekniska hjälpmedel, i vilka det enligt föreningens mening är uppenbart omöjligt att tillämpa högskolemässig undervisning. Föreningen säger sig, med hänsyn till att småskollärarna är de mest utpräglade klasslärarna, med skärpa vilja framhålla, att övningsämnenas timtal ej tål vid någon som helst reducering.

b) **Personalbehov.** Vad de sakkunniga anfört beträffande den egentliga lärarhögskolans personal har ej givit *skolöverstyrelsen* anledning till erinringar. En annan ståndpunkt intar emellertid *Sveriges skolläraryörebund*, som framhåller önskvärdheten av att antalet metodiklektorat utökas. Erfarenheterna från lärarhögskolan i Stockholm visar, enligt förbundet, att dessa lektorer ej i önskvärd utsträckning hinner med den individuella handledningen av lärarkandidaterna.

I detta sammanhang kan nämnas, att *Läroverksläraarnas riksförbund* i sitt yttrande understryker vikten av att samtliga metodiklektorer vid lärarhögskolan också har egen undervisning i tillräcklig utsträckning. Den individuella handledning, som de ger lärarkandidaterna och som torde vara det värdefullaste i utbildningen, bör enligt förbundets mening bygga på kontinuerlig kontakt med de metodiska frågorna i samband med egen undervisning i klasser.

Överstyrelsen för yrkesutbildning förklarar sig medveten om att lärarhögskolornas personal måste utökas, därest pedagogisk utbildning av civilingenjörer m. fl. liknande yrkeskategorier upptages på högskolornas program, och tillstyrker, att den lärarhögskola, som utses för denna nya lärarutbildning, förses med tillräcklig personal för uppgiften.

Sveriges akademikers centralorganisation hävdar, att lärarhögskolan redan från början bör tillföras en skolpsykologtjänst då det enligt organisationens mening bör ingå i lärarkandidaternas utbildning att komma i kontakt med skolpsykologisk verksamhet.

Frågan om övertalig lärarpersonal vid ett eventuellt nedläggande av folkskoleseminariet i Lund och andra folkskoleseminarier i anledning av den nya lärarhögskolan togs upp av *Statstjänstemännens riksförbund* och *Svenska seminarieläraryöreningen*. Sådan personal bör, anser riksförbundet, under alla förhållanden beredas tillfälle att fortsätta sin lärargärning under likartade förhållanden vid annan lärarutbildningsanstalt. Seminarieläraryöreningen menar, att personalen bör beredas plats vid den nya lärarhögskolan för utbildningen av klasslärare.

d) **Styrelse.** Denna punkt i betänkandet har tagits upp av endast två remissinstanser, nämligen *skolöverstyrelsen*, som ej har några erinringar mot de sakkunnigas förslag, och *statskontoret*, som ej anser sig kunna biträda det. Enligt det sistnämnda ämbetsverkets mening bör styrelsen i huvudsak vara lokalt rekryterad. Några närmare synpunkter på sammansättningen anföres dock icke.

C. Övningsskola

1. De sakkunnigas förslag

a) *Behovet av övningsklasser*

Av den redogörelse, som lämnats för verksamheten vid lärarhögskolan i Stockholm, framgår, att *kl as s l ä r a r k a n d i d a t e r n a s* auskultation och övningsundervisning under det första året förlägges till övningsklasser tillhörande det kommunala skolväsendet, medan undervisningsövningarna det sista läsåret helt förlägges till den interna övningsskolan. I propositionen 1954: 209 beräknades denna behöva omfatta minst 18 avdelningar av klasserna 3—6 (normalklasser). Fredhällsskolan hade emellertid plats för ytterligare 6 klasser och då det från organisatorisk synpunkt ansågs mindre lämpligt att dessa var kommunala, utökades övningsskolan till 24 avdelningar av klasserna 3—6. Enligt vad lärarhögskolans rektor under hand meddelat de sakkunniga, har denna utvidgning visat sig synnerligen värdefull för utbildningen.

Då de sakkunniga haft att ta ställning till en mot alternativet 60—96—0 svarande övningsskola, har det till en början förefallit dem naturligt att acceptera tanken på en övningsskola med 18 avdelningar av klasserna 3—6. På grund av de erfarenheter, som gjorts vid lärarhögskolan i Stockholm, är de sakkunniga emellertid böjda att föreslå någon ökning, nämligen till 20 avdelningar, under förutsättning att dessa fördelas på 5 parallellavdelningar inom varje klass. En skolenhet omfattande klasserna 3—6 anser de sakkunniga visserligen vara svärförenlig med själva enhetsskoleprincipen och måste betraktas som en skolorganisatorisk nödlösning. På grund av tredje klassens betydelse för mellanskollärarytbildningen är de emellertid benägna att för detta alternativ acceptera en sådan organisation, dock enbart för en övningsskola om minst 20 klassavdelningar. Skulle övningsskolan däremot begränsas till 18 avdelningar, synes det vara lämpligare att den omfattar enbart klasserna 4—6 och att man trots de uppenbara olägenheter, som är förknippade härmed, förlägger den kompletterande utbildningen för undervisning i tredje klassen till kommunala klassavdelningar.

De sakkunniga understryker emellertid, att övningsskolan får en helt annan och bättre organisation om även småskollärarytbildning förlägges till lärarhögskolan. I detta fall måste givetvis lägstadiet vara fullständigt. Förutsätter man, att småskollärarytbildningens praktiska utbildning skall

Tab. 2. Antal avdelningar av den interna övnings skolans låg- och mellanstadium (normalklasser) vid olika utbildningsalternativ

Klass	Alternativ			
	60—48—48	60—96—0	60—96—48	60—72—72
1	3+1		4	5
2	3		4	5
3	3	5	4	5
4	3+1	5	6	5
5	3	5	6	5
6	3	5	6	5
Summa avdelningar	20	20	30	30

Anm. Den för alternativ 60—48—48 angivna organisationen gäller ett visst år. Följande år har klasserna 2 och 5 fyra avdelningar men alla övriga tre o. s. v.

vara lika omfattande som mellanskollärarkandidaternas, erfordras för utbildning av 48 småskollärare 10 avdelningar av klasserna 1—3.

Under här angivna förutsättningar bör övnings skolan enligt de sakkunnigas mening lämpligen erhålla den organisation, som återgives i tabell 2 för de fyra utbildningsalternativ, som utredningen räknat med.

Förutom de i tabell 2 redovisade klassavdelningarna bör den sydsvenska lärarhögskolans övnings skola enligt de sakkunnigas mening liksom lärarhögskolan i Stockholm även omfatta 2 hjälpklasser och läsklinik.

Den organisation av den interna övnings skolan, som de sakkunniga föreslår för alternativet 60—48—48, anser de vara den lämpligaste även för de större alternativen, om man räknar med möjligheten att allt efter föreliggande behov kunna låta utbildningskapaciteten av klasslärare variera mellan alternativen 60—96—48, 60—72—72 och 60—48—96. En intern övnings skola svarande mot alternativet 60—48—48 kan i så fall lätt påbyggas med ett erforderligt antal externa övningsklasser.

Klasslärarkandidaternas auskultation och övningsundervisning i kommunala klasser (externa övningsklasser) skall under det första utbildningsåret omfatta följande moment:

1. Fria auskultationer före frukostrasten under 2 veckor.
2. Fria auskultationer hela dagarna under 1 vecka.
3. Hospitering med heldagsundervisning 1 vecka.
4. Hospitering i B-skolor 1 vecka.

Behovet av externa övningsavdelningar enligt olika förutsättningar framgår av sammanställningen i tabell 3.

När det gäller frågan om övningsavdelningar för ämnesläraru t bildningen erinrar de sakkunniga inledningsvis om att den interna övnings skolans högstadium skall användas för ämneslärarkandidaternas övningsundervisning, under det att den betygsatta undervisningen skall förläggas till avdelningar utanför den egna övnings skolan, till avdelningar i s. k. samverkande läroverk.

Tab. 3. Antal externa övningsavdelningar för mellanskollärarytbildningen vid olika utbildningsalternativ

Klass	Alternativ			
	60—48—48	60—96—0	60—96—48	60—72—72
1—3	9		9	9—18
4—6	9	18	18	9—18
7—8	2	4	4	2—4
Summa avdelningar	20	22	31	20—40

Beträffande storleken av högstadiet vid den andra lärarhögskolans övningskola anser de sakkunniga inte anledning föreligga att förorda annan storlek eller sammansättning än den som förutsatts för lärarhögskolan i Stockholm, d. v. s. 5 parallellavdelningar av var och en av klasserna 7, 8 och 9. De sakkunniga förutsätter härvid, att vederbörande kommun, liksom fallet är i Stockholm, organiserar den undervisning i yrksteori och yrkespraktik, som skall förekomma.

För att man skall kunna bedöma, huruvida det är möjligt att förlägga en lärarhögskolas ämneslärarytbildning till en stad av Lunds storlek, har de sakkunniga funnit det nödvändigt att beräkna antalet erforderliga externa övningsklasser för övrig övningsundervisning och för den sista terminens betygssatta undervisningsserier. Då en sådan beräkning måste grundas på vissa bestämda antaganden, bland annat rörande fördelningen av lärarkandidaternas ämneskombinationer, framhåller de sakkunniga, att den måste bli mycket schematisk. Å andra sidan anser de att även approximativa uppgifter kan visa sig vara fullt tillräckliga för en bedömning av vilket underlag, som fordras för utbildningen vid en lärarhögskola.

Vid sin beräkning av det antal externa avdelningar, som fordras för utbildning av 60 ämneslärare per år, har de sakkunniga antagit, att fördelningen av lärarkandidaternas ämneskombinationer svarar mot läroämnenas relativa förekomst på enhetsskolans högstadium, justerad med hänsyn till inverkan av ämnesfördelningen på gymnasiet och av den undervisning i engelska i klasserna 5 och 6, som sannolikt kommer att bestridas av ämneslärare. Följande fördelning av de olika klasserna inom ett högstadium av enhetsskola med 4 parallellavdelningar har av de sakkunniga ansetts rätt väl svara mot den genomsnittliga fördelningen inom försöksverksamheten för närvarande.

Klass 7: 1 tvåspråkig och 3 enspråkiga avdelningar.

Klass 8: 1 tvåspråkig, 2 enspråkiga och 1 nollspråkig avdelning.

Klass 9: 1 avdelning 9 g, 1 avdelning 9 a och 2 avdelningar 9 y.

En avdelning av klass 7 och en avdelning av klass 8 förutsättes läsa svensk tilläggskurs, varjämte antages att ungefär en åttondel av undervisningen i engelska i klasserna 5 och 6 bestrides av ämneslärare.

På grundval av vissa ytterligare angivna förutsättningar har de sakkunniga beräknat den genomsnittliga fördelningen av den undervisning i läro-

Tab. 4. Antalet ämneslärartimmar i procent av totala timtalet i läroämnena på enhetskola + gymnasium

Ämne	Procenttal
Kristendomskunskap	5
Modersmålet	16
Latin	—
Grekiska	—
Engelska	13
Tyska	6
Franska	4
Historia/samhällskunskap	13
Geografi	6
Filosofi	—
Matematik	13
Biologi	8
Fysik	9
Kemi	7
Summa	100

ämnena, som skall bestridas av ämneslärare, utbildade vid lärarhögskola eller praktisk lärarkurs, bortsett från den undervisning, som meddelas vid kommunala flickskolor, praktiska realskolor m. fl., vilken ej påverkar resultatet. Detta framgår av tabell 4, som också kan anses visa den önskvärda genomsnittliga fördelningen under en längre tid på olika ämnena i lärarhögskolans ämneslärarutbildning under förutsättning att ämneslärarnas undervisning i genomsnitt är lika fördelad på tjänstens ämnena.

Det osäkra i detta resultat har redan tidigare framhållits och understrykes ytterligare av de sakkunniga genom påpekandet att någon möjlighet att på nuvarande stadium ta hänsyn till den sannolika förekomsten av vidareutbildade folkskollärare ej synes föreligga, varför man får nöja sig med konstaterandet att de moderna språken möjligen kan väntas vara något underrepresenterade i den ämnesfördelning, som återfinnes i tabell 4.

De sakkunniga har på sätt som närmare framgår av betänkandet med tillhjälp av uppgifterna i tabell 4 teoretiskt konstruerat en ämnesfördelning och sammanställt den med ett par slumpvis valda verkliga fördelningar. Resultatet framgår av tabell 5. Överensstämmelsen mellan teori och verklighet i detta fall anser de sakkunniga vara större än man haft anledning vänta.

Under den sista terminen vid lärarhögskolan skall ämneslärarkandidaterna ha 2 serier i vardera av sina ämnena, en i gymnasiet och en i enhetskolan, om ämnet förekommer på båda stadierna. Uppgifterna i tabell 5 anger således också antalet serier på gymnasie- respektive realskolestadiet (serierna i franska får dock huvudsakligen placeras på gymnasiestadiet). Vid beräkningen av den erforderliga minimiorganisationen förutsattes i det följande att denna skall kunna inrymma ett så stort antal serier i varje ämne, som anges av det större av de tre talen för samma ämne i tabell 5. Det sålunda erhållna antalet serier återfinnes i tabell 6. Mot detta antal

Tab. 5. Fördelningen av ämneslärarkandidater på olika ämnen

Ämne	Lärarhögskolan 1957	Egentliga lärarkurser i Lund och Malmö 1957	Beräknad genomsnittlig fördelning
Kristendomskunskap	3	5	8
Modersmålet	21	17	24
Engelska	24	20	19
Tyska	17	16	9
Franska	13	6	6
Historia/samhällskunskap ..	19	20	20
Geografi	13	16	9
Matematik	12	13	20
Biologi	10	10	12
Fysik	12	11	13
Kemi	8	12	10
Summa ämnen ¹	152	146	150

¹ De olika ämnena har härvid räknats på nytt varje gång det förekommit i en lärarkandidats ämneskombination.

anser de sakkunniga svara 80—85 ämneslärarkandidater, varigenom tillräcklig marginal förmenas vara säkrad för i praktiken förekommande variationer beträffande ämnesfördelningen ävensom vissa andra omständigheter, som tillfälligt kan försvåra utläggandet av serierna.

De sakkunniga har vidare med utgångspunkt i det antal serier, som framgår av tabell 6, beräknat minimiorganisationen av externt högstadium och av gymnasium å den ort där utbildning av föreslagna 60 ämneslärare skall kunna ske. Resultatet av dessa beräkningar framgår av tabell 7. Även i detta fall bygger slutsatserna på vissa beträffande detaljerna gjorda förutläggningar, vilka närmare redovisats i de sakkunnigas betänkande.

Tab. 6. Av de sakkunniga beräknat antal undervisningsserier, skolorganisationen skall ha utrymme för

Ämne	I enhetsskolan	Å gymnasiet
Kristendomskunskap	8	8
Modersmålet	24	24
Engelska	24	24
Tyska	17	17
Franska	3	10
Historia/samhällskunskap	20	20
Geografi	16	16
Matematik	20	20
Biologi	12	12
Fysik	13	13
Kemi	12	12
Summa	169	176

Tab. 7. Av de sakkunniga beräknad minimiorganisation för det i tab. 6 angivna antalet undervisningsserier per läsår

Ämne	Antal avdelningar av													
	enhetsskolans klass						gymnasiets ring							
	5	6	7	8	9	A I	L I	R I	A II	L II	R II	A III	L III	R III
Kristendomsk.			4		4	1	1	1	1	1	1	1	1	
Modersmålet			5	6	5	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Engelska	2	2	4	4	4	2	2	3	2	2	3	2	2	2
Tyska			4	3	3	2	2	3	2	2		2	2	
Franska					3	1	1	1	1	1	1			
Historia/samhällsk.			5	5	5	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Geografi			5	6	5	3	3	4	3			3		
Matematik			5	5	5	2		2	2		2	2		2
Biologi			4	4	4	2	2	2			2	2		2
Fysik			5	4	4	2		2			2	2		2
Kemi				4	4	2		3	2		3			2

Resultatet av diskussionen rörande behovet av övningsklasser för ämneslärarkandidaternas betygssatta undervisning under den sista terminen vid lärarhögskolan sammanfattar de sakkunniga på följande sätt. För en årlig utbildning av 60 ämneslärare erfordras förutom 4 mellanstadieklasser (för engelska) 15 högstadieklasser och 27 gymnasieklasser, de senare ungefär lika fördelade på de tre linjerna. Relativt stora variationer beträffande lärarkandidaternas ämneskombinationer kan därvid ifrågakomma. Det förutsättes dock, att läraruppsättningen är sådan, att praktiskt taget samtliga ämneslärare i de samverkande klasserna kan anlitas som handledare.

b) Den interna övningsskolans organisation

I det föregående har redogjorts för de sakkunnigas diskussion av olika alternativ beträffande omfattningen av den interna övningsskolan vad gäller det obligatoriska skolstadiet (klasserna 1—9). De sakkunniga har också övervägt, huruvida skäl föreligger att utvidga övningsskolan så att den kommer att omfatta även gymnasium. Här om har de sakkunniga anfört i huvudsak följande.

Skolkommissionen räknade, som tidigare nämnts, med att övningsskolan skulle påbyggas med gymnasium, men något förslag härom framlades icke för riksdagen. De sakkunniga anser emellertid, att frågan måste bli föremål för prövning, då en ny lärarhögskola planeras. Om väsentliga pedagogiska fördelar kan vinnas med ett gymnasium anknutet till övningsskolan, måste dessa vägas mot eventuella nackdelar av administrativ eller ekonomisk art.

De pedagogiska fördelarna är påtagliga och har redan framhållits i skolkommissionens betänkande om den första lärarhögskolan. Det faller sig naturligt, att lärarhögskolan »blir i tillfälle att fullfölja såväl undervisningsmetoder som psykologiska iakttagelser alltifrån den första skolåldern till

skolans högstadium» och »genom att lärarhögskolan fullt självständigt disponerar över lästider, undervisningsavdelningarnas sammansättning och lärarnas arbetsfördelning kan också klasserna på ett betydligt effektivare sätt än eljest utnyttjas för utbildningen». Det måste innebära en väsentlig fördel att kunna utnyttja övningsskolans gymnasium för undervisningsövningar. Metodiklektorernas fyllnadstjänstgöring kan förläggas dit, varigenom mycken tidsspillan undviks. Det skulle till och med vara tänkbart, att gymnasiet kunde helt avvara egna lektorer i ämnen med endast ett fåtal lärarkandidater, (t.ex. kristendomskunskap, klassiska språk, franska) eftersom metodiklektorerna i sådana ämnen måste ha en relativt omfattande fyllnadstjänstgöring. Det kan förväntas, att pedagogisk försöksverksamhet i viss utsträckning blir förlagd till lärarhögskolornas övningsskolor i likhet med vad fallet varit med seminariernas övningsskolor. I den mån sådan försöksverksamhet berör gymnasiestadiet kan den mycket lättare förläggas till ett gymnasium direkt under lärarhögskolans administration än till ett samverkande läroverk.

Till dessa enligt de sakkunnigas mening vägande skäl för ett till övningsskolan knutet gymnasium kommer ytterligare ett, som i överraskande hög grad gjort sig gällande beträffande rekryteringen till adjunktstjänsterna på övningsskolans högstadium vid lärarhögskolan i Stockholm. Det visar sig nämligen, att åtskilliga för dessa tjänster högt kvalificerade personer underlåtit att anmäla sig som sökande, därför att de icke velat undvara den stimulans i arbetet, som gymnasieundervisning — även av ringa omfattning — ger. Ett till övningsskolan knutet gymnasium kan därför förväntas stimulera lärarekryteringen till övningsskolans högstadium.

De sakkunniga skulle ändå ej förorda någon gymnasial påbyggnad på övningsskolan, om detta skulle medföra väsentliga administrativa och ekonomiska olägenheter. Så synes emellertid icke vara fallet. I själva verket underlättas administrationen genom att övningsskolan uppdelas på två enheter med var sin rektor; en del omfattar gymnasiet och enhetsskolans högstadium, den andra enhetsskolans mellan- och lågstadium. Förutsätter man ett fullständigt gymnasium, kommer den förra delen att omfatta $9 + 15 = 24$ klasser, den senare $30 + 2 = 32$ eller $20 + 2 = 22$ klasser, beroende på om man räknar med en årlig intagning av 144 eller 96 klasslärarkandidater. Skulle övningsskolan begränsas till att endast omfatta det obligatoriska skolstadiet, får den 47 respektive 37 klasser och kan ej gärna uppdelas på två skolenheter under var sin rektor. Vid lärarhögskolan i Stockholm skall övningsskolan omfatta 41 klasser.

Som samverkande läroverk torde endast statliga läroverk komma i fråga. Om ett samverkande läroverks gymnasium ersätts med gymnasium tillhörande övningsskolan, åsamkas följaktligen statsverket inga extra kostnader, fränsett de kommunen åvilande kostnaderna för byggnaders och inventariers underhåll. Sådana underhållskostnader övertar emellertid statsverket även beträffande övningsskolan i övrigt och det är naturligt, att ersättningen i sin helhet regleras genom det avtal mellan staten och vederbörande kommun, varom förslag framlägges i annat sammanhang.

De sakkunniga har sålunda funnit, att starka skäl talar för att övningsskolan bör omfatta även gymnasium och vill därför förorda, att ett treårigt gymnasium med allmän linje, latinlinje och reallinje upprättas inom övningsskolan som en påbyggnad på det obligatoriska skolstadiet. Det förutsettes dock, att ifrågavarande stadsdel verkligen behöver ett nytt gymna-

sium eller att man kan utnyttja redan befintligt eller planerat gymnasium. Det bör upprättas oberoende av vilket alternativ, som väljes beträffande omfattning och organisation av övningsskolans låg- och mellanstadium.

c) Personalbehov för övningsskolan

I det följande återgives *dels* sammanfattningsvis den av de sakkunniga beräknade omfattningen av övningsskolan vid följande olika utbildningsalternativ, nämligen 60 ämneslärare, 48 mellanskollärare och 48 småskollärare (60—48—48), 60 ämneslärare, 96 mellanskollärare och 0 småskollärare (60—96—0) samt 60 ämneslärare, 96 mellanskollärare och 48 småskollärare (60—96—48), *dels ock* sammanställningar i anslutning till de olika alternativen av det personalbehov, som övningsskolan enligt de sakkunnigas beräkningar bör ha.

1) Alternativ 60—48—48.

Övningsskolans omfattning	
Klass 1—3	10 avdelningar
» 4—6	10 »
» 7—9	15 »
Ring I—III	9 »
Hjälpklass	2 »
<hr/>	
Summa 46 avdelningar	

Personalbehov

Befattning	Lönegrad
1 rektor vid övningsskolan (gymnasiet och högstadiet)	Bp 1
1 rektor vid övningsskolan (mellan- och lågstadiet) förslagsvis	ABp 23 ¹
9 lektorer vid övningsskolan	Ao 26
13 adjunkter	Ao 23
1 lärare i musik	Ao 20
3 lärare i gymnastik med lek och idrott	Ao 20
1 lärare i teckning	Ao 20
23 övningsskollärare	Ao 19
5 folkskollärare	Ao 19
1 lärare i kvinnlig slöjd	Ao 17
1 lärare i manlig slöjd	Ao 17
1 lärare i hemkunskap	Ao 13
1 vaktmästare	Ao 8
1 värmeskötare	Ae 8
1 kanslibiträde	Ae 7

¹ Antagen lönegrad att användas vid kostnadsberäkningen.

Det antal veckotimmar i läroämnen, som enligt denna personalförteckning skall bestridas av lektorerna i högstadiets metodik och av icke ordinarie lärare, motsvarar enligt de sakkunnigas beräkningar omkring 3 hela tjänster på enhetsskolans högstadium och 3 på gymnasiet.

Det antal veckotimmar i övningsämnena, som kommer att behöva bestridas av icke ordinarie lärare, uppgår till omkring 20 i teckning, 15 i musik (förutom all instrumentalmusik i både övningsskolan och den egentliga lärarhögskolan), 15 i gymnastik, manlig slöjd och kvinnlig slöjd och 25 i hemkunskap och hushållsgöromål. Om gymnasium icke skall ingå i övningsskolan, räknar de sakkunniga med att de två rektorstjänsterna ersättes av en tjänst i lönegrad ABp 26 och vidare med att personalförteckningen minskas med

9 lektorer	Ao 26
4 adjunkter	Ao 23
1 lärare i gymnastik med lek och idrott	Ao 19

2) *Alternativ 60—96—0.*

Övningsskolans omfattning

Klass 3—6	20	avdelningar
» 7—9	15	»
Ring I—III	9	»
Hjälpklass	2	»

Summa 46 avdelningar

Personalbehov

Befattning	Lönegrad
1 rektor vid övningsskolan (gymnasiet och högstadiet)	Bp 1
1 rektor vid övningsskolan (mellan- och lågstadiet) förslagsvis	ABp 23 ¹
9 lektorer vid övningsskolan	Ao 26
13 adjunkter	Ao 23
1 lärare i musik	Ao 20
3 lärare i gymnastik med lek och idrott	Ao 20
1 lärare i teckning	Ao 20
23 övningsskollärare	Ao 19
5 folkskollärare	Ao 19
2 lärare i kvinnlig slöjd	Ao 17
2 lärare i manlig slöjd	Ao 17
1 lärare i hemkunskap	Ao 13
1 vaktmästare	Ao 8
1 värmeskötare	Ae 8
1 kanslibiträde	Ae 7

¹ Antagen lönegrad att användas vid kostnadsberäkningen.

Det antal veckotimmar i läroämnena, som enligt denna personalförteckning skall bestridas av lektorerna i högstadiets metodik och av icke ordinarie lärare, beräknas av de sakkunniga motsvara omkring 3 hela tjänster på enhetsskolans högstadium och 3 på gymnasiet.

Det antal veckotimmar i övningsämnena, som kommer att behöva bestridas av icke ordinarie lärare uppgår till omkring 30 i teckning, 25 i musik (förutom all instrumentalmusik i både övningsskolan och lärarhögskolan), omkring 15 i gymnastik, 20 i manlig slöjd, 20 i kvinnlig slöjd och 30 i hemkunskap och hushållsgöromål.

Om gymnasium icke skall ingå i övningsskolan, beräknar de sakkunniga samma förändringar i personalbehovet, som vid närmast föregående alternativ angivits.

3) Alternativ 60—96—48.

Övningsskolans omfattning		
Klass 1—3	12 avdelningar
» 4—6	18 »
» 7—9	15 »
Ring I—III	9 »
Hjälpklass	2 »
		Summa 56 avdelningar

Personalbehov

Befattning	Lönegrad
1 rektor vid övningsskolan (gymnasiet och högstadiet)	Bp 1
1 rektor vid övningsskolan (mellan- och lågstadiet) förslagsvis	ABp 23 ¹
9 lektorer vid övningsskolan	Ao 26
13 adjunkter	Ao 23
2 lärare i musik	Ao 20
3 lärare i gymnastik med lek och idrott	Ao 20
1 lärare i teckning	Ao 20
33 övningsskollärare	Ao 19
5 folkskollärare	Ao 19
2 lärare i kvinnlig slöjd	Ao 17
2 lärare i manlig slöjd	Ao 17
1 lärare i hemkunskap	Ao 13
1 vaktmästare	Ao 8
1 värmeskötare	Ao 8
1 kanslibiträde	Ae 7
1 kontorsbiträde	Ae 5

¹ Antagen lönegrad att användas vid kostnadsberäkningen.

Det antal veckotimmar i läroämnena, som med denna personalförteckning skall bestridas av lektorerna i högstadiets metodik samt av icke ordinarie personal, beräknas motsvara omkring 3 hela gymnasietjänster och 3 hela tjänster på enhetsskolans högstadium.

Även i övningsämnena kommer ett betydande antal veckotimmar att behöva bestridas av icke ordinarie lärare; omkring 35 i teckning, all undervisning i instrumentalmusik (både i övningsskolan och lärarhögskolan), omkring 30 veckotimmar i gymnastik, 20 i manlig slöjd, 20 i kvinnlig slöjd och 30 i hemkunskap och hushållsgöromål.

Om gymnasium icke skall ingå i övningsskolan, torde personalförteckningen ändras på följande sätt. De två rektorstjänsterna ersättes av en tjänst i lönegrad ABp 26, varjämte följande befattningshavare bortfaller

9 lektorer i övningsskolan	Ao 26
4 adjunker	Ao 23
1 lärare i gymnastik med lek och idrott	Ao 20
1 kontorsbiträde	Ae 5

Därjämte anser de sakkunniga att värmeskötartjänsten torde kunna överföras på icke-ordinarie stat.

d) Lokalbehov för övningsskolan

De sakkunniga har icke ansett det nödvändigt att genomföra en beräkning av övningsskolans lokalbehov för varje i det föregående omnämnt alternativ utan har begränsat sig till ett större, nämligen alternativet 60—96—48 med 47 klasser av enhetsskola samt dessutom gymnasium, och ett mindre, alternativet 60—96—0 med 37 klasser av enhetsskola men utan gymnasium. För övningsskolans del är emellertid lokalbehovet för detta alternativ detsamma som för alternativet 60—48—48. Dessutom har ett kompletterande alternativ, avseende endast låg- och mellanstadium, beräknats. Detta senare gäller dock endast ett av de ifrågasatta förläggningalternativen i Malmö och diskuteras i betänkandet i samband med diskussionen av själva förläggningsfrågan. Det bör observeras, att i det större alternativet räknats med gymnastiklokaler även för den egentliga lärarhögskolans behov.

Det beräknade lokalbehovet enligt de nämnda båda alternativen återges här sammanfattningsvis.

Övningsskolans lokalbehov enligt det större alternativet

Förutsättningen är att övningsskolan erhåller den organisation och omfattning som angivits på s. 37, d. v. s. med sammanlagt 56 klassavdelningar.

De sakkunniga anser det uteslutet, att samtliga dessa avdelningar inrymmes i en och samma byggnad och bildar en enda administrativ enhet. Den

naturliga uppdelningen anses bli i dels en enhet omfattande låg- och mellanstadiet jämte hjälpklasserna samt läskliniken dels en enhet omfattande högstadiet och gymnasiet. Det förutsättes, att vardera enheten får sin egen rektor.

Övningsskolans gymnasie- och högstadiedel kommer under angivna förutsättningar att omfatta 24 klasser med sammanlagt högst ($9 \times 30 + 15 \times 25 =$) 645 elever, mellan- och lågstadiedelen 32 klasser med högst ($30 \times 25 + 2 \times 10 \text{ à } 15 =$) 775 elever.

Vid beräkningen av lokalbehovet har förutsatts, att de båda enheterna endast har vissa institutioner gemensamma.

Beträffande högstadie- och gymnasiedelens lokaler har de sakkunniga framhållit följande.

Vid bedömningen av lokalbehovet för ett högre allmänt läroverk omfattande gymnasium och högstadium av enhetsskola räknar skolöverstyrelsen med att ämnesrum tillämpas för gymnasiet och klass 9 samt att ett system med ämnesrum och delat klassrum tillämpas för övriga klasser. Om en sådan anläggning skall tjänstgöra som övningsskola bör ämnesrummen ej belastas hårdare än att lärarkandidaterna då och då kan få tillfälle att utnyttja dessa rum för lektionsförberedelser. Det synes av denna anledning lämpligast, att man vid uppskattningen av lokalbehovet räknar med klassrumsundervisning av traditionell omfattning för klasserna 7 och 8 och med ämnesrumsundervisning för klass 9 och gymnasiet. Som normal beläggning av ämnesrum och institutionslärosalar räknas 25 veckotimmar (skolöverstyrelsen räknar med högst 30 veckotimmar).

Lokalbehovet för övningsskola, omfattande på lågstadiet 12, mellanstadiet 18, högstadiet 15 och gymnasiet 9 klassavdelningar samt 2 hjälpklasser och läsklinik blir enligt de sakkunnigas beräkningar sammanfattningsvis följande. Beträffande detaljer och närmare motiveringar i förvarande avseende torde få hänvisas till de sakkunnigas betänkande.

1. Låg- och mellanstadiedelen

Klassrum $32 \times 70 \text{ m}^2$	2 240 m ²
Grupprum	60 »
Läsklinik	30 »
Bildvisningsrum	80 »
Materielrum	45 »
Naturkunnighet	100 »
Teckning	100 »
Bibliotek	90 »
Administration	95 »
Lärare	115 »
	<hr/>
	2 955 m ²

2. *Högstadiе- och gymnasiedelen*

Klassrum 10 × 70 m ²	700 m ²
Ämnes- och grupprum (13 + 3)	1 160 »
Geografi	120 »
Biologi	285 »
Fysik	340 »
Kemi	235 »
Verkstad	30 »
Bildvisning (tekn. hjälpmedel)	110 »
Materielrum	40 »
Teckning	125 »
Musik	190 »
Handelsutbildning	145 »
Bibliotek	285 »
Administration	135 »
Lärare och ämneslärarkandidater	230 »
	<hr/>
	4 130 m ²

3. *Gemensamma lokaler*

Aula	590 m ²
Gymnastik (även för lärarhögskolans behov)	2 000 »
Slöjd	545 »
Hushållsgöromål	205 »
Läkare	60 »
Skolmältidslokaler	665 »
	<hr/>
	4 065 m ²

Sammanlagd golvyta beräknas till 11 150 m²

Vaktmästarbostäder, luftskyddsrum samt utrymmen för panncentral, elcentral, sopor etc. är ej medräknade.

*Övningsskolans lokalbehov enligt
det mindre alternativet*

Förutsättningen för beräkningen är att övningsskolan består av fullständig enhetsskola omfattande 35 avdelningar, 2 hjälpklasser och läsklinik.

Klassrum 37 × 70 m ²	2 590 m ²
Materielrum	40 »
Aula för 600 personer	450 »
Bildvisningsrum	110 »
Geografi och fysik	230 »
Biologi	115 »
Kemi	100 »
Teckning	125 »

Musik	125 m ²
Gymnastik	810 »
Slöjd	545 »
Hushållsgöromål	145 »
Lokaler för handelsutbildning	215 »
Läsklinik	30 »
Bibliotek	185 »
Administration	145 »
Lärare och lärarkandidater	200 »
Läkare	60 »
Skolmåltidlokalerna	405 »
	<hr/>
Sammanlagd golvyta	6 625 m ²

Vaktmästarbostäder samt källarutrymmen är ej medräknade.

Byggnadsstyrelsen har för de sakkunnigas räkning kostnadsberäknat byggnadsföretagen enligt båda alternativen. Kostnaden enligt det större har preliminärt beräknats till 9,7 miljoner kronor och enligt det mindre till 5,8 miljoner kronor.

2. Remissyttranden

a) **Behovet av övningsklasser.** Den av de sakkunniga gjorda utredningen i denna del utsättes för kritik från olika håll.

Skolöverstyrelsen vänder sig först mot de sakkunnigas förutsättning att praktiskt taget samtliga ämneslärare vid de samverkande läroverken skulle kunna anlitas som handledare. Överstyrelsen framhåller vidare, på grundval av det senaste årets erfarenheter från lärarhögskolan i Stockholm, vilka icke kunnat vara kända för de sakkunniga, att beräkningarna av antalet erforderliga övningsklasser måste anses vara hållna starkt i underkant.

I realiteten kan inte, på grund av tjänstledigheter eller av andra skäl, alla lärare vid samverkande läroverk regelbundet anlitas som handledare, och därtill kommer, att hänsynen till elever och undervisningsresultat vid dessa läroverk ofrånkomligen kräver återhållsamhet med undervisningsövningar i klasserna.

Överstyrelsen understryker samtidigt, att övningsklassernas antal måste anpassas efter ämneslärarutbildningens omfattning.

Länsskolnämnden i Malmöhus län går in på samma frågor som överstyrelsen och uttalar, att de sakkunniga i fråga om utbildningen av ämneslärare enligt Lundaalternativet räknat med ett i verkligheten alldeles otillräckligt antal övningsklasser. Enligt nämndens uppfattning har de sakkunniga icke tagit hänsyn till att undervisningsserier ej kan förläggas till högsta ringen på vårterminen, vilket förhållande säges medföra, att antalet disponibla

gymnasieavdelningar varannan termin sjunker från det av de sakkunniga beräknade antalet 27 till 18.

Nämnden finner det vidare anmärkningsvärt, att de sakkunniga ej beaktat, att tillgången på handledare vid det samverkande läroverket påverkas av tjänstledighet för lärarna av olika orsaker såsom sjukdom, vetenskapligt arbete etc. Nämnden anför bland annat:

Vad det först och sist gäller är alltså tillgång på lämpliga lärare som handledare. De sakkunniga för den första lärarhögskolan var klart medvetna om de nu berörda svårigheterna. De skriver härom bland annat: »Antalet lärarkandidater (d.v. s. ämneslärarkandidater) måste bli mycket olika i olika ämnen, och i ett och samma ämne blir det betydande variationer från termin till termin. En övningsskola, som ena terminen är väl avvägd, kan bli tämligen otjänlig nästa termin. Skall den vara beredd att möta alla uppkommande eventualiteter, måste den vara överdimensionerad i förhållande till sin faktiska kapacitet.» (SOU 1952: 33, s. 127.)

De båda *folkskolläraryrörbunden* förutsätter i detta sammanhang, att den interna övningsskolan ges en omfattning, som enligt de sakkunnigas beräkningar svarar mot alternativet med 96 mellanskollärare, därest detta genomföres, såsom förbunden förordat.

Sveriges skolledarförbund påpekar nödvändigheten av att övningsskolan ej underdimensioneras. Den bör i möjligaste mån arbeta som en vanlig skola, vilket ej blir möjligt om den i alltför hög grad belastas med övningslektioner.

Lunds studentkår slutligen hemställer, att utbildningskapaciteten av ämneslärare vid den andra lärarhögskolan väsentligen ökas utöver vad de sakkunniga föreslagit och att därvid ytterligare undersökes övningsklassunderlagets elasticitet. Härvid bör enligt studentkåren särskilt granskas möjligheterna att samtidigt utnyttja övningsklasser i Malmö och Lund.

b) Den interna övningsskolans organisation. Statskontoret ställer sig tveksamt och riksräkenskapsverket negativt till tanken att det skall ingå även gymnasium i övningsskolan.

Statskontoret framhåller, att skäl för en gymnasial påbyggnad på övningsskolan torde föreligga endast för det fall att ett nytt gymnasium erfordras å den plats, dit lärarhögskolan kommer att förläggas.

Riksräkenskapsverket finner inga bärande skäl för inrättandet av ett särskilt gymnasium vid den nya lärarhögskolan. I stället anser ämbetsverket, att ett statligt gymnasium på skolorten bör tagas i anspråk såsom samverkande övningsskola. Ämbetsverket anför vidare följande kritiska synpunkt på detta förslag.

Under återopande av vissa pedagogiska skäl förordar utredningen att ett särskilt gymnasium skall ingå i övningsskolan vid den nya lärarhögskolan som en påbyggnad på det obligatoriska skolstadiet. Beträffande de ekonomiska konsekvenserna härav uttalar utredningen (s. 67) att om ett sam-

verkande statligt gymnasium ersättes med gymnasium tillhörande övningsskolan statsverket icke åsamkas några extra kostnader, fränsett de kommunen åvilande kostnaderna för byggnaders och inventariers underhåll. Av förslagen till avtal med såväl Lund som Malmö framgår emellertid (s. 126), att staten i princip skulle åtaga sig att bestrida kostnaderna för bränsle, lyse och vatten för övningsskolan samt allt underhåll av övningsskolans byggnader, inredning, inventarier och möbelutrustning.

Bland remissmyndigheter, som är positiva till förslaget om gymnasium i övningsskolan, märks först *skolöverstyrelsen*, som finner, att de sakkunniga anfört övertygande skäl för att i den interna övningsskolan även bör ingå ett treårigt gymnasium med allmän linje, latinlinje och reallinje.

Länsskolnämnden i Malmöhus län finner att gymnasiet bör organiseras såsom i betänkandet föreslagits, d. v. s. såsom ett försöksgymnasium på grundval av nioårig enhetsskola. Nämnden framhåller, att den med intresse noterat, att styrelsen för lärarhögskolan i Stockholm i sina anslagsäskanden för budgetåret 1959/60 uttalat, att sedan lärarhögskolan påbörjat sin verksamhet »avsaknaden av ett gymnasium visat sig vara i flera avseenden ogynnsamt».

Statstjänstemännens riksförbund, folkskolläraryrket, Svenska seminarieläraryrket och Sveriges skolläraryrket tillstyrker likaledes de sakkunnigas förslag. Statstjänstemännens riksförbund och seminarieläraryrket ifrågasätter härvid, om ej en andra försöksskola med den i Linköping som modell borde anknytas till den planerade lärarhögskolan såsom ett komplement till den skolforskning, som skall bedrivas vid den psykologiska institutionen.

De sakkunnigas förslag att övningsskolan skall omfatta även lågstadiet i u m möter ej någon kritik i remissyttrandena.

Av de olika uttalandena i frågan kan nämnas ett av *Sveriges småskolläraryrket*, som framhåller, att en av förutsättningarna för en fullvärdig utbildning är att lärarhögskolan har tillgång till en fullständigt utbyggd övningsskola, omfattande tillräckligt antal övningsklasser även på lågstadiet samt specialklasser.

De sakkunnigas förslag att mellanskolläraryrket praktiska utbildning för undervisning i folkskolans högre klasser skall vara frivillig, liksom fallet är vid lärarhögskolan i Stockholm, motsätter sig *folkskolläraryrket*. De framhåller bland annat följande.

Folkskolläraryrket tjänstgöringsområde inom folkskolan kommer att under övergångstiden fram till enhetsskolans genomförande sträcka sig från tredje klassen till avgångsklassen och inom enhetsskolan kommer ett betydande antal folkskollärare att ha sin tjänstgöring förlagd till högstadiet. I det senare fallet krävs viss vidareutbildning, vilken dock med nuvarande studieuppläggning icke omfattar någon praktisk utbildning för undervisning på högstadiet utan främst avser ren ämnesutbildning.

Med hänsyn härtill finner förbunden det absolut nödvändigt, att samtliga mellanskollärarkandidater i sin grundutbildning ges praktisk utbildning även för tjänstgöring i de högre klasserna i folkskolan och att denna utbildning får obligatorisk karaktär och ingår som ett naturligt led i den praktiska utbildningen vid lärarhögskolan. I viss utsträckning bör denna utbildning enligt förbundens mening förläggas till de interna högstadielklasserna inom övningsskolan men även klasserna 7 och 8 i folkskolan inom det kommunala skolväsendet anses kunna tagas i anspråk. Även *Tjänstemännens centralorganisation* och *Sveriges skolledarförbund* förordar, att den praktiska lärarutbildningen på högstadiet blir obligatorisk för samtliga lärarkandidater på mellanstadielinjen.

I detta sammanhang må framhållas, att *folkskolläraryrket* menar, att det inte finns något skäl, som talar för att man skall utgå från att undervisningen i engelska i klasserna 5 och 6 skall bestridas av annan lärare än folkskollärare.

De sakkunnigas förslag beträffande den administrativa ledningen av övningsskolan möter kritik från de skolorganisationers sida, som yttrat sig i frågan.

Folkskolläraryrket och *Sveriges skolledarförbund* anser, att samtliga stadier inom den obligatoriska skolformen, enhetsskolan, bör bilda en enhet under ledning av en rektor, medan ledningen av den icke-obligatoriska skolformen, gymnasiet, bör handhas av annan rektor, och *Tjänstemännens centralorganisation* understryker önskvärdheten av att man, därest den administrativa ledningen av övningsskolan uppdelas, behåller hela den obligatoriska skolformen i en av enheterna.

c) **Personalbehov.** De sakkunniga har i sin redovisning av det beräknade personalbehovet räknat med att undervisningen på högstadiet till viss del skall bestridas av folkskollärare med vidareutbildning. *Folkskolläraryrket* fäster uppmärksamheten på att den föreslagna fördelningen mellan de olika ämneslärarkategorierna icke överensstämmer med den procentuella fördelning, som för närvarande tillämpas inom enhetsskolan, och anför i anslutning därtill följande.

Enligt nu gällande beräkningsgrunder besättes omkring 40 procent av tjänsterna på enhetsskolans högstadium av folkskollärare med vidareutbildning. Förbunden förutsätter att samma fördelning kommer att tillämpas också för övningsskolans högstadium.

Även *Tjänstemännens centralorganisation* uttalar sig för den inom enhetsskolan rådande procentuella fördelningen mellan ifrågavarande lärarkategorier.

Slutligen kan anföras att *Sveriges skolledarförbund* framhåller som önskvärt, att övningsskollärarna får inräkna viss tid för konferenser med lärarkandidaterna i sin tjänstgöring.

D. Förläggningssort m. m.

I. Av de sakkunniga redovisade alternativ

a) *Allmänna synpunkter*

I de diskussioner, som tidigare förts rörande förläggningen av en lärarhögskola till Lund eller Malmö, har förutsatts, att man för lärarutbildningen skulle kunna utnyttja båda städernas skolväsen, oberoende av om själva lärarhögskolan placerades i Lund eller i Malmö. Som stöd för denna uppfattning, som kan synas naturlig med tanke på de utmärkta kommunikationerna mellan de båda städerna, kan man åberopa exempel från universitetsutbildningen, speciellt den medicinska. Man kan också peka på att åtskilliga yrkesarbetande personer har sitt arbete i den ena staden och bor i den andra. Exempel saknas ej heller på att båda städernas skolväsen har utnyttjats vid lärarutbildning; läsåret 1947/48 förlade sålunda folkskoleseminariet i Lund alla sina undervisningsövningar i externa övningsklasser till folkskoleväsendet i Malmö.

De sakkunniga har emellertid valt att betrakta vardera stadens skolväsen för sig som underlag för lärarhögskolans praktiska lärarutbildning och anför härom.

Erfarenheterna från ämneslärarutbildningen vid lärarhögskolan i Stockholm visar, att metodiklektorernas tjänstgöring blir särdeles betungande genom att den är splittrad på flera läroanstalter och att man har att räkna med åtskillig spiltid på grund av förflyttningar och schemasplittring. Att en lärarhögskola i den ena staden mera regelbundet utnyttjar skolväsendet i den andra bör därför så vitt möjligt undvikas. Vid undersökningen av möjligheten att förlägga en lärarhögskola till Lund respektive Malmö har de sakkunniga följaktligen helt bortsett från möjligheten att utnyttja övningsklasser inom den andra stadens skolväsen.

Då det visat sig, att både Lund och Malmö är lämpliga som förläggningsorter för en lärarhögskola med av de sakkunniga diskuterade alternativa utbildningsprogram, har de sakkunniga icke funnit skäl att undersöka, huruvida en förläggning till annan ort i södra Sverige är genomförbar, fastän uppenbarligen Hälsingborg ej kan lämnas helt utanför blickfältet.

b) *Lund som förläggningssort*

Enligt ett år 1951 träffat avtal mellan å ena sidan Kungl. Maj:t och kronan och å den andra sidan Malmöhus läns landsting skall landstinget successivt övertaga nuvarande folkskoleseminariets tomt (kvarteret Seminariet) i Lund jämte därå befintliga byggnader senast år 1969. Som ny tomt för folkskoleseminariet eller en eventuell lärarhögskola har Lunds stad erbjudit staten med äganderätt och såsom gåva stadsägan 1630, omfattande cirka 50 000 m² å ett område norr om Tunavägen inom stadsdelen Helgonagården i nordöstra delen av staden.

Som övningsskola för en blivande lärarhögskola har Lunds stad erbjudit den skolanläggning, som planerats på stadsägan 410 m. fl. inom kvarteret Galjevången, den s. k. Tunaskolan, belägen tämligen nära nyssnämnda stadsäga. Denna skolanläggning skall omfatta såväl fullständig enhetsskola som statligt gymnasium, nämligen det till Lund förlagda försöksgymnasiet, som tills vidare är anknutet till folkskoleseminariet. Tomtens storlek uppgår till 62 900 m².

För Tunaskolan föreligger redan av skolöverstyrelsen godkänd lokalbehovsprövning samt därpå grundade skissritningar. Planeringen har emellertid icke kunnat ske med tanke på att skolan skulle fungera som övningsskola. Den har beräknats för 3-årigt gymnasium med 4 linjer (= 12 klassavdelningar) samt enhetsskola omfattande, förutom 3 specialklasser, 3 parallellavdelningar inom varje klass (= 30 klassavdelningar).

För denna organisation har skolöverstyrelsen funnit behov föreliggande av 3 gymnastiksalar på respektive 400, 200 och 100 m². Drätselkammaren har förklarat sig beredd att, om lärarhögskolan förlägges till Lund, låta uppföra en idrotts- och gymnastikhall med tillhörande utrymmen för bowlingbanor, simbassäng m.m. ävensom idrottsplats, allt inom det för skolanläggningen avsedda området. Lärarhögskolan skulle äga rätt att utan kostnad använda dessa anläggningar i erforderlig omfattning.

Skall Tunaskolan organiseras som övningsskola, måste högstadiet under alla förhållanden utökas från 3 till 5 parallellavdelningar, d. v. s. med 6 klassavdelningar. Däremot behöver man ej räkna med dubbling av någon gymnasielinje. Låg- och mellanstadiedelen är tillräcklig för de sakkunnigas alternativ 60—48—48 men skulle behöva utvidgas med 12 klassavdelningar, om man t. ex. väljer en mot alternativet 60—96—48 svarande större övningsskola. Lunds stad är beredd att verkställa erforderliga ändringar i Tunaskolans organisation, så att denna överensstämmer med det alternativ, som kan komma i fråga, och har för den skull uppskjutit arbetet med de definitiva ritningarna över Tunaskolan, tills beslut om lärarhögskolans placering föreligger. Staden är dessutom beredd medgiva att själva lärarhögskolans byggnader placeras inom samma tomtområde i kvarteret Galjevången som Tunaskolan, därest beslut fattas om att lärarhögskolan förlägges till Lund.

För den framtida organisationen av skolväsendet i Lund har de sakkunniga lämnat i huvudsak följande redogörelse.

Försöksverksamhet med enhetsskola påbörjades i Lund läsåret 1957/58 och kan beräknas ha nått klass 7 läsåret 1959/60 samt vara fullt genomförd från och med läsåret 1961/62.

Inom Lunds folkskolor pågår sedan några år försök med 4-åriga realskol-linjer av ny typ, nämligen socialbetonad linje och konstbetonad linje. I sin anhållan om försöksverksamhet med enhetsskola har Lunds stad antytt som sin avsikt att inom enhetsskolans ram och med tillhjälp av kommunala påbyggnader på enhetsskolan vid sidan om den normala utbildningen söka

åstadkomma en utbildning, som i huvudsak har samma utbildningsmål som dessa båda linjer samt de nuvarande flickskolelinjerna och praktiska realskollinjerna. Man kan därför förvänta, att Lunds stads skolväsen även efter enhetsskolans genomförande skall kunna uppvisa ett högstadium, som är lika differentierat som för närvarande, vad den teoretiska utbildningen beträffar. Vad beträffar den yrkesförberedande utbildningen, kan man vänta en betydligt ökad differentiering.

För en bedömning av möjligheterna att förlägga en lärarhögskola till Lund har de sakkunniga ansett det vara nödvändigt att skaffa sig en uppfattning om den sannolika utvecklingen av den statliga gymnasieorganisationen i staden. De har beträffande detta spörsmål anfört bland annat följande.

Lund har tre gymnasier, av vilka två är statliga och ett privat. Rekryteringen till gymnasierna av elever, mantalsskrivna inom staden, är anmärkningsvärt hög, 24,4 procent, medan den för riket i dess helhet beräknas vara 11,35 procent. Då det är mycket svårt att avgöra vilken roll Lunds Privata Elementarskola, som hösten 1957 hade 23 gymnasieavdelningar, kommer att spela i sammanhanget, torde man få nöja sig med en uppskattning av de statliga gymnasiernas minimiorganisation. Katedralskolans gymnasium omfattade läsåret 1957/58 18 avdelningar, varav 6 nybörjaravdelningar. Någon minskning härav kan ej gärna ifrågakomma i en tid, då det är synnerligen angeläget att på allt sätt utöka antalet gymnasieplatser, och man kan därför utgå från att Katedralskolan efter övergången till 3-årig gymnasieorganisation kommer att ha minst 6 linjer, d. v. s. minst 18 avdelningar.

Försöksgymnasiet, som nu huvudsakligen rekryteras från försöksdistriktet i närheten av Lund, blir i full utsträckning tillgängligt för elever från Lunds stad först då den första kullen elever lämnar klass 9 g, d. v. s. från och med läsåret 1962/63.

I kungl. brev den 2 maj 1958 har föreskrivits, att gymnasiet skall omfatta en latinlinje, eller en allmän linje samt en reallinje. Man bör därför kunna räkna med en minimiorganisation om 9 avdelningar.

Så långt man för närvarande kan bedöma utvecklingen, synes alltså den statliga gymnasieorganisationen i Lund komma att omfatta 27 avdelningar av treårigt gymnasium. För närvarande är latinlinjen överrepresenterad i förhållande till de båda andra linjerna, men man har anledning tro, att proportionerna kommer att jämnas ut. En viss tendens härtill kan redan nu spåras i anmälningarna gällande läsåret 1958/59. Därjämte har man också att räkna med effekten av de särskilda åtgärder för att stimulera rekryteringen till reallinjen, vilka förebådats av skolöverstyrelsen. Enligt de beräkningar och överbåganden, som de sakkunniga redovisat, kan alltså den statliga gymnasieorganisationen i Lund förväntas bli fullt tillräcklig för en utbildning av minst 60 ämneslärare per år.

De sakkunniga har även beräknat antalet klassavdelningar inom det kommunala skolväsendet och de under avveckling varande statliga 4- och 5-åriga realskollinjerna för åren 1958/1966 på grundval av material, som ställts till utredningens förfogande av skoldirektören i Lund, samt uppgifter från läroanstaltens kataloger. Resultatet av beräkningarna, som bygger på vissa i betänkandet närmare angivna förutsättningar, framgår av tabell 8.

Tab. 8. Beräknat antal klassavdelningar inom vissa skolformer i Lund läsåren 1959/59—1965/66.

Läsår	Folkskole- resp. enhetskoleklass									På- byggnad på 9 a		Klasser av 5-årig realskola och 7-årig flickskola					Klasser av 4-åriga realskole- och högstadielinjer				Klasser av 3-åriga teo- retiska linjer			Klasser av 3-åriga prakt. linjer		
	1—2	3	4—6	7	8	9 g	9 a	9 y	Spec. kl.	10	11	7	8	9	10	11	7	8	9	10	7	8	9	7	8	9
1958/59	42	22	48	7	6			6	18			7	7	5	1	1	5	4	4	3	2	2	2	1	1	1
1959/60	46	19	49	25	5			7	18				7	5	1	1		5	4	4		2	2		1	1
1960/61	46	23	50	24	25			6	18					5	1	1			5	4			2			1
1961/62	45	23	51	26	24	7	8	20	18						1	1				4						
1962/63	44	23	53	26	26	7	8	20	18	5						1										
1963/64	45	22	56	24	26	7	8	21	18	5	1															
1964/65	(46)	22	56	27	24	7	9	22	18	6	1															
1965/66	(46)	(23)	55	27	27	7	8	19	18	5	1															

Klassavdelningarna har benämnts efter *skolåret*. Sålunda är realskoleklass 7 = klass 3^e o. s. v. Uppgift inom parentes är baserad på ett födelsetal för 1957 och 1958, som utgör medeltalet för åren 1951—56.

Beträffande sistnämnda beräkningar har de sakkunniga anfört följande.

Som de sakkunniga tidigare visat, behöver lärarhögskolan disponera 15 interna och 15 externa högstadielklasser för ämneslärarutbildningen och 4 respektive 2 externa högstadielklasser för klasslärarutbildningen, om 96 respektive 48 mellanskollärare per år skall utbildas. Med nuvarande lokalutrymmen kan på Katedralskolan placeras 18 gymnasieavdelningar och 11 högstadieavdelningar (ytterligare ett par, om ämnesrumssystem skulle tillämpas). Om anordningar kunde vidtagas för att samtliga 15 för ämneslärarutbildningen erforderliga klasser kunde placeras vid Katedralskolan, skulle antalet handledarklasser på högstadiet kunna inskränkas till de 4 eller 2, som erfordras för mellanskollärarutbildningen. Intet hindrar emellertid, att även serieövningar för ämneslärarkandidater förläggas till särskilda handledarklasser, om antalet högstadielklasser vid det samverkande läroverket ej blir fullt tillräckligt. Frånsett 9 y-avdelningarna (2 sådana har inräknats i övningsklasserna) kommer lärarhögskolan att t. ex. läsåret 1963/64 behöva utnyttja högst 32 av Lunds stads 71 högstadielklasser (däri inberäknade 5 klasser 10 och en klass 11). 24—28 av dessa klasser kan beräknas ingå i övningskola och samverkande läroverk. Eftersom icke ens hälften av klasserna kommer att behöva anlitas, får högstadiet i Lund anses vara fullt tillräckligt för lärarhögskolans behov.

Antalet erforderliga låg- och mellanstadieavdelningar har enligt ett mindre alternativ (60—48—48) och ett större (60—96—48) sammanställts i en tabell (tab. 9) med antalet i Lund befintliga klassavdelningar läsåret 1963/64. Av tabellen framgår, att nämnda läsår 19 respektive 21 av lågstadiets 67 klassavdelningar skulle behöva tagas i anspråk för lärarutbildningen och 19 respektive 36 av mellanstadiets 56 avdelningar. Däri är också de interna övningsklasserna inräknade, vilka undervisas av för lärarutbildning särskilt utvalda övningskollärare. Tabellen ger också besked om hur stor del av antalet befintliga avdelningar av det kommunala skolväsendet, som behöver utnyttjas i form av externa handledarklasser. För lågstadiet behöver 9 av 57 respektive 9 av 55 utnyttjas, beroende på om det mindre eller större utbildningsalternativet väljes. För mellanstadiet är motsvarande uppgifter 9 av 46 respektive 18 av 38.

Tab. 9. Översikt över antalet i Lund befintliga låg- och mellanstadielklasser läsåret 1963/64 samt det antal avdelningar som enligt två olika alternativ skulle behöva utnyttjas av en lärarhögskola

Stadium	Alternativ 60—48—48				Alternativ 60—96—48			
	Totala antalet klassavd.		Antalet för lärarutbildn. utnyttjade klassavd.		Totala antalet klassavd.		Antalet för lärarutbildn. utnyttjade klassavd.	
	Statliga	Kommunala	Interna	Externa	Statliga	Kommunala	Interna	Externa
Lågstadiet (1—3) ...	10	57	10	9	12	55	12	9
	67		19		67		21	
Mellanstadiet (4—6) .	10	46	10	9	18	38	18	18
	56		19		56		36	

Skolväsendet i Lund utgör således enligt de sakkunnigas bedömande ett tillräckligt underlag för klasslärarutbildning även enligt det mera omfattande alternativet. Som tidigare framhållits anser de sakkunniga, att det mindre (60—48—48) i första hand bör komma i fråga.

När de sakkunniga därefter övergår till att diskutera skäl för och emot Lund som förlägningsort för den andra lärarhögskolan, finner de det nödvändigt att konstatera, att tillgången på övningsklasser, framför allt statliga gymnasieklasser, kan bli otillräcklig, om man i en framtid skulle vilja utöka utbildningskapaciteten av ämneslärare. Man kan enligt de sakkunnigas mening icke på nuvarande stadium med säkerhet avgöra, huruvida en dubbling av vissa metodiklektorat skulle väsentligt underlätta ett anlåtande av gymnasieorganisationen i Malmö, och de finner det knappast vara realistiskt att räkna med möjlighet till ökning av utbildningskapaciteten vid förläggning till Lund.

Av de sakkunniga i övrigt anförda skäl för och emot Lund som förlägningsort är i huvudsak följande.

Lund har redan nu på folkskolans högstadium och på realskolestadiet ett rikt differentierat skolväsen. Det kan erinras om de sociala och konstnärliga försökslinjerna, som saknar motsvarighet på andra håll. Särskilt för ämneslärarkandidaterna borde det vara av stort värde att erhålla sin utbildning inom ett så rikt differentierat högstadium.

Gäller det att så snabbt som möjligt få fram en lärarhögskoleorganisation, måste Lund tillerkännas ett visst företräde framför Malmö, bland annat av den orsaken, att enhetsskolan beräknas nå högstadiet år 1959 och vara fullt genomförd från och med läsåret 1961/62.

Att ett samarbete mellan universitetets och lärarhögskolans psykologiska och pedagogiska institutioner skulle i hög grad underlättas genom lärarhögskolans förläggning till Lund ligger i öppen dag. Professorn vid lärarhögskolan torde i regel önska förlägga även sin universitetsundervisning till lärarhögskolans pedagogiska institution (så är fallet i Stockholm). Man kan också räkna med att lärarkandidater vid lärarhögskolan kan vara sysselsatta med specialstudier eller vetenskapligt arbete vid universitetets institutioner för psykologi och pedagogik. Speciellt viktigt är att de tre institutionernas bibliotek kompletterar varandra, och det är för den skull av stor fördel att de icke är belägna alltför långt ifrån varandra.

Om lärarhögskolan förlägges till Lund, kan lärare och lärarkandidater lättare utnyttja universitetsbibliotekets resurser än om den är förlagd till Malmö. De sakkunniga vill för sin del tillmäta denna omständighet en stor om än icke avgörande vikt. Önskvärdheten att även universitetsstuderande skall kunna utnyttja lärarhögskolans bibliotek är också ett argument för lärarhögskolans placering i Lund.

Ämneslärarkandidaterna vid lärarhögskolan kommer i regel direkt från sina universitetsstudier för att genomgå lärarutbildningen. För många av dem kan det vara angeläget att fortfarande ha någon kontakt med den akademiska undervisningen och forskningen, särskilt gäller detta dem, som ämnar fortsätta eller påbörja högre akademiska studier efter lärarutbildningen. För dessa lärarkandidater kan det vara av en viss betydelse att lärarhögskolan är förlagd till universitetsstaden. Man har dessutom att

räkna med att flertalet ämneslärarkandidater redan har bostad i Lund, då de påbörjar sina studier vid lärarhögskolan.

Avstånden till samverkande läroverk och externa övningsklasser i övrigt uppgår till närmare 2 km. Även om kommunikationerna till och från lärarhögskolan ytterligare förbättras, måste de sakkunniga konstatera, att dessa relativt långa avstånd kan försvåra lärarhögskolans verksamhet.

För den egentliga lärarhögskolan erfordras en nybyggnad var den än blir placerad. I Lund erfordras dessutom nybyggnad för hela övningsskolan inklusive gymnasium. Samtliga lärarhögskolebyggnader kan därför från början ges en utformning, som motsvarar deras uppgift i lärarutbildningen. En viss besparing av lokaler och undervisningsmateriel kan också bli möjlig i den mån vissa lokaler kan utnyttjas gemensamt av lärarhögskolan och övningsskolan.

Lärarhögskolan kan förläggas till Lund endast under förutsättning att den egentliga lärarkursen vid Katedralskolan upphör och denna skola i stället blir ett med lärarhögskolan samverkande läroverk. För lärarhögskolan skulle det förvisso bli av största värde att som samverkande läroverk få ett läroverk med en lärarkår med omfattande erfarenhet av ämneslärarutbildning. Även om bortfallet av Katedralskolan som lärarkursläroverk skulle kunna kompenseras av en egentlig lärarkurs vid exempelvis det gymnasium, som är anknutet till realskolan för gossar i Malmö, kan man måhända dock ifrågasätta lämpligheten av att avveckla den egentliga lärarkursen vid Katedralskolan.

Efter förhandlingar med representanter för Lunds stad har de sakkunniga tillställt staden en promemoria, avsedd att läggas till grund för ett eventuellt avtal om upprättande av en lärarhögskola i Lund.

I promemorian förutsättes att en lärarhögskola i Lund skall utbilda ämneslärare och mellanskollärare (eventuellt även småskollärare), samt att övningsskolan endast skall omfatta klasserna 3—9 (eventuellt även klasserna 1 och 2) med sammanlagt 37 klasser samt läsklinik. Därest lärarhögskolan förlägges till Lund skulle staden enligt promemorian förplikta sig

att utan vederlag till Kungl. Maj:t och kronan med äganderätt överlåta ett område om 49 996,2 m² av stadsägan nr 1630 med läge och gränser på sätt angives å en av stadsingenjörskontoret i Lund den 8 februari 1955 upprättad karta,

att fastigheten överlåtes fri från alla gravationer,

att helt bekosta uppförandet av byggnader av gängse kommunal standard för en övningsskola omfattande klasserna 3—9 (eventuellt klasserna 1 och 2) jämte skolsociala lokaler (bespisning, läkarmottagning m. m.) till vilka byggnader staten skall erhålla äganderätt,

att helt bekosta inredning av övningsskolan samt dess utrustning med inventarier och möbler; allt av gängse kommunal standard,

att utan kostnad för statsverket svara för anläggning, underhåll och renhållning av omgivande gatu- eller vägområden,

att organisera och bekosta undervisningen i yrkesteori och yrkespraktik i övningsskolan,

- att* tillerkänna eleverna i övningsskolan samma skolsociala förmåner (t. ex. skolfrukost, hälsovård, tandvård, skolbad, fria skolböcker) som övriga enhetsskolelever i staden,
- att* sådana kommunala anslag, som avser undervisning utöver gällande timplan (t. ex. stödundervisning, frivillig undervisning i instrumentalmusik, ledning av fritidssysselsättning), även kommer övningsskolan till del,
- att* svara för inköp av böcker till skolbiblioteket på samma sätt som till andra skolbibliotek i staden.

Enligt promemorian skulle statsverket i princip bekosta all undervisning i övningsskolan; bränsle, lyse och vatten för övningsskolan samt allt underhåll av övningsskolans lokaler, inredning, inventarier och möbelutrustning.

Drätselkammaren i Lund har meddelat de sakkunniga, att kammaren, under förutsättning av stadsfullmäktiges godkännande, beslutat att i princip acceptera de villkor, som anges i promemorian.

Enligt kammarens mening synes det dock vara lämpligast att lärarhögskolan förlägges till det för Tunaskolan avsedda området, d. v. s. att själva lärarhögskolan och den därtill knutna övningsskolan placeras på samma tomt. För den händelse överenskommelse härom träffas, förutsätter drätselkammaren, att Kungl. Maj:t icke gör anspråk på stadsägan 1630 för tidigare avsett ändamål.

Om Tunaskolan blir övningsskola, anser drätselkammaren att den även bör omfatta försöksgymnasiet. Slutligen har drätselkammaren förklarat sig beredd att under vissa förutsättningar låta uppföra och till staten överlämna vissa idrottslokaler samt upplåta idrottsplats såsom förut nämnts.

c) Malmö som förläggningssort

Beträffande den framtida organisationen av skolväsendet i Malmö inhämtas ur de sakkunnigas betänkande följande.

I Malmö är enhetsskola endast införd i Limhamnsdistriktet men är där fullt genomförd från och med läsåret 1958/59. En av Malmö stad gjord anhållan att från och med läsåret 1956/57 få utvidga försöksverksamheten med enhetsskola till ytterligare ett par överlärardistrikt har avslagits av Kungl. Maj:t genom beslut den 29 juni 1956.

Om enhetsskola vore genomförd i Malmö läsåret 1962/63 skulle antalet klassavdelningar på lågstadiet vara 368, på mellanstadiet 311, i klass 7 113, i klass 8 116, i klass 9 a och 9 g 61 samt i klass 9 y 61. Av klasserna 7, 8, 9 a och 9 g skulle alltså nämnda läsår finnas sammanlagt 290 avdelningar. Såsom jämförelse kan nämnas att läsåret 1962/63 beräknas i Lund antalet klassavdelningar på lågstadiet vara 67, på mellanstadiet 53 samt på högstadiet 87.

För närvarande finns i Malmö gymnasier vid högre allmänna läroverket för flickor, högre allmänna läroverket för gossar, S:t Petri högre allmänna läroverk (kommunalt gymnasium, vilket successivt förstatligas från och med budgetåret 1958/59) och Slottsstadens samrealskola (kommunalt gymnasium). Från och med budgetåret 1958/59 kommer även ett kommunalt

gymnasium att knytas till Johannes samrealskola. Vid samtliga gymnasier utom det till Slottsstadens samrealskola knutna är såväl latinlinje, reallinje som allmän linje representerade. I början på 1960-talet beräknas totala antalet gymnasieavdelningar bli 57—69 (enbart treårigt gymnasium). Man kan beräkna att hela gymnasieorganisationen i Malmö blir statlig. Den kommer alltså att bli mer än dubbelt så stor som motsvarande organisation i Lund och skulle rent teoretiskt räcka till för utbildning av omkring 130 ämneslärare per år.

Vid diskussionen av skäl för och emot en förläggning till Malmö har de sakkunniga anlagt bland annat följande synpunkter.

Av redogörelsen för skolväsendets väntade utveckling i Malmö framgår, att en lärarhögskola utan svårighet kan förläggas till Malmö. Sammanfattningsvis kan sägas att Malmöalternativens styrka ligger just i det stora antalet klassavdelningar på alla stadier, vilket medför att tillgången på övningsklasser blir tillräcklig för samtliga utbildningsalternativ.

I början på 1960-talet beräknas specialklassorganisationen omfatta 67 avdelningar av klasserna 1—9.

Även i övrigt måste skolväsendet i Malmö betecknas som väl differentierat. Yrkeskolväsendet är högt utvecklat. Malmö har vidare tekniskt läroverk med såväl gymnasium som fackskola, handelsgymnasium samt sjöbefälsskola. I detta sammanhang kan även Hermods korrespondensinstitut nämnas. Av större värde för lärarutbildningen torde Borgarskolan (Malmö praktiska realskola) vara, då viss auskultation och övningsundervisning kan tänkas bli förlagd dit.

I Malmö finnes ett av landets bäst utrustade stadsbibliotek tillika centralbibliotek. Tillgången till detta bibliotek är mycket värdefull för högskolans lärare och lärarkandidater. Ur högskolesynpunkt kan dock stadsbibliotekets resurser givetvis icke mäta sig med universitetsbibliotekets.

Vid förläggning av en lärarhögskola till Malmö har de sakkunniga ansett, att två olika områden i staden skulle kunna ifrågakomma för högskolans placering. Det ena är beläget förhållandevis centralt, i omedelbar närhet av numera S:t Petri läroverk («Realskolan») och stadsbiblioteket och med stadens centrum lätt tillgängligt. Vid en placering av högskolan i detta område är olika lösningar möjliga, i de sakkunnigas betänkande benämnda alternativen Drotsen III a), Drotsen III b) och Drotsen II.

Det andra område, som enligt de sakkunnigas mening kan komma i fråga, är beläget i stadsdelen Mellanheden i västra delen av staden, nära gränsen till Limhamn. Innebörden av dessa fyra förläggningsalternativ framgår närmare av efterföljande redogörelse.

På grundval av en skrivelse från Malmö stads fastighetskontor har skolöverstyrelsen vid sidan av de förläggningsalternativ inom Malmö, som redovisats av de sakkunniga, föreslagit ett tredje område, beläget i stadsdelen Södervärn, omkring 700 meter sydost om Dalaplan och benämnt Heleneholmsområdet. Detta alternativ lämnas tills vidare å sido och upp-tages särskilt för sig i det följande.

De sakkunniga har framlagt utkast till avtal med Malmö stad enligt vart och ett av de fyra förläggningsalternativen. I fråga om de allmänna förut-

sättningarna överensstämmer avtalsutkastens väsentligen med vad som på s. 51 f. redovisats beträffande förslag till avtal med Lunds stad. En principiell olikhet är att markupplåtelsen i Malmö har förutsatts skola ske med nyttjanderätt, medan Lunds stad av förut angivna skäl överlåter en tomt med äganderätt.

De fyra olika alternativen har enligt de sakkunnigas redogörelse följande innebörd.

Drotsen III a) innebär, att själva lärarhögskolan och övningsskola för låg- och mellanstadierna förlägges till en cirka 30 000 m² stor tomt i södra delen av det nu obebyggda kvarteret Kvartermästaren. Såsom övningsskola för högstadiet och gymnasiestadiet skulle efter en viss övergångstid den på en angränsande tomt uppförda kommunala flickskolans byggnad övertagas. Dessförinnan skulle dessa två stadier provisoriskt placeras i den närbelägna Realskolans byggnader i kvarteret Hästhagen.

Drotsen III b) skiljer sig från *Drotsen III a)* endast därutinnan, att Realskolans byggnader redan från början permanent övertages såsom övningsskola för högstadiet och gymnasiestadiet, varför något övertagande av flickskolans lokaler inte ifrågasättes.

Drotsen II innebär en förläggning av såväl själva lärarhögskolan som övningsskola för klasserna 1—9 till det nu obebyggda kvarteret Kvartermästaren, omfattande cirka 40 800 m². Enligt detta alternativ omfattar övningsskolan ej något gymnasium.

Mellanheden som förläggningalternativ innebär, att lärarhögskolan får disponera större delen av ett sammanhängande område i stadens västra del. Själva högskolan skulle uppföras på en obebyggd tomt om cirka 13 700 m² i södra delen av detta område. Såsom övningsskolor skulle högskolan övertaga två redan uppförda skolor nämligen för låg- och mellanstadiet Mellanhedens folkskola och för högstadiet och gymnasiestadiet Slottsstadens samrealskola och kommunala gymnasium.

Enligt samtliga Malmöalternativen skulle markupplåtelsena gälla med dispositionsrätt. Därvid skulle dock icke utgå någon ersättning till staden, så länge högskolemässig lärarutbildning bedrivs inom de på upplåtet område uppförda byggnaderna. Liksom i Lundaalternativet skulle Malmö stad i princip helt bekosta uppförandet av byggnader av gängse kommunal standard för övningsskolan, till vilka byggnader staten skulle erhålla äganderätt. Eventuellt redan uppförda byggnader skulle utan vederlag med äganderätt överlåtas av staden sedan de i erforderlig utsträckning om- och tillbyggt för ifrågavarande ändamål. Malmö stad skulle även helt bekosta inredning av övningsskolor samt deras utrustning med inventarier och möbler. Vidare skulle all i redan uppförda byggnader befintlig undervisningsmateriel samt inventarie- och möbelutrustning utan vederlag överlåtas med äganderätt.

Enligt av länsarkitektkontoret i Malmö avgivet utlåtande synes Realskolans byggnadsstomme vara av bra kvalitet och de framtida underhålls-

och driftkostnaderna bedömes bli normala, sedan vissa redan planerade underhållsarbeten samt ombyggnadsarbeten fullbordats. Under förutsättning att dessa arbeten kommer till stånd har de sakkunniga förklarat sig kunna förorda att staten övertager Realskolans byggnader.

De sakkunniga har i sitt betänkande förordat förläggningsalternativen i följande ordning. I *första rummet* har de satt Drotsen III b). Detta alternativ anser de sakkunniga ha en lämpligare gymnasieplanering än Drotsen III a). Vidare har de funnit Realskolans lokaler efter viss ombyggnad klart lämpligare för övningsskolans högstadium och gymnasiestadium än kommunala flickskolans lokaler. I *andra hand* förordar de sakkunniga alternativet Drotsen III a) och i *tredje rummet* sätter de alternativet Drotsen II.

Samtliga Drotsenalternativ har således av de sakkunniga satts före alternativet Mellanheden. Malmö stad å sin sida har ansett sistnämnda alternativ lämpligast med hänvisning till att skolplaneringen i staden därigenom bleve bäst tillgodosedd. I andra och tredje hand förordar staden Drotsen III b) och Drotsen II. Vid en lösning enligt alternativet Drotsen II har staden dock betingat sig ett bidrag av statsmedel med 1 miljon kronor med hänvisning till områdets utmärkta belägenhet och därigenom stora värde. Alternativet Drotsen III a) anser staden böra diskuteras endast om intet annat kan ifrågakomma.

Som motivering för sitt ställningstagande till frågan om placeringen av en eventuell lärarhögskola inom Malmö stad har de sakkunniga anfört bland annat följande.

Slottsstadens samrealskola saknar grupprum, verkstad, bildvisningsrum med tillhörande utrymmen, lokaler för handelsutbildning samt aula. Reservutrymmen saknas helt. De naturvetenskapliga institutionerna är avsevärt mycket mindre än vad som är önskvärt vid en lärarutbildningsanstalt. Dessamma gäller utrymmena för lärare och lärarkandidater. Det synes icke vara lämpligt att som övningsskola välja en skola, om vilken man från början vet, att den kommer att vara otillräcklig eller bereda lokalsvårigheter.

Vid en jämförelse med förhållandena vid Realskolan bör anföras att denna skola saknar bildvisningsrum med tillhörande utrymmen, lokaler för handelsutbildning, kvinnlig slöjd och hushållsgöromål. Å andra sidan finns i sousterrainvåningen och vindsvåningen nära 700 m² reservutrymmen, som utan större svårighet kan utnyttjas så, att erforderliga lokaler kan erhållas. Till reservutrymmena har räknats den nuvarande norra vaktmästarbostaden om 146 m², som beräknas kunna tagas i anspråk, då den nuvarande innehavaren pensioneras, samt läkarmottagningen på 68 m², som blir obehövlig, om en läkarmottagning inredes i byggnaden för övningsskolans låg- och mellanstadium. Reservutrymmena tillåter även vissa omdispositioner av lokalerna, så att bättre utrymme kan beredas administration, lärarlokal, bibliotek och geografisk institution. De naturvetenskapliga institutionerna är fullt tillräckliga och överlägsna motsvarande institutioner vid Slottsstadens samrealskola.

De sakkunniga, som har besett båda skolorna och haft tillfälle att med Realskolans rektor ingående diskutera möjliga omändringar och omdispositioner av lokalerna, vill med hänsyn till lokalernas ändamålsenlighet be-

stämt förorda Realskolan framför Slottsstadens samrealskola såsom övningskola.

Metodiklektorernas splittrade tjänstgöring har blivit ett av de större problemen vid lärarhögskolan i Stockholm. Utöver gymnasiet inom övningskolan måste en högskola i Malmö ha tillgång till ytterligare ett måhända två samverkande läroverk. I Malmö bör lämpligen i första hand högre allmänna läroverket för gossar anlitas. Avståndet från Mellanheden till detta läroverk är nästan tre gånger så stort som från Drotsenalternativen. Även övriga läroverk är belägna i innerstaden. En förläggning till Mellanheden skulle därför medföra avsevärt mera spilltid för metodiklektorerna och mera splittrad tjänstgöring för dessa lärare än en förläggning till något av Drotsenalternativen.

För samtliga Drotsenalternativ talar framför allt det centrala läget i Malmö med alla de fördelar detta medför. Förutom att en förläggning dit kommer att avsevärt bidra till att metodiklektorernas tjänstgöring blir mindre splittrad får såväl lärare som lärarkandidater där närmare till bland annat stadsbibliotek och simhall samt den planerade idrottshallen på angränsande tomt. I detta sammanhang kan även framhållas närheten till centralstationen för lärare och elever med bostad på annan ort.

I andra hand har drätselkammaren förordat alternativet III b), vilket av de sakkunniga satts i första rummet.

Såsom framgår av vad nyss anförts har de sakkunniga vid en jämförelse mellan Slottsstadens samrealskolas och Realskolans lokaler kommit till den bestämda slutsatsen att Realskolans lokaler är klart lämpligare. Härtill bidrar inte minst att de naturvetenskapliga institutionerna vid Realskolan är fullt tillräckliga och överlägsna motsvarande institutioner vid den andra skolan.

I alternativet Drotsen III b) erfordras nybyggnad av övningsskola för låg- och mellanstadium. Byggnaderna för dessa stadier kan således redan från början planeras såsom en övningsskola.

I tredje rummet sätter drätselkammaren alternativet Drotsen II, innebärande en förläggning till det nu obebbyggda ändrade kvarteret nummer 19 Kvartermästaren om cirka 40 800 m². I detta alternativ erfordras nybyggnader för en övningsskola omfattande klasserna 1—9 och själva lärarhögskolan. Alternativet omfattar icke något gymnasium, då det ur skolplaneringssynpunkt anses mindre lämpligt att placera ytterligare ett gymnasium alldeles i närheten av Realskolans gymnasium. Vidare bedömer de sakkunniga tomten vara för liten för en övningsskola omfattande jämväl ett gymnasium. Liksom i Lundaalternativet kan här samtliga lärarhögskolebyggnader ges en utformning, som motsvarar deras uppgift i lärarutbildningen. Mot alternativet talar att det kräver betydande nyinvesteringar. Vidare torde det i framtiden vid fullt genomförd enhetskola bli en allt för stor anhopning av högstudier inom denna del av staden med högstadium dels i Realskolan, dels i nuvarande flickskolan, dels i den nya övningsskolan, dels också i den nuvarande Borgarskolan.

Beträffande alternativet Drotsen III a) vill de sakkunniga framhålla, att flickskolans byggnad är något för liten för högstadium och gymnasium. Vidare att flickskolans lokaler, särskilt de naturvetenskapliga, är mindre lämpliga för gymnasiestadiet och således underlägsna motsvarande lokaler i Realskolan. För en övningsskola som endast omfattar högstadiet anser de emellertid flickskolans lokaler, fränsett att klassrummen är för små, vara mycket lämpliga.

Som tidigare nämnts, har Heleneholmsområdet i Malmö av skolöverstyrelsen föreslagits såsom förläggningsplats för en eventuell lärarhögskola i staden. Av en av Malmö stads fastighetskontor upprättad promemoria angående nämnda område inhämtas följande.

Heleneholmsområdet i Malmö kan sägas motsvara Tunaområdet i Lund i den meningen att möjlighet föreligger att skapa en för den speciella verksamheten särskilt avpassad anläggning.

Huvuddelen av Malmö stads bostadsbyggande de närmaste åren kommer enligt föreliggande planer att förläggas till den region, där Heleneholmsområdet är beläget. Inom regionen finns eller planeras nya bostadsområden för omkring 37 000 personer enligt följande sammanställning.

Bostadsområde	Påbörjas	Färdigt	Antal boende
Augustenborgsområdet		1951	6 000
Sevedsplansområdet		1954	2 000
Blekingsborgsområdet		1957	5 000
Almhögsområdet		1959/60	5 000
Söderkullaområdet	1960	inom 3 år	5 000
Nydalaområdet	1960	inom 3 år	8 000
Hermodsdal (planeras)			5 500
			<hr/> 36 500

Härutöver finnes äldre villaområden och planeras ytterligare områden för egnahemsbebyggelse.

Heleneholmsområdet är enligt stadsplaneförslag den 13 februari 1957 helt avsett för allmänna ändamål och utgör det centrum i regionen, i vilket för regionen erforderliga allmänna byggnader skall förläggas. Av föreslagna allmänna byggnader på området är värmeverk och skola för högstadiet och gymnasium föremål för planläggning.

Områdets yta är cirka 23 har, varav cirka 7,3 har för närvarande upptages av Heleneholms idrottsplats.

Befolkningsunderlaget i området räcker till för det större utbildningsalternativet. Avståndet till samverkande läroverk blir relativt kort. Restid per buss till högre allmänna läroverket för flickor är för närvarande 8—14 minuter samt per buss och spårvagn till högre allmänna läroverket för gossar 14—20 minuter. Turtätheten för bussarna på Ystadvägen framför Heleneholmsområdet är för närvarande 4 minuter vid rusningstid (eljest 7—8 min.). Tätare förbindelser kan förväntas med den ökade bebyggelsen.

Å Heleneholmsområdet skall år 1960 uppföras en skola med 12 klasser för högstadium och 9 klasser för gymnasium. Inom Augustenborgsområdet finnes en nybyggd låg- och mellanstadieskola med 11 klasser för lågstadiet och 22 klasser för mellanstadiet.

Ytterligare skolor planeras å Almhögsområdet med 6 klasser, Nydalaområdet med 27 klasser, Söderkullaområdet med 21 klasser, Hermodsdalsområdet med 21 klasser och Blekingsborgsområdet med 9 klasser (lågstadiet).

Vid ett förläggande av lärarhögskolan till Heleneholmsområdet ifrågasätter fastighetskontoret huruvida inte klasser för låg- och mellanstadiet skulle kunna överföras dit från intilliggande planerade skolor inom Almhögsområdet och eventuellt Nydalaområdet, så att en fullständig skolanläggning erhålles, jämförbar med Tunaområdets i Lund.

För lärarhögskolan synes enligt fastighetskontoret — efter viss omdis-

ponering i planerna för området — en yta om 60 000 m², belägen i Heleneholmsområdets östra del vid Ystadvägen, Munkhättegatan och Eriksfältsgatan samt med en större utsträckning längs Munkhättegatan, kunna ställas till förfogande.

2. Remissyttranden

Av de remissinstanser, som berört valet av förläggningssort för den nya lärarhögskolan, har några ej velat taga ståndpunkt i frågan, såsom *Sveriges akademikers centralorganisation* och *Statstjänstemännens riksförbund*. *Överstyrelsen för yrkesutbildning* har från sin speciella synpunkt ej kunnat finna några särskilda skäl, som ger företräde för någondera av de ifrågasatta städerna. *Blivande lärares riksförbund* anser, att man bör beakta, att tillgång till en väl differentierad klassorganisation för klasslärares undervisningsövningar utgör en av grundförutsättningarna för en effektiv utbildning.

Statskontoret framhåller endast, att de totala investeringarna torde i Malmö kunna hållas inom en lägre kostnadsram än i Lund samt att skolorna i Malmö synes erbjuda större möjligheter såsom underlag för lärarutbildningen.

Enligt *riksräkenskapsverkets* uppfattning utgör, därest inrättandet av en lärarhögskola i Sydsverige skulle medföra att folkskoleseminariet i Lund nedlägges, denna omständighet ett särskilt skäl att förlägga högskolan till Lund.

Klar ståndpunkt för **L u n d** som förläggningssort intar *universitetskanslern* ävensom *mindre akademiska konsistoriet* samt *de humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna vid universitetet i Lund*. Humanistiska fakulteten betonar fördelarna med alternativet Lund i fråga om den pedagogiska forskningsinstitutionen, då det för vetenskaplig forskning fordras tillgång till ett vetenskapligt bibliotek.

Byggnadsstyrelsen förordar likaledes Lund och framhåller därvid främst den stora fördelen att man där, obunden av befintliga byggnader, kan skapa en för lärarhögskolans verksamhet särskilt avpassad anläggning. Generellt anser styrelsen att samtliga av de sakkunniga redovisade Malmöalternativ innebär vissa olägenheter av byggnadsmässig art. Klassrummen synes genomgående vara för små och mer eller mindre omfattande ombyggnader erfordras vid de befintliga skolorna.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser Lund vara att föredraga ur allmänna lokaliseringssynpunkter.

Svenska seminarieläraryöreningen anser ställningstagandet bli beroende av den utbildningskapacitet man önskar ge den nya högskolan. Närheten till universitetet ger emellertid enligt föreningens mening ett avgjort försteg för Lund.

Lunds studentkår anser att avgörande måste vara möjligheterna dels att bereda ett stort antal ämneslärare plats, dels ock att i framtiden ytterligare

kunna öka lärarhögskolans kapacitet för denna kategori. De sakkunniga synes härvid enligt kårens mening ej ha beaktat Lunds framtida utveckling som skolstad. Ej heller anses klara besked föreligga angående möjligheterna att utnyttja gymnasieklasser i Lunds privata elementarskola. Studentkåren framhåller även betydelsen av att de studerande vid lärarhögskolan får del av de studentsociala förmåner, som erbjuder sig i Lund, och fäster stor vikt vid frågan om bostäder för lärarhögskolans elever. Det erinras om att det i Lund redan existerar en organisation för byggande av studentbostadshus, varför bostadsfrågan där torde kunna lösas avsevärt smidigare än på annat håll.

Malmö får visst företräde av *länsstyrelsen i Malmöhus län* med hänsyn till att Drotsenalternativen — de enda länsstyrelsen anser böra komma ifråga — från lokaliseringssynpunkt erbjuder en mycket central placering. Liknande synpunkter anföres av *länsarkitekten i Malmöhus län*.

Majoriteteten av *länskolnämnden i Malmöhus län* anser, att de sakkunniga i fråga om utbildningen av ämneslärare enligt Lundaalternativet räknat med ett i verkligheten alldeles otillräckligt antal övningsklasser. Vidare anses detta alternativ sakna erforderlig elasticitet med tanke på en eventuell framtida utökning av högskolans kapacitet i fråga om nämnda lärarkategori. Sammanfattningsvis talar enligt nämndens mening så starka skäl för Malmö, att lärarhögskolan bör förläggas dit, under förutsättning att staten vid förhandlingarna med Malmö stad kan uppnå fullt acceptabla villkor. Någon slutlig ståndpunkt beträffande de olika alternativen inom Malmö har nämnden ej tagit. Vid placering av lärarhögskolan inom Malmö stad anser nämnden att man bör taga den största hänsynen till om övningskolan kan inpassas i stadens allmänna skolplanering.

Skolöverstyrelsen finner att lärarhögskolan kan förläggas till Lund endast under förutsättning att gymnasieklasser även i Malmö utnyttjas för ämneslärarutbildningen. Trots de starka skäl, som talar för Lund, finner sig överstyrelsen med hänsyn till den begränsade tillgången på övningsklasser i staden böra föreslå en förläggning av högskolan till Malmö. En förutsättning synes dock enligt överstyrelsens mening vara, att försök med nioårig enhetsskola genomföres i staden snarast möjligt.

Såsom tidigare framhållits, har skolöverstyrelsen förordat det av Malmö stads fastighetskontor framlagda förslaget om en förläggning av högskolan till Heleneholmsområdet i Malmö. För detta alternativ talar enligt överstyrelsen, att lokalerna för övningskolan från början kan planeras för sitt speciella ändamål och att befolkningsunderlaget medger upprättande av ett gymnasium inom övningskolan.

Läroverkslärarnas riksförbund slutligen förordar alternativet Drotsen III b i Malmö främst med hänsyn till att förbundet anser det vara en omöjlighet att placera det av de sakkunniga beräknade och förutsatta antalet undervisningsserier vid samverkande läroverk i Lund.

E. Kostnadsberäkningar

De sakkunniga har redovisat sammanfattande beräkningar av kostnaderna för en lärarhögskola av olika storlek, såväl vad avser kostnaderna för byggnader som för drift.

Byggnadskostnaderna har på begäran av de sakkunniga uppskattats av byggnadsstyrelsen enligt två alternativ för själva lärarhögskolan och enligt tre alternativ för övningsskolan. De sakkunniga har därutöver beräknat kostnaderna för en övningsskola enligt ytterligare två alternativ. Rörande beräkningarna av byggnadskostnaderna, vilka redovisas i efterföljande sammanställning, har de sakkunniga anfört följande.

Vid sina kostnadsberäkningar har byggnadsstyrelsen utgått från den generella standard för skolanläggningar, som fastställts i kungörelsen 1957: 318 om statsbidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet. Genomsnittskostnaden per m² för lärarhögskolan har dock av byggnadsstyrelsen ansetts böra sättas något högre än för övningsskolan. Kostnadsuppskattningen hänför sig till prisläget den 1 juli 1957. Kostnadsnivån för Malmö och Lund kan enligt byggnadsstyrelsen i stort sett betraktas som lika.

De sakkunniga har icke tagit ställning till frågan huruvida den egentliga lärarhögskolan skall ha en egen gymnastikbyggnad eller huruvida lärarhögskolan och övningsskolan skall ha en gemensam gymnastikinstitution. Av denna anledning har lokaler för klasslärarkandidaternas gymnastikutbildning medtagits i lokalprogrammen för såväl den egentliga lärarhögskolan som samtliga övningsskolalternativ utom ett (det i sammanställningen nedan sist upptagna), vilket torde beaktas, då det definitiva lokalprogrammet skall uppgöras.

Enligt de sakkunnigas förslag till avtal med städerna Lund och Malmö skall kostnaderna för själva lärarhögskolebyggnaden stanna på statsverket, medan övningsskolans byggnader skall bekostas av kommunen.

Uppskattade kostnader för lärarhögskolans byggnader m. m.

Utbildningsalternativ	Nettoyta	Kostnader
60—96—48	4 600 m ²	c:a 4,5 mkr
60—48—48	4 140 m ²	c:a 4 mkr
60—96—0	4 140 m ²	c:a 4 mkr

Uppskattade kostnader för övningsskolans byggnader m. m.

Utbildningsalternativ	Övningsskolans omfattning	Nettoyta	Kostnader
60—96—48	Fullst. enhetsskola + gymnasium	11 150 m ²	c:a 9,7 mkr
60—96—48	Endast låg- och mellanstadium	5 000 m ²	c:a 4,4 mkr
60—48—48	Fullst. enhetsskola + gymnasium	10 050 m ²	c:a 8,8 mkr
60—48—48	Endast låg- och mellanstadium	4 000 m ²	c:a 3,5 mkr
60—96—0	Ofullst. lågstadium och utan gymnasium	6 625 m ²	c:a 5,8 mkr

Vid sina beräkningar av de årliga *driftkostnaderna* har de sakkunniga utgått från de för lärarhögskolan i Stockholm för budgetåret 1958/59 uppförda olika anslagen. De sakkunniga har beträffande dessa kostnadsberäkningar anfört följande.

Avlöningskostnaderna för de olika utbildningsalternativen har beräknats så, att de av de sakkunniga uppgjorda personalförteckningarna i detalj jämförts med den i kungl. brev den 2 maj 1958 för lärarhögskolan i Stockholm för budgetåret 1958/59 fastställda, varefter motsvarande justeringar gjorts av det för lärarhögskolan beräknade beloppet. Vidare har hänsyn tagits till att antalet mellanskollärarkandidater respektive småskollärarkandidater, som skall avlönas under praktikterminen, blir olika i de skilda alternativen. Beträffande småskollärarkandidaterna har i detta sammanhang räknats med att de under praktikterminen är placerade i löneklass 7. För att erhålla fullt jämförbara siffror har vid beräkningarna ingen hänsyn tagits till att Stockholm tillhör ortsgrupp 5 medan Lund och Malmö båda tillhör ortsgrupp 3. De för den sydsvenska lärarhögskolan beräknade avlöningskostnaderna är alltså något för högt beräknade.

För budgetåret 1958/59 har till Lärarhögskolan i Stockholm: Avlöningar anvisats ett förslagsanslag om 5 402 000 kronor. Med utgångspunkt härifrån har de sakkunniga beräknat avlöningskostnaderna för de olika utbildningsalternativen vid en fullt utbyggd lärarhögskola enligt följande.

Alternativ 60—48—48	5 500 000 kronor
» 60—96—0	5 700 000 »
» 60—96—48	6 350 000 »

Om gymnasium icke skall ingå i övningskolan kan kostnaderna för de olika alternativen minskas med drygt 400 000 kronor årligen. Härvid är att märka att anslaget till Allmänna läroverken: Avlöningar då i stället måste ökas med motsvarande belopp.

Årskostnaden för *omkostnader* vid en fullt utbyggd lärarhögskola beräknar de sakkunniga till omkring 400 000 kronor (motsvarande anslag till lärarhögskolan i Stockholm 1955/56: 25 000 kronor, 1956/57: 271 000 kronor, 1957/58: 385 000 kronor och 1958/59: 411 000 kronor).

För *materiel, böcker m. m.* räknar de sakkunniga med ett årligt anslag av omkring 100 000 kronor (motsvarande anslag till lärarhögskolan i Stockholm 1956/57: 115 000 kronor, 1957/58: 115 000 kronor och 1958/59: 100 000 kronor).

Vad slutligen angår kostnaderna för *utrustning* har folkskoleseminariet för manliga elever i Stockholm under budgetåren 1946/58 erhållit utrustning för sammanlagt omkring 400 000 kronor. Till inredning och utrustning har lärarhögskolan i Stockholm erhållit 145 000 kronor för budgetåret 1956/57 och 65 000 kronor för budgetåret 1957/58. För budgetåret 1958/59 har anvisats 10 000 kronor under omkostnadsanslaget. Det sammanlagda värdet av den inredning och utrustning, som lärarhögskolan i Stockholm nu disponerar kan således beräknas till 620 000 kronor. Även om det enligt avtalsförslagen skall ankomma på kommunen att förse övningskolan med inredning och utrustning bör man med hänsyn till kostnadsstegringarna för statsverkets del räkna med ett belopp av omkring 600 000 kronor till inredning och utrustning av den sydsvenska lärarhögskolan.

IV. Departementschefen

De riktlinjer för ordnandet av vissa lärargrupperns egentliga yrkesutbildning, som fastslogs vid 1950 års riksdag och sedan vidareutvecklats i betänkandet och propositionen om den första lärarhögskolan, har varit grunden för de sakkunnigas arbete, vilka nu framlagt förslag rörande en andra lärarhögskola, förlagd till södra Sverige. Vad de sakkunniga föreslagit har icke givit anledning till någon diskussion rörande de fastlagda grundlinjerna för lärarutbildningens omdaning, och jag har inte heller för egen del funnit skäl att i detta sammanhang ställa dessa riktlinjer under debatt. De nu aktuella spörsmålen är närmast av praktisk-organisatorisk natur. Av de väsentliga frågor jag här ämnar taga upp rör den första omfattningen av en andra lärarhögskola, d. v. s. dels vilka lärarkategorier som med hänsyn till olika omständigheter lämpligen bör utbildas vid denna, dels huru många lärarkandidater av varje kategori som bör intagas. I överensstämmelse med den tidigare lämnade redogörelsen går jag därefter in på frågan om behovet av övningsklasser och diskuterar i direkt anslutning därtill frågan om den andra lärarhögskolans förläggning, då jag funnit dessa båda frågor hänga mycket nära samman. Övningskolans omfattning och organisation behandlar jag därefter, varefter jag redovisar kostnaderna för en fullt utbyggd andra lärarhögskola. Slutligen ämnar jag framlägga förslag till avtalsbestämmelser samt beröra frågan om det fortsatta arbetet i samband med upprättandet av den sydsvenska lärarhögskolan.

De sakkunniga har uttalat, att de inte ansett sig böra betrakta den nuvarande lärarhögskolans omfattning och organisation som helt bindande för sina förslag rörande en andra högskola. Jag delar helt de sakkunnigas inställning i detta fall. Det är först och främst alldeles klart, att man noga bör beakta de erfarenheter i olika avseenden, som kan ha gjorts vid den första lärarhögskolan och rätta sig efter dem. Men även i övrigt kan avvikelser från vad som gäller vid stockholms högskolan vara motiverade. Jag erinrar om att det i samband med riksdagsbeslutet 1954 underströks, att den första lärarhögskolan i åtskilliga hänseenden måste få försökskaraktär.

Den betydelsefullaste avvikelse från den nuvarande lärarhögskolan, de sakkunniga funnit sig böra föreslå, är, att en linje för utbildning av småskollärare, baserad på studentexamen, skall inrättas vid den nya högskolan. Såsom framgått av redogörelsen för de sakkunnigas betänkande är förutsättningarna för att genomföra ett dylikt förslag nu andra än de varit vid tidigare tillfällen, då denna sak diskuterats. Det gäller främst i fråga om förutsättningarna för en tillfredsställande rekrytering till en dylik linje. Den ovisshet som vid 1950-talets början fanns på denna punkt råder inte längre. På grundval av den starka tillströmningen av studenter till den nuvarande småskollärarytbildningen — hösten 1958 hade 38,3 procent av

samtliga i första klassen på småskollärlinje intagna elever avlagt studentexamen — kan man med de sakkunniga våga antaga att rekryteringen till en dylik linje vid lärarhögskola skall bli fullt tillfredsställande. Eftersom vidare meningen är att byggnaderna för den andra lärarhögskolan skall uppföras från grunden, kommer lokalsvårigheter inte att utgöra hinder för upprättande av en småskollärlinje.

Vad frågans principiella sida beträffar — alltså huruvida småskollärläro-utbildning överhuvudtaget skall förläggas till lärarhögskola — vill jag först erinra om att 1954 års riksdag som sin mening uttalade, att slutlig ställning till frågan om förläggning av småskollärläro-utbildning till lärarhögskolan icke borde tagas, förrän erfarenhet vunnits av lärarhögskolans verksamhet. Därmed avsågs i första hand att ställning icke då borde tagas mot förslaget att en för blivande småskollärare avsedd förberedande kurs efter realexamen och därpå grundad tvåårig utbildning skulle förläggas till lärarhögskola och att således *endast* aspiranter med studentexamen skulle komma i fråga vid sådan utbildningsanstalt. Någon negativ ställning till tanken att blivande småskollärare med studentexamen skulle kunna få sin utbildning vid lärarhögskola har från statsmakternas sida icke tagits. Att högskolemässig utbildning av småskollärläroaspiranter, som avlagt studentexamen, i varje fall försöksvis bör prövas, finner jag vara fullt i överensstämmelse med riksdagens och Kungl. Maj:ts tidigare intagna ståndpunkt. De erfarenheter som därvid skulle vinnas torde, tillsammans med erfarenheter av den från och med läsåret 1961/62 treåriga småskollärläro-utbildningen, ganska snart kunna läggas till grund för bedömning av i vilken utsträckning småskollärläro-utbildning lämpligen bör vara förlagd till lärarhögskola och i vilken utsträckning andra utbildningsformer bör anlitas.

Ett huvudskäl för upprättande av lärarhögskolor är den växelverkan mellan forskning och praktisk läro-utbildning som där kan förväntas äga rum. Under erinran härom och om att lågstadiets problem inte är av mindre betydelse för den pedagogiska forskningen än andra stadiers tillstyrker jag de sakkunnigas förslag att en småskollärlinje för aspiranter, som avlagt studentexamen, inrättas vid den andra lärarhögskolan samt att denna linje träder i verksamhet samtidigt som utbildningen av mellanskollärare tager sin början. Antalet årligen intagna aspiranter bör under de första åren vara 48, fördelade med hälften på höst- och hälften på vårterminen. Utbildningen bör liksom för mellanskollärläro-utbildningen omfatta fyra terminer vid högskolan och en termins praktiktjänstgöring. Den sistnämnda bör infalla mellan andra och tredje terminen vid högskolan. Tim- och kursplaner samt övriga bestämmelser rörande denna utbildning bör utarbetas i den ordning jag senare ämnar föreslå.

Medan frågan om småskollärläro-utbildningens förläggning till lärarhögskola enligt de sakkunnigas mening kan diskuteras, anser de, att det inte råder någon tvekan om att den nya lärarhögskolan skall utbilda ämneslä-

rare och mellanskollärare. Med hänsyn till att den för närvarande mest angelägna uppgiften är att utbilda ämneslärare, har de dock övervägt, om inte högskolan skulle kunna starta med enbart ämneslärarutbildning. Av vad jag nyss framhållit i fråga om småskollärarutbildningen framgår, att jag lika litet som de sakkunniga accepterar en sådan tanke, vilken i själva verket strider mot lärarhögskolans idé. I denna ligger nämligen att ämneslärare och klasslärare skall utbildas vid samma utbildningsanstalt. Sålunda har jag dock tagit fasta på de sakkunnigas tankegång, att jag låtit undersöka möjligheterna att — i avvaktan på att lokaler för en fullständig lärarhögskola hinner färdigställas — i provisoriska former anordna utbildning av ämneslärare enligt vid lärarhögskola tillämpade grunder. Det har därvid visat sig, att dylik utbildning för högst 60 ämneslärarkandidater skulle kunna ordnas redan från och med höstterminen 1960. Skälet för att vidtaga en sådan åtgärd är, som de sakkunniga framhållit, angelägenheten av att snarast möjligt öka ämneslärarutbildningen. I samband med frågan om lärarhögskolans förläggning återkommer jag till möjligheten att anordna provisorisk utbildning av det slag jag nu nämnt.

Såväl i fråga om införandet av en småskollärlinje som beträffande antalet aspiranter vid en sådan råder överensstämmelse mellan de sakkunnigas, flertalet remissmyndigheters och min uppfattning. När det gäller utbildningskapaciteten i övrigt — en fråga i vilken remissinstanserna har delade meningar — kan jag emellertid inte helt ansluta mig till de sakkunnigas uppfattning, vilken jag här i korthet skall erinra om.

Beträffande mellanskollärarutbildningen åberopar de sakkunniga erfarenheterna från lärarhögskolan i Stockholm, som säges visa, att en utbildning av 96 mellanskollärare per år är lämplig från såväl pedagogiska som organisatoriska synpunkter. Om utbildning av 48 småskollärare tillkommer, anser de sakkunniga dock att det kan ifrågasättas, huruvida inte en reduktion av mellanskollärarkandidaternas antal vore motiverad, så att den årliga intagningen visserligen komme att bibehållas vid 96 men fördelades med 48 på en var av de båda kategorierna. De sakkunniga tvekar att förorda en årlig intagning av 96 + 48 klasslärarkandidater av organisatoriska skäl och anför som särskild motivering för denna ståndpunkt, att en sådan utbildningskapacitet svarar mot kapaciteten hos två folkskoleseminarier och att någon brist på klasslärare icke kommer att föreligga med den utbildningskapacitet vi redan förfogar över. De sakkunniga förordar på denna grund i första hand en intagning av 48 + 48 klasslärarkandidater men anser det lämpligt, att lärarhögskolans lokaler dimensioneras för en årlig utbildningskapacitet av 96 + 48 klasslärare. Skillnaden i lokalutrymmen blir, som de sakkunniga påvisar, förhållandevis ringa.

I fråga om ämneslärarlinjen föreslår de sakkunniga, efter övervägande av olika omständigheter, att den skall få samma utbildningskapacitet som

ämneslärarlinjen vid lärarhögskolan i Stockholm, d. v. s. omkring 60 årligen utexaminerade. Om man av något skäl skulle gå ifrån detta tal, har de sakkunniga närmast funnit en utökning motiverad med hänsyn främst till att den undervisning i metodik, som under alla omständigheter fordras för utbildning av 60 ämneslärare, skulle kunna utnyttjas för utbildning av betydligt fler lärarkandidater utan större kostnader.

De sakkunnigas ställningstagande till frågan om mellanskollärlinjens kapacitet synes mig vara präglad av för stor bundenhet vid den förebild som stockholms högskolan utgör och av en för långt gående försiktighet i bedömningarna. Man bör nämligen beakta att, innan utbildningsverksamheten vid en ny högskola kommer i gång, ytterligare erfarenheter rörande såväl utbildning som organisation hinner samlas från den i verksamhet varande lärarhögskolan. God förberedelse tid kommer också att stå till buds innan den nya lärarhögskolan startar. Vidare måste självfallet resurserna anpassas efter utbildningens omfattning. Det finns därför knappast anledning att befara, att en ökning av utbildningskapaciteten i jämförelse med den nuvarande lärarhögskolans från 96 klasslärare till 144, d. v. s. i realiteten med de 48 småskollärarkandidaterna, skulle medföra sådana svårigheter, att den inte kunde genomföras från skolans start, om ökningen i och för sig skulle vara önskvärd.

När de sakkunniga som motivering för en till 48 mellanskollärarkandidater begränsad intagning anför, att den nuvarande utbildningskapaciteten av klasslärare är tillräcklig, synes de ha förbisett det viktigaste skälet för att ökad kapacitet verkligen i och för sig framstår som önskvärd, nämligen behovet av en förbättrad lärarutbildning, det skäl som också ligger bakom beslutet om lärarhögskolor. Meningen är ju att ersätta seminarieutbildningen av mellanskollärare med utbildning vid lärarhögskolor, inte att komplettera den. Naturligtvis skall seminariernas utbildningskapacitet inte heller förbli opåverkad av tillkomsten av lärarhögskolor utan begränsas i samma mån som utbildningen kan överflyttas till de senare.

Jag förordar, att den andra lärarhögskolans byggnader dimensioneras så, att en årlig utbildning av 144 klasslärare kan ske samt att denna utbildningskapacitet tages i anspråk från skolans start på så sätt, att 96 mellanskollärare och 48 småskollärare utbildas. Jag ämnar anföras ytterligare skäl för en dylik utbildningskapacitet i det följande.

När jag nu övergår till spörsmålet om ämneslärarutbildningens omfattning vid den andra lärarhögskolan vill jag, ehuru någon påminnelse därom knappast behövs, först framhålla, att situationen i fråga om denna lärarkategori delvis är en annan än beträffande de förut behandlade. Det föreligger ett stort behov av ökade utbildningsmöjligheter för ämneslärare, vilket klart illustreras av den s. k. provårskön. I väntan på praktisk utbild-

ning vid lärarkursläroverken beräknas för närvarande bortemot 2 000 lärare befinna sig. Mot denna bakgrund har jag också funnit det angeläget att, som nyss berördes, snarast möjligt få till stånd en provisorisk utbildning av ämneslärare i anslutning till den blivande lärarhögskolan. Förhållandena på detta område gör det också mycket angeläget att den nya lärarhögskolan i fråga om ämneslärarutbildning får den största utbildningskapacitet som med hänsyn till utbildningens effektivitet är försvarlig.

De sakkunniga själva, skolöverstyrelsen, läroverkslärares riksförbund och Lunds studentkår har framhållit angelägenheten av att ökade utbildningsmöjligheter för ämneslärare erhålles. De sakkunniga har emellertid, när det gäller den andra lärarhögskolan, icke velat sträcka sig längre än till att föreslå en årlig utbildning av 60 lärarkandidater och uttalat, att en ökning härutöver inte bör komma i fråga förrän ytterligare erfarenhet vunnits av lärarhögskoleutbildning. Ingen av de nämnda remissinstanserna har heller direkt förordat någon ökning utöver de sakkunnigas förslag. Skolöverstyrelsen har dock framhållit, att den ökning av de sakkunnigas främsta utbildningsalternativ — 60—48—48 — som i första hand bör komma i fråga är en ökning av ämneslärarutbildningen. Den motsatta ståndpunkten, att de sakkunnigas utbildningsalternativ av pedagogiska och administrativa skäl knappast bör överskridas, hävdas emellertid också av vissa remissmyndigheter. Läroverkslärares riksförbund, som tillhör dessa men samtidigt framhåller behovet av ökad ämneslärarutbildning, menar, att detta behov bör tillgodoses med det snaraste genom en ökning av antalet lärarhögskolor. Med anledning av denna synpunkt vill jag framhålla följande.

Ingen bestrider behovet av ökad ämneslärarutbildning. Inte heller att det förmånligaste vore om bristen på utbildningsmöjligheter snabbt kunde hävas genom tillkomsten av nya lärarhögskolor. Men även om möjligheterna att inrätta sådana skulle bedömas mycket optimistiskt, kan de resultat som skulle nås på den vägen inte påverka den akuta bristen på utbildningsresurser. Vidare vill jag påpeka, att de undersökningar, som gjorts av de sakkunniga och av andra i anslutning till deras arbete, talar för att man nog tidigare underskattat behovet av underlag i form av övningsklasser för en lärarhögskola. Med i det följande närmare angivna motiveringar ämnar jag förorda Malmö som förläggningsort för den andra lärarhögskolan. Redan här vill jag emellertid säga, att det avgörande skälet till detta är, att jag ställer mig mycket tveksam till möjligheterna att med den omfattning skolväsendet i Lund har utbildat 60 ämneslärare årligen vid en dit förlagd lärarhögskola. Räkna man med en utbildning av 144 klasslärare uppkommer också tvekan om möjligheterna att på ett tillfredsställande sätt i Lund utbildat ett sålunda ökat antal av dessa lärare. Eftersom Lund är en stad med närmare 40 000 invånare och ett väl utvecklat skolväsen, finner jag att antalet lämpliga förläggningsorter för fullständiga lärarhögskolor får antagas vara mera begränsat än som sannolikt förut antagits. Det är

därför all anledning, och det är dit jag vill komma, att försöka i full utsträckning utnyttja de utbildningsresurser som en stor stad erbjuder. Vi har helt enkelt inte råd att avstå från dem, även om, som läroverkslärarnas riksförbund säger, man skulle anse det vara mera önskvärt med flera mindre än med färre större lärarhögskolor.

Nu anförda omständigheter tillsammans med det stora aktuella utbildningsbehovet har föranlett mig att låta närmare undersöka förutsättningarna för att åstadkomma en större utbildningskapacitet på ämneslärarsidan än de sakkunniga föreslagit. Det har därvid framgått, att om man som utgångspunkt tar en lärarhögskola med utbildningskapaciteten 60—96—48 och vill öka utbildningen av ämneslärare från 60 till 90, alltså med 50 procent, följande utvidgningar erfordras. Lokalutrymmena bör ökas från beräknade 4 650 m² till 4 760 m², d. v. s. med 110 m² eller cirka 2,4 procent. I personalhänseende bör i första hand två metodiklektorer tillkomma, en i modersmålet och en i engelska, varigenom totala antalet skulle komma att uppgå till 15. En biträdande rektor för de ökade organisatoriska göromålen har jag också funnit behövligen samt slutligen vissa extra lärarkrafter till ett belopp av cirka 6 000 kronor årligen.

Endast ett förhållandevis ringa tillskott av lokalutrymmen och personal erfordras således för att eljest för lärarutbildning utnyttjad kapacitet på ett effektivt sätt skall kunna nyttiggöras med en mycket väsentligt ökad utbildning som följd. För att denna skall kunna vinnas, fordras naturligtvis också ett samverkande läroverk utöver vad de sakkunniga för sitt utbildningsalternativ räknat med. Den ökning av utbildningskapaciteten, som skulle erhållas, svarar emellertid mot kapaciteten hos ett och ett halvt av de större nuvarande lärarkursläroverken.

Jag har här talat om en utbildning av omkring 90 ämneslärare. Någon frågar kanske, om det inte i nuvarande situation skulle vara möjligt att vid en och samma lärarhögskola utbilda ännu fler. Det är det knappast. Med det alternativ för en sammanlagd årlig examination av 234 lärare, som jag här diskuterat, kommer det antal lärarkandidater som ständigt är knutet till skolan att uppgå till omkring 500. Därtill kommer så övningsskolan och de samverkande läroverken. Det synes ej vara tillrådligt att skapa en organisation av större omfattning än denna. Avgörande för att just 90 lämpligen bör sättas som gräns är emellertid, att en ökning därutöver skulle medföra behov av dubblering av allt fler metodiklektorat.

Som en sammanfattning av de nu förda resonemangen vill jag säga att — mot bakgrunden av det behov av resurser för praktisk utbildning av ämneslärare som föreligger och med hänsyn till de visade möjligheterna att gå utöver den av de sakkunniga föreslagna årliga utbildningen — det för mig framstår som klart, att den andra lärarhögskolan bör dimensioneras för en årlig utbildning av omkring 90 ämneslärare. Jag förordar följaktligen att så sker.

Vid bifall till vad jag nu och i det föregående förordat, bör alltså den andra lärarhögskolans årliga utbildningskapacitet i fråga om ämnes- och klasslärare bestämmas till 90 ämneslärare, 96 mellanskollärare och 48 småskollärare.

De sakkunniga har något berört frågan huruvida utbildning av andra lärarkategorier än de nu nämnda bör äga rum vid den nya lärarhögskolan. De har emellertid icke funnit det möjligt att taga hänsyn till sådan utbildning vid planeringen av lokalbehovet. Med den ökade utbildningskapacitet jag förordat, framstår även för mig dessa möjligheter som begränsade, och jag vill i detta hänseende inte här förorda någon annan än den av de sakkunniga föreslagna åtgärden, nämligen att det eftersträvas, att högskolans byggnader uppföres med iakttagande av att framdeles behov av tillbyggnad kan uppkomma.

Vad de sakkunniga föreslagit angående den vetenskapligt skolade personalen vid den pedagogiska institutionen kan jag i allt väsentligt tillstyrka. Någon tvekan om att professorn i pedagogik bör tilldelas säte och stämma i humanistiska fakulteten vid Lunds universitet torde inte råda. Mer än att så skall vara förhållandet anser jag emellertid inte att det finns anledning att i detta sammanhang fastslå. Professurens slutliga benämning, tillsättningsförfarandet och innehavarens uppgifter vid universitetet bör bli föremål för ytterligare överväganden, innan dessa frågor slutligt prövas av Kungl. Maj:t.

Vid remissbehandlingen har i några yttranden framförts synpunkter på arbetsmetoderna vid den nya lärarhögskolan samt på utformningen av timplanerna. Dessa spörsmål bör enligt min mening inte tagas upp till behandling i detta sammanhang. Jag förutsätter, att de uppmärksammas under det förberedelsearbete, som nödvändigtvis måste utföras innan verksamheten vid den nya högskolan kan taga sin början, och att de nämnda synpunkterna då kan beaktas.

Den nya lärarhögskolans personalbehov vid olika utbildningsalternativ har av de sakkunniga beräknats med utgångspunkt i personaluppsättningen vid lärarhögskolan i Stockholm. Mot dessa beräkningar har jag i och för sig inte funnit anledning till erinran.

Då det av mig förordade utbildningsalternativet inte sammanfaller med något av de sakkunnigas, har vissa avvikelser från de sakkunnigas beräkningar av personalbehovet emellertid befunnits nödvändiga. För den egentliga lärarhögskolans verksamhet vid full utbyggnad anser jag, vid bifall till av mig förordat utbildningsalternativ, följande ordinarie samt heltidsanställda icke ordinarie befattningshavare erforderliga; jag anger samtidigt de lönegrader som bör gälla för befattningarna.

1 rektor	Bp 1
1 professor	Bo 3
15 lektorer i högstadiets metodik	Ao 26
3 lektorer i psykologi och pedagogik	Ao 26
1 forskningssekreterare	Ao 23
4 lektorer i mellanstadiets metodik	Ao 23
2 lektorer i lågstadiets metodik	{ Ao 23 Ao 17
4 lektorer i övningsämnenas metodik	Ao 21
1 bibliotekarie	Ao 21
1 sekreterare	Ao 21
2 lektorer i övningsämnenas metodik	Ao 19
1 kansliskrivare	Ao 10
1 kontorist	Ao 9
1 vaktmästare	Ao 8
1 värmeskötare	Ao 8
1 kanslibitråde	Ao 7
1 kontorsbiträde	Ao 5

2 assistenter	reglerad befordringsgång
1 kansliskrivare	Ae 10
1 biblioteksbiträde	Ae 7
1 kanslibitråde	Ae 7

Denna förteckning över personalbehovet skiljer sig från vad som nu gäller vid lärarhögskolan i Stockholm i följande avseenden. 1) Antalet lektorer i högstadiets metodik har ökat med två, vilket motsvarar behovet vid en till 90 utökad årlig examination av ämneslärare. 2) Utbildningen av småskollärare ökar behovet av lektorer i psykologi och pedagogik till tre, vilket är en tjänst mer än vid lärarhögskolan i Stockholm. 3) Införandet av småskolläraryt utbildning medför behov av lektorer i lågstadiets metodik i enlighet med de förslag som ursprungligen framlades av skolkommissionen och som nu helt naturligt aktualiserats av de sakkunniga. Till dessa tjänster bör, i avseende å grundläggande examensmeritering, såväl folkskolläraryt som småskolläraryt examen medföra behörighet. Lönesättningen bör vara beroende av vilken av nämnda examina vederbörande innehavare avlagt. 4) Vid lärarhögskolan i Stockholm är bibliotekarietjänsten dels extra ordinarie, dels endast 5/7-tjänst. Den väsentligt ökade omfattningen av den andra lärarhögskolan och avsaknaden av ett pedagogiskt specialbibliotek i Malmö motiverar enligt min mening att bibliotekarietjänsten blir heltids-

tjänst och ordinarie sättes. Från vilken tidpunkt detta bör ske torde böra prövas senare. 5) Den i förteckningen upptagna kontoristtjänsten har sin motsvarighet vid lärarhögskolan i Stockholm men har där tillkommit av speciella, tidigare angivna skäl. Hade utbildningskapaciteten vid båda lärarhögskolorna varit densamma, hade tjänsten således ej erfordrats. Liksom de sakkunniga finner jag emellertid en dylik tjänst fullt motiverad vid ett mera omfattande utbildningsalternativ. 6) Slutligen vill jag förorda att värmeskötartjänsten vid den nya lärarhögskolan inrättas som ordinarie.

Den redovisade personalökningen torde framstå som knapp i förhållande till den kapacitetsökning den motsvarar. Den är resultat av en restriktiv bedömning men avvägd så, att utbildningen, såvitt enligt gjorda erfarenheter nu kan bedömas, skall kunna bedrivas med full effektivitet.

De sakkunniga redovisar utförliga beräkningar av lokalbehovet för den egentliga lärarhögskolan men framhåller, att syftet därmed huvudsakligen varit att få fram den erforderliga totala nettoytan och icke att presentera ett lokalprogram. Jag har i det föregående mera utförligt redogjort för de sakkunnigas synpunkter i detta avseende och lämnat en sammanställning av vilka lokaler de sakkunniga räknat med, dessa enheters ytor samt det totala yttinnehållet de sakkunniga funnit erforderligt för en lärarhögskola med bland annat en utbildning enligt alternativet 60—96—48. Mot de gjorda beräkningarna, vilka mycket väl fyller sitt syfte, har jag inte funnit anledning till erinran. Jag har redan tidigare lämnat besked om det ökade utrymme, som fordras, om utbildningskapaciteten utökas att omfatta 90 ämneslärare per år. Jag framhöll därvid, att det av de sakkunniga beräknade yttinnehållet för nyssnämnda alternativ — 4 650 m² — skulle behöva ökas med 110 m² eller 2,4 procent.

Självfallet kan de sakkunnigas utredning rörande lokalbehovet inte i enskildheter få verka bindande vid den definitiva utformningen av lokalprogrammet för den nya lärarhögskolan men den bör väl kunna tjäna som utgångspunkt för detta arbete. Vidare bör en ungefärlig kostnadsram kunna fastställas på grundval av det beräknade yttinnehållet. Jag återkommer till kostnaderna i det följande.

Innan jag övergår till spørsmålet om övningsklasser, skall jag med några ord beröra frågan om styrelse för den andra lärarhögskolan. Statskontoret uttalar sig för en i huvudsak lokalt rekryterad styrelse, medan den andra remissmyndighet som berört styrelsefrågan, skolöverstyrelsen, förordar de sakkunnigas förslag om en gemensam styrelse, d. v. s. samma styrelse som för den nuvarande lärarhögskolan med den enda skillnaden att respektive skolans rektor inträder som ledamot, då frågor som enbart rör den egna skolan behandlas, medan båda rektorerna skall närvara vid frågor som är gemensamma för båda skolorna.

Det torde, i varje fall under tiden för den andra lärarhögskolans upp-

byggnad, vara mest praktiskt och ändamålsenligt med en gemensam styrelse i enlighet med de sakkunnigas förslag, varför jag tillstyrker bifall till detta.

Läroarbete måste i viss utsträckning bedrivas praktiskt. Lärarkandidaten måste ha möjligheter att se vanliga skolklasser i arbete och öva sig i undervisning i sådana under utbildningstiden. För att inte arbetet i de klasser, som tages i anspråk för auskultationer och övningsundervisning, skall förryckas och barnen utsättas för alltför allvarliga störningar i sin skolgång fordras tillgång till ett i förhållande till antalet utbildade ganska stort antal klasser. Ju mera tyngdpunkten skjutes över på den praktiska delen av utbildningen desto större antal fordras för att inte belastningen på de för övningsändamål använda klasserna skall bli för stor. Det är således av vikt, såväl för läroarbetsanstalten som för skolväsendet i den ort där den ligger, att förhållandet mellan utbildningskapacitet och tillgången till klasser för övningsundervisningen är riktigt avvägt.

När det gäller den andra lärarhögskolans utbildningskapacitet har icke ifrågasatts, att utbildningen av ämneslärare skulle vara mindre än 60 årligen, medan olika alternativ för klasslärarutbildningens omfattning diskuteras. I den föreslagna ämneslärarutbildningen har man således en fast utgångspunkt för beräkning av det minsta behovet av övningsklasser för utbildningen av denna lärarkategori och därmed för bedömningen av möjligheterna att förlägga lärarhögskolan till den ena eller andra orten. Avgörande vid en sådan prövning blir realiter tillgången på gymnasieklasser, vilka i regel torde utgöra den smalaste sektorn inom en ords skolväsen.

De sakkunniga har från olika antagna förutsättningar beräknat den minimiorganisation som fordras för att behovet av övningsklasser för 60 ämneslärarkandidaters betygsatta undervisning — alltså i princip externa klasser — skall bli tillgodosett. Jag har tidigare i huvudsak redogjort för hur de sakkunniga därvid gått tillväga och upprepar här endast de slutsatser de nått. Behovet beräknas till: 4 mellanstadieklasser för engelskundervisningen, 15 högstadieklasser och 27 gymnasieklasser. De senare förutsättes ungefär lika fördelade på de tre linjerna. Enligt de sakkunnigas mening skulle relativt stora variationer beträffande lärarkandidaternas ämneskombinationer kunna förekomma med nämnda antal gymnasieklasser som underlag för övningsundervisning. En viktig förutsättning är dock, framhålles det, att läraruppsättningen är sådan, att praktiskt taget samtliga ämneslärare i de samverkande klasserna kan anlitas som handledare.

Vid remissbehandlingen har de sakkunnigas beräkningar och bedömningar i vad avser behovet av gymnasieklasser för övningsundervisningen utsatts för ganska skarp kritik. I skolöverstyrelsens utlåtande, som är gemensamt för överstyrelsen och styrelsen för lärarhögskolan i Stockholm, framhålles, att ifrågavarande beräkningar måste anses vara hållna starkt i underkant,

och länskolnämnden i Malmöhus län menar, att de sakkunniga i fråga om utbildningen av ämneslärare räknat med ett i verkligheten alldeles otillräckligt antal övningsklasser. Samma uppfattning har läroverkslärarnas riksförbund givit bestämt uttryck åt i sitt yttrande.

En jämförelse mellan de sakkunnigas uppfattning och det antal klasser, som tagits i anspråk för ämneslärarutbildningen vid lärarhögskolan i Stockholm, synes också peka mot att i första hand antalet behövliga gymnasieklasser för den av de sakkunniga förutsatta utbildningskapaciteten är något större än de sakkunniga angivit. Vid de samverkande läroverken i Stockholm tages nämligen innevarande läsår 36 gymnasieklasser i anspråk för ämneslärarutbildningen. Även om man beaktar, att ämneslärarkandidaterna i Stockholm är cirka 70 och att lärarna vid de samverkande läroverken där inte utsetts med hänsyn till uppgiften att fungera som handledare, tyder antalet ianspråktagna gymnasieklasser — 36 av 44 — på att de sakkunnigas beräkningar är hållna i underkant.

I de uppgifter, som jag underhand inhämtat från lärarhögskolan, har också framhållits, att försöken att något höja utbildningskapaciteten medfört en så stark belastning för de samverkande läroverken att en minskning av antalet intagna lärarkandidater av denna anledning blivit nödvändig. Vidare har påpekats, att de gångna årens verksamhet vid lärarhögskolan givit vid handen, att gymnasiets högsta ring av hänsyn till eleverna praktiskt taget inte alls kan användas för övningsundervisning. På grundval av de i samband med ämneslärarutbildningen vid lärarhögskolan i Stockholm gjorda erfarenheterna har i överstyrelsens utlåtande också understrukits, att hänsynen till elever och undervisningsresultat vid de samverkande läroverken ofrånkomligen kräver återhållsamhet med undervisningsövningar i klasserna.

Med hänsyn till det sagda finner jag att 27 gymnasieklasser som underlag för utbildning av 60 ämneslärare vid en lärarhögskola enligt nu tillämpade grunder icke skulle ge tillfredsställande säkerhet för en ändamålsenlig lärarutbildning och skänka garantier mot en oskälig belastning av eleverna i de för övningsundervisningen använda klasserna.

Anledningen till att jag så utförligt uppehållit mig vid de sakkunnigas beräkningar i denna del är, att de sakkunniga vid sin undersökning av den framtida utvecklingen av skolväsendet i Lund funnit, att antalet statliga gymnasieklasser i staden, inklusive dem som av de sakkunniga förutsatts skola ingå i den interna övningskolan, kommer att uppgå till just det som motsvarar den beräknade minimiorganisationens, alltså 27, varav nio skulle vara sista ringar. Detta förhållande tillsammans med att de sakkunniga uttalat, dels att tillgången på övningsklasser i Lund, framför allt statliga gymnasieklasser, skulle kunna bli otillräcklig, om man i en framtid skulle vilja utöka utbildningskapaciteten av ämneslärare, dels ock att det knappast vore

realistiskt att räkna med en möjlighet till ökning av denna kapacitet vid förläggning till Lund, har för mig blivit avgörande vid valet av förläggningsort för den andra lärarhögskolan, eftersom jag för egen del här förordat en utökning av utbildningskapaciteten till 90 ämneslärare årligen.

Det vore uppenbarligen föga framsynt att förlägga en miljonanläggning för lärarutbildning till en ort om vilken man vet att den i ett synnerligen väsentligt hänseende icke erbjuder några möjligheter för utbyggnad av anläggningen och beträffande vilken man måste hysa tvekan om dess möjligheter att erbjuda tillfredsställande underlag ens för en planerad minimiutbildning. Som utvägar att åtminstone delvis eliminera dessa brister, om Lund i övrigt skulle framstå som önskvärd förläggningsort, kunde man tänka sig att i planeringen taga med även icke-statliga gymnasieklasser i staden eller statliga gymnasieklasser i Malmö. Jag har noga övervägt dessa möjligheter men icke funnit, att de olägenheter som skulle följa därmed, skulle vägas upp av några särskilda, med en förläggning till Lund förknippade fördelar.

Som de sakkunniga antyder, är det dessutom inte enbart bristen på gymnasieavdelningar som talar mot en förläggning till Lund. Även den beräknade tillgången på övningsklasser för utbildning av mellanskollärare framstår som knapp.

Vid en årlig utbildning av 96 mellanskollärare har de sakkunniga funnit, att av det totala antalet kommunala klasser av årskurserna 4—6 i Lund närmare hälften eller 18 av 38 skulle behöva tagas i anspråk. Om man räknar in övningsskolans klasser i stadens skolorganisation, visar det sig, att det totala antalet klasser på nämnda stadium kommer att uppgå till 56, av vilka inte mindre än 36 eller omkring $\frac{2}{3}$ skulle behöva anlitas för övningsundervisningen. Något avgörande hinder för en förläggning till Lund synes de senast anförda förhållandena inte i och för sig utgöra, men de ger anledning till tvekan om det lämpliga i att räkna med en mellanskollärarytbildning av den av mig förordade omfattningen i Lund från den synpunkten att det kan ifrågasättas om så stor del av lärarkåren, som skulle behöva tagas i anspråk för lärarutbildningen, kan antagas ha önskvärda förutsättningar för denna krävande uppgift.

Under erinran om vad jag tidigare anført om angelägenheten av en så hög utbildningskapacitet som möjligt vid den andra lärarhögskolan och med hänvisning till den redogörelse jag nu lämnat för de beräknade resurserna för övningsundervisning i Lund vill jag beträffande valet mellan Malmö och Lund som förläggningsort uttala, att någon ytterligare argumentation icke torde vara erforderlig för uppfattningen att den andra lärarhögskolan bör förläggas till Malmö. Som de grundläggande och avgörande förhållandena är, synes mig något annat val knappast kunna grundas på rationella skäl.

Jag har på detta sätt bundit samman frågorna om behovet av övnings-

klasser och förläggningsort, därför att jag funnit, att det behov av gymnasieavdelningar, som i verkligheten erfordras vid en önskvärd utbildningskapacitet, utesluter det ena av de två förläggningsalternativ, som de sakkunniga i första hand haft att undersöka.

Vad de sakkunniga anfört om behovet av övningsklasser för småskolläro- och mellanskolläro-utbildningen vid en utbildning årligen av 48 respektive 96 lärare har inte givit mig anledning till erinran.

De sakkunnigas förslag rörande den interna övnings skolans organisation vid utbildningsalternativet 60—96—48 synes mig vara en lämplig avvägning mellan å ena sidan önskemålet att en övningskola skall vara så fullständig som möjligt och å andra sidan de krav på begränsning av anläggningens omfattning som från pedagogiska och administrativa synpunkter måste ställas.

Att övningskolan bör rymma samtliga stadier inom enhetsskolan och dessutom ett gymnasium finner jag naturligt. Likaså att hjälpklasser enligt de sakkunnigas förslag samt läsklinik skall ingå. Beträffande gymnasiefrågan finner jag fog föreligga för statskontorets reservation att en gymnasial påbyggnad endast skall ingå, om gymnasium ändå erfordras på den plats dit lärarhögskolan förlägges. Denna förutsättning är emellertid uppfylld såväl i Lund som i Malmö.

Den ökning av antalet ämneslärarkandidater i förhållande till de sakkunnigas förslag som jag förordat, anser jag inte böra inverka på utformningen eller omfattningen av den interna övningskolan. Antalet parallellklasser i denna bör enligt min mening bli följande på de olika stadierna: lågstadiet 4, mellanstadiet 6, högstadiet 5. Gymnasiet bör omfatta samtliga tre linjer. Tillsammans med föreslagna två hjälpklasser skulle det totala antalet klasser och ringar således komma att uppgå till $12 + 18 + 15 + 9 + 2 = 56$, vartill skulle komma en läsklinik.

Fullt utbyggd avses den till lärarhögskolan i Stockholm knutna övningskolan komma att omfatta 41 klasser på enhetsskolans låg-, mellan- och högstadier för den utbildning som nu bedrivs där. För småskolläro-utbildningen vid den andra lärarhögskolan fordras ett fullständigt lågstadium, vilket medför ett behov av en större övningskola för klassläro-utbildningen än i Stockholm. Skillnaden utgör enligt de sakkunnigas förslag åtta klasser. En annan olikhet i jämförelse med förhållandena i Stockholm blir gymnasiet, vilket ökar övningskolan med nio avdelningar. Från kostnadssynpunkt spelar den sistnämnda utökningen på längre sikt ringa roll, eftersom gymnasieundervisningen är en statlig uppgift och ett gymnasium — vare sig det förlägges inom eller utom övningskolan — förutsättes bli behövt alldeles oavsett lärarhögskolans behov av övningskola. I organisatoriskt hänseende menar emellertid de sakkunniga, att ett gymnasium inom övningskolan

bör få till följd att ledningen av denna måste fördelas på två rektorer. En sådan uppdelning finner också jag nödvändig. De sakkunniga har tänkt sig att en rektor skulle leda enhetsskolans låg- och mellanstadium och en annan enhetsskolans högstadium samt gymnasiet. Från bland annat folkskolläraryförbundens sida har emellertid den uppfattningen framförts, att hela enhetsskolan bör sammanhållas under ledning av en rektor.

Eftersom meningen är att övningsskolan, om än uppdelad på olika byggnadsenheter, skall få karaktär av en samlad anläggning, belägen på ett sammanhängande tomtområde, och att lärarutbildningen för alla kategorier skall bedrivas under ledning av högskolans rektor, som också i sista hand skall ha ansvar för övningsskolan, anser jag inte att invändningarna mot de sakkunnigas förslag på denna punkt är motiverade. Från praktisk synpunkt skulle det knappast framstå som meningsfullt att fördela de 56 klasserna i övningsskolan så, att en rektor finge 47 och en annan nio klasser på sin lott, vilket bleve följden vid en uppdelning i enlighet med bland annat folkskolläraryförbundens uppfattning.

I huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag beräknar jag i fråga om personal behovet av ordinarie och heltidsanställda icke ordinarie befattningshavare vid en fullt utbyggd övningsskola enligt följande; jag anger samtidigt de lönegrader, som bör gälla för befattningarna.

1 rektor	Bp 1
1 rektor	ABp 24
9 lektorer	Ao 26
13 adjunkter	Ao 23
3 lärare i gymnastik med lek och idrott	Ao 20
2 lärare i musik	Ao 20
1 lärare i teckning	Ao 20
5 folkskollärare	Ao 19
33 övningsskollärare	{ Ao 19 Ao 13
2 lärare i kvinnlig slöjd	Ao 17
2 lärare i manlig slöjd	Ao 17
1 lärare i hemkunskap	Ao 13
1 vaktmästare	Ao 8
1 värmeskötare	Ao 8
1 kanslibiträde	Ao 7

1 kontorsbiträde reglerad befordringsgång

Från personalorganisationernas sida har framhållits, att antalet folkskollärare i lönegrad 19 vid övningsskolan bör beräknas enligt samma grunder som beträffande dylika tjänster på enhetsskolans högstadium. Det vill

synas som om antalet tjänster därvid skulle bli något högre än jag i anslutning till de sakkunnigas förslag här räknat med. Jag anser emellertid att med ställningstagande i denna fråga kan anstå, till dess personalförteckning för övningsskolan första gången skall fastställas av riksdagen. Att vissa andra modifikationer i de nu gjorda beräkningarna av personalbehovet då kan behöva vidtagas, bör man naturligtvis räkna med som möjligt. Det samma gäller självfallet också beträffande personalbehovet vid den egentliga lärarhögskolan.

Lokalbehovet för en övningsskola, omfattande 56 klasser, har av de sakkunniga beräknats, såväl i vad avser de olika lokaliteterna och dessas ytor som i vad gäller anläggningens totala ytinnehåll. Den redogörelse jag tidigare lämnat för dessa beräkningar torde ge en god uppfattning om anläggningens omfattning. Som därvid angivits, har kostnaderna för dess uppförande beräknats till omkring 9,7 miljoner kronor. Beträffande övningsskolan förutsattes emellertid i de sakkunnigas betänkande, att den skall bekostas och uppföras av kommunen utan bidrag av statsmedel. Så bör också enligt min mening ske och i det preliminära avtal, som träffats med Malmö stad, har överenskommelse nåtts härom. Jag ämnar gå närmare in på innebörden av denna överenskommelse i samband med den redogörelse jag strax skall lämna för nämnda avtal. Dessförinnan vill jag sammanfattningsvis beröra omfattningen av de på statsverket fallande kostnaderna för den andra lärarhögskolan.

Byggnadskostnaderna för den egentliga lärarhögskolan med av mig förordad omfattning kan på grundval av byggnadsstyrelsens för de sakkunnigas räkning gjorda uppskattning beräknas komma att uppgå till 4,6 miljoner kronor enligt nuvarande kostnadsnivå. Denna såväl som andra i det följande angivna kostnader kan, även med bortseende från eventuella penningvärdeförändringar, för närvarande inte anges med full bestämdhet, men beloppen torde ge erforderligt underlag för en bedömning av vad ett principbeslut om inrättande av en andra lärarhögskola från ekonomisk synpunkt innebär. För nästa budgetår föreslår jag endast, att ett investeringsanslag till det tidigare preliminärt beräknade beloppet av 200 000 kronor äskas för upprättande av ritningar och vidtagande av andra förberedande åtgärder för byggnadsföretaget.

De årliga driftkostnaderna har av de sakkunniga approximerats med utgångspunkt i de för budgetåret 1958/59 till lärarhögskolan i Stockholm anvisade medlen. Jag beräknar på grundval av det tidigare redovisade personalbehovet, förordad utbildningskapacitet samt uppskattat behov av annan icke-ordinarie personal än som förut nämnts avlöningskostnaderna för en fullt utbyggd lärarhögskola i Malmö vid nuvarande lönenivå till följande belopp: Till ordinarie tjänstemän 2 450 000 kronor; till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, 546 000 kronor; till övrig icke-ordinarie personal 2 960 000 kronor samt till rörligt tillägg m. m.

891 000 kronor eller tillhoppa i avrundat tal 6 850 000 kronor. Av detta belopp kan omkring 2 900 000 kronor beräknas åtgå till lärarkandidaternas löner, d. v. s. omkring 42 procent av de totala lönekostnaderna.

Med utgångspunkt i anslaget till omkostnader vid lärarhögskolan i Stockholm kan uppskattningsvis 500 000 kronor angivas som sannolikt erforderligt belopp för en skola av den andra lärarhögskolans omfattning. Till materiel och böcker torde 100 000 kronor få beräknas.

När skolan hunnit bli fullt utbyggd, skulle dess årliga stat således kunna beräknas omfatta ett belopp av omkring 7,5 miljoner kronor.

Engångsanskaffningar för övningskolans inrättande skall icke till någon del bekostas av statsmedel. Kostnaderna av detta slag för den egentliga lärarhögskolans behov skall däremot falla på statsverket. Fördelade på ett antal år torde de i enlighet med de sakkunnigas uppskattningar få beräknas till omkring 600 000 kronor.

Jag vill i detta sammanhang slutligen erinra om att jag redan i det föregående uttalat, att folkskoleseminariernas utbildningskapacitet naturligtvis inte skall förbli opåverkad genom tillkomsten av ytterligare en lärarhögskola utan begränsas i samma mån som utbildningen kan överflyttas till denna lärarhögskola. Jag förutsätter att skolöverstyrelsen beaktar detta vid sin planläggning beträffande seminarieorganisationens fortsatta utbildningskapacitet och upptar spørsmålet till prövning och förslag i samband med vederbörliga anslagsäskanden till Kungl. Maj:t för de närmast följande budgetåren. Det bör här erinras om att enligt ett mellan kronan och Malmöhus läns landsting gällande avtal landstinget successivt skall ha senast år 1969 övertagit nuvarande folkskoleseminariets tomt i Lund jämte därå befintliga byggnader.

Jag har nyss angivit, vad jag anser vara avgörande skäl för att den andra lärarhögskolan bör förläggas till Malmö, nämligen att skolväsendet i Lund icke är nog omfattande som övningsunderlag för den utbildningskapacitet, som den andra lärarhögskolan enligt min mening bör ha. Av redogörelsen för de sakkunnigas förslag och för remissyttrandena torde de väsentliga synpunkter, som kan anläggas på förlägningsfrågan, ha framgått. Då de samtliga synes vara sekundära i förhållande till frågan om underlaget för övningsundervisningen och då dessutom även i övrigt tillfredsställande förutsättningar enligt min mening finnes för en förläggning till Malmö, finner jag inte anledning att här väga nämnda synpunkter mot varandra utan hänvisar till min tidigare redogörelse. Med anledning av byggnadsstyrelsens motivering för en förläggning till Lund — man skulle där obunden av befintliga byggnader kunna ordna en för lärarhögskolan särskilt avpassad anläggning — vill jag dock erinra om att detta i och för sig inte oviktiga förhållande bortfallit som särskilt skäl till förmån för Lund i och med att

det så kallade Heleneholmsområdet i Malmö förts fram som förläggningsalternativ.

På mitt uppdrag har representanter för ecklesiastikdepartementet besett de olika förläggningsplatserna i Malmö och vid överläggningar med företrädare för staden undersökt de närmare förutsättningarna för lärarhögskolans förläggning dit. Mellan företrädare för departementet och för Malmö stad har därefter överenskommelse träffats om förslag till avtal angående upprättande av en lärarhögskola i Malmö m. m. Avtalsförslaget torde som bilaga få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende. Beträffande avtalsförslagets innebörd och vissa därmed sammanhängande frågor vill jag anföra följande.

Vad först beträffar frågan om förläggning inom Malmö har det visat sig, att den plats som från allmänna synpunkter närmast ter sig som den fördelaktigaste, nämligen det centralt belägna område som skulle disponeras enligt något av Drotsenalternativen, skulle vara ett mindre lämpligt val, om man tager hänsyn till stadens skolplanering. Med den omfattning övningsskolan enligt min mening bör ha, skulle en förläggning enligt något av dessa alternativ framstå som direkt olämplig för staden, då ett naturligt upptagningsområde för erforderligt antal elever i övningsskolan skulle komma att saknas.

Vid val av Mellanhedsalternativet skulle man möta olägenheten att tvingas övertaga befintliga lokaler, vilka enligt de sakkunnigas bestämda mening icke erbjuder erforderligt utrymme för en anläggning av det slag det gäller. I detta läge har jag, sedan det visat sig möjligt att träffa en från statens synpunkt tillfredsställande överenskommelse med Malmö stad vid en förläggning till Heleneholmsområdet, ansett mig böra förorda en förläggning till detta område, där en för sitt ändamål planerad anläggning till alla delar kan uppföras från grunden.

Avtalsförslaget avser således inrättande av en lärarhögskola, med tillhörande statlig övningsskola, förlagd till Heleneholmsområdet. Den reguljära utbildningsverksamheten avses skola börja den 1 juli 1962. Som allmän förutsättning gäller, att staden efter i vederbörlig ordning gjord ansökan inför försöksverksamhet med nioårig obligatorisk enhetsskola successivt i hela staden så, att den läsåret 1962/63 omfattar årskurserna 1—7.

För högskolanläggningen skall staden utan kostnader till staten överlåta ett markområde, omfattande cirka 60 000 m², och därå utan bidrag av statsmedel uppföra, inreda och utrusta erforderliga byggnader för en fullständig övningsskola av den omfattning jag förut angivit såsom lämplig. Klasser och ringar i övningsskolan skall till storleken avpassas för övningsskolans uppgifter. Beträffande tillhandahållande av externa övningsklasser skall tillämpas samma bestämmelser som från den 1 juli 1959 föreslagits skola i detta hänseende gälla i fråga om folkskoleseminarierna.

Byggnadernas standard skall vara den för kommunala skolanläggningar vanliga, dock att de särskilda behov, som skolans karaktär av övningsskola medför, skall beaktas. Även i fråga om standard på utrustning och undervisningsmateriel skall gälla vad nu sagts. Jag vill här erinra om att jag i annat sammanhang med skärpa understrukt vikten av att verkligt allvarliga ansträngningar göres för att hålla nere kostnaderna för statliga eller med statsmedel finansierade byggnadsföretag och att i detta syfte alla till buds stående möjligheter att genom förenklingar, rationellare planlösningar och liknande åtgärder förbilliga byggnadsverksamheten på effektivaste sätt utnyttjas. Vad jag sålunda framhållit gäller givetvis också beträffande den del av lärarhögskolanläggningen, vars uppförande skall bekostas av staden. Motsvarande synpunkter på angelägenheten av återhållsamhet i utgifterna och effektivt utnyttjande av tillgängliga resurser bör enligt min mening vidare självfallet också gälla med avseende på den i 8 § avtalsförslaget avsedda inredningen, undervisningsmaterielen m. m.

Att övningsskolans uppförande skall bekostas av Malmö stad innebär helt naturligt inte att staten skall sakna inflytande över utformningen av denna del av anläggningen. Förutom att ritningar, utrustningslistor m. m. enligt avtalsförslaget skall godkännas av statlig myndighet förutsättes i förslaget att intimt samråd alltifrån början skall äga rum mellan vederbörande statliga och kommunala myndigheter rörande anläggningens utformning och utförande. Med hänsyn till att den 1 juli 1962 i avtalsförslaget angivits som den tidpunkt då byggnaderna skall överlämnas och förutsättes vara färdigställda, är det angeläget, att kontakt mellan berörda myndigheter tages så tidigt som möjligt och att samrådet bedrivs kontinuerligt, så att arbetet inte fördröjes genom att vidtagna åtgärder senare visar sig inte vara i enlighet med båda parter uppfattning.

Enligt avtalsförslaget har vidare staden förbundit sig att från och med höstterminen 1960 provisoriskt tillhandahålla behövliga lokaler för ämneslärarutbildning. Jag vill också nämna, att staden åtagit sig att tillhandahålla idrottsanläggningar för lärarhögskolans behov samt utfäst sig att verka för att lärare och lärarkandidater skall kunna erhålla lämpliga bostäder samt för att kommunikationerna mellan högskolan och den centrala staden blir tillfredsställande.

Beträffande fördelningen mellan stat och kommun av kostnaderna för den andra lärarhögskolan är avtalsförslaget utformat så, att vad kommunen skall svara för uttryckligen angivits, medan övriga kostnader förutsättes falla på staten. I fråga om investeringar skall i princip kostnaderna för mark och för uppförande av övningsskolan, såsom redan sagts, falla på staden, medan staten skall bestrida kostnaderna för den egentliga lärarhögskolans uppförande och vad därmed sammanhänger.

Driftkostnaderna, d. v. s. underhåll av anläggningen, utgifter för personal och materiel m. m., skall falla på staten utom i vad gäller skolsociala anord-

ningar och inköp av böcker till skolbibliotek, allt för övningsskolans elever, samt undervisningen i yrksteori och yrkespraktik. I den mån särskilda statsbidrag utgår för dessa ändamål avses kommunen äga uppbära sådana även för övningsskolans elever.

Utöver vad jag nu anfört, torde avtalsförslaget inte fordra några närmare kommentarer från min sida. Jag förordar, att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens bemyndigande att med Malmö stad träffa överenskommelse i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag här förordat. Skulle smärre jämkingar av eller tillägg till avtalsbestämmelserna senare erfordras, förutsätter jag, att riksdagens samtycke därtill icke skall behöva inhämtas.

Vid bifall från Kungl. Maj:ts och riksdagens sida till de förslag, jag i det föregående framlagt, skulle något mer än ett år återstå till dess att den provisoriskt ordnade ämneslärarutbildningen kan taga sin början och drygt tre år till dess att den nya högskolanläggningen avses skola tagas i bruk. Viss tid för att förbereda verksamheten fordras emellertid oundgängligen. Därest principbeslut nu fattas, bör åtgärder således snarast vidtagas dels för att förbereda och organisera den provisoriska utbildningen av ämneslärare, dels för att planera den nya anläggningen. Den senare åtgärden torde fordra intim samverkan mellan byggnadsteknisk och pedagogisk sakkunskap. Ett omfattande arbete torde vidare krävas för att förbereda igångsättandet av utbildningsverksamheten vid högskolan, även om man i det avseendet kan bygga på redan gjorda erfarenheter.

För den provisoriska ämneslärarutbildningen torde fordras att den blivande högskolans rektor och vissa övriga befattningshavare vid denna är utsedda och kan påbörja sin verksamhet den 1 juli 1960. För det budgetår, som då börjar, bör vidare medel lämpligen ha av skolöverstyrelsen beräknats och äskats i vanlig ordning hösten dessförinnan, så att förslag om medelsanvisning kan föreläggas riksdagen i 1960 års statsverksproposition. Sedan högskolans rektor utsetts, bör han givetvis få en ledande ställning vid det fortsatta förberedelsearbetet. Högskolans styrelse bör träda i funktion från den 1 juli 1960 som styrelse för den verksamhet som hänger samman med den provisoriska ämneslärarutbildningen. Redan dessförinnan och under loppet av budgetåret 1960/61 måste emellertid åtskilliga förberedelseåtgärder ske, såsom att pröva huruvida viss till lärarhögskolan knuten personal bör tillsättas medelst kallelseförfarande, att taga ställning till professurens benämning och att närmare klargöra innehavarens ställning och uppgifter vid Lunds universitet, att framlägga förslag till tim- och kursplaner för småskollärarutbildningen m. m. samt undersöka huruvida arbetsformerna vid den andra lärarhögskolan lämpligen bör få en mera högskolemässig prägel än de för närvarande har vid den första lärarhögskolan. Därvid bör uppmärksammas vad i dessa frågor anförts vid remissbehandlingen av betänkandet angående lärarhögskola i Sydsverige. I övrigt torde här endast

sammanfattningsvis behöva sägas, att det förberedande arbetet skall sikta på utarbetandet av erforderliga detaljförslag för verksamheten vid den andra lärarhögskolan på grundval av fastställda riktlinjer för lärarutbildningens ordnande men med beaktande av sedan dess gjorda rön och erfarenheter. För utförande av ifrågavarande förberedelsearbete torde vissa särskilda anordningar bli nödvändiga. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles besluta härom.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) besluta, att i Malmö skall upprättas en lärarhögskola med i huvudsak de uppgifter och den organisation, som jag i det föregående förordat;

b) besluta, att utbildningsverksamheten vid nämnda lärarhögskola skall taga sin början höstterminen 1962, dock att utbildning av ämneslärare provisoriskt skall anordnas från och med höstterminen 1960;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående förordat sluta avtal med Malmö stad angående upprättande av en lärarhögskola i Malmö m. m. ävensom i övrigt fatta de beslut och vidtaga de åtgärder, som i samband med upprättandet kan erfordras;

d) till *Nybyggnad för lärarhögskolan i Malmö* för budgetåret 1959/60 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

M. Ribbing

Förslag

till

Avtal

**mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt Malmö stad, å andra sidan,
angående upprättande av en lärarhögskola i Malmö m. m.**

Mellan företrädare för Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt företrädare för Malmö stad, å andra sidan, har — under förutsättning av Kungl. Maj:ts respektive stadsfullmäktiges godkännande före den 1 juli 1959 — träffats följande avtal angående upprättande av en lärarhögskola i Malmö m. m.

1 §

I Malmö inrättas en *lärarhögskola med därtill hörande statlig övnings-skola*, innefattande fullständig enhetsskola samt gymnasium.

Utbildningsverksamheten avses skola börja *den 1 juli 1962*. Angående tidigare igångsättande i provisoriska lokaler av utbildning för ämneslärarkandidater stadgas i 21 §.

Kostnaderna för lärarhögskolan med den därtill hörande övningskolan bestrides av statsmedel, om ej annat följer av vad nedan sägs.

2 §

Försöksverksamhet med nioårig obligatorisk enhetsskola förutsättes skola införas successivt i hela staden i sådan ordning att försöksverksamheten läsåret 1962/63 omfattar årskurserna 1—7, där den icke på grund av tidigare fattade beslut redan har större omfattning.

Övningskolans *enhetsskola* skall läsåret 1962/63 omfatta årskurserna 1—7 samt därefter successivt utbyggas med årskurserna 8 och 9.

Övningskolans *gymnasium* inrättas som treårigt, för manlig och kvinnlig ungdom öppet gymnasium med allmän linje, latinlinje och reallinje. Det upprättas successivt med början från och med läsåret 1962/63 i första ringen.

Anm. Beträffande skolväsendets närmare organisation i Malmö förutsättes staden skola snarast inkomma till skolöverstyrelsen med särskild utredning och förslag.

3 §

Övningskolan förutsättes fullt utbyggd omfatta följande antal *klasser och ringar*:

enhetsskolans	lågstadium (årskurs 1—3)	12 klasser
»	mellanstadium (årskurs 4—6)	18 »
»	högstadium (årskurs 7—9)	15 »
gymnasiet	9 ringar
hjälpklass	2 klasser
		47 klasser
		9 ringar

Härtill kommer 1 läsklinik.

4 §

Det åligger staden att anpassa *övningsskolans upptagningsområde* så, att klasser och ringar erhåller med hänsyn till övningsskolans uppgifter lämplig storlek.

5 §

För i 1 § angivet ändamål överlåter staden utan ersättning samt fritt från alla gravationer till kronan ett *område*, omfattande cirka 60 000 m², vilket angivits med röd begränsningslinje å ett av Malmö stadsingenjörskontor den 13 februari 1957 upprättat förslag till stadsplan för del av Södervärn (Heleneholm), begränsat i norr av Ystadvägen, i öster av Munkhättegatan, i söder av Eriksfältsgatan samt i väster av området i övrigt.

6 §

Staden svarar för att området enligt gällande bestämmelser kan *bebyggas* på sätt förutsättes i detta avtal.

7 §

Staden åtager sig att på området utan bidrag av statsmedel uppföra de *byggnader för övningsskolan*, som erfordras med hänsyn till dess i 3 § angivna omfattning (inklusive lokaler för skolsociala ändamål och andra lokaler till elevernas omvårdnad, administrationslokaler samt tjänstebostäder för vaktmästare och värmeskötare), allt enligt gängse kommunal standard, dock med beaktande av övningsskolans särskilda behov.

Ovannämnda byggnader överlämnas i kronans ägo den 1 juli 1962.

8 §

Staden åtager sig att utan bidrag av statsmedel verkställa *inredning* av övningsskolan före överlämnandet samt förse övningsskolan med den första uppsättningen möbler, inventarier och undervisningsmateriel, allt enligt gängse kommunal standard, dock med beaktande av övningsskolans särskilda behov.

Till ovan angiven egendom erhåller kronan äganderätt.

Beträffande stadens tillhandahållande av viss särskild utrustning gäller vad nedan i 17 § sägs.

9 §

Staden åtager sig, i vad gäller övningsskolans behov, att utan kostnad för statsverket iordningställa erforderliga *skolgårdar*, parkeringsplatser, cykelställ och liknande anordningar samt i övrigt verkställa yttre planeeringsarbeten.

10 §

Erforderliga *vägar* samt *ledning*ar för anslutning till vatten och avlopp, gas, elektricitet och central värmeanläggning (fjärrvärme), därest sådan nu eller framdeles skulle ifrågakomma, åtager sig staden att utan kostnad för statsverket framdraga till områdets gräns, såvitt gäller den egentliga lärarhögskolan, samt över området, såvitt gäller övningsskolan.

11 §

Staden åtager sig att svara för anläggning, underhåll och renhållning av området omgivande *gatuområden*.

12 §

Ritningar, utrustningslistor och andra grundläggande dokument beträffande de byggnads- och anläggningsarbeten samt anskaffningar, som avses i 7—9 §§, skall godkännas av Kungl. Maj:t eller den statliga myndighet, som Kungl. Maj:t därtill bemyndigar.

Anm. Det förutsättes, att stadens samtliga åtgärder beträffande projektering, uppförande och färdigställande av övningsskolanläggningen alltifrån början vidtages i samråd med vederbörande statliga myndigheter.

13 §

Skulle kronan upphöra att använda de på området uppförda byggnaderna huvudsakligen för ändamål, som avses i 1 §, eller för liknande utbildningsändamål, skall området med vad därtill hör i fast egendom ävensom till övningsskolan hörande möbler, inventarier, undervisningsmateriel och annan lös inredning återgå till staden. De av kronan för den egentliga lärarhögskolan uppförda byggnaderna skall därvid inlösas av staden med belopp, motsvarande deras bruksvärde vid inlösningsstillfället. I övrigt skall lösen icke utgå.

14 §

Staden åtager sig att — med åtnjutande av i förekommande fall utgående statsbidrag — omhänderhava *undervisningen i yrketeori och yrkespraktik* för övningsskolan.

15 §

Staden åtager sig att — med åtnjutande av i förekommande fall utgående statsbidrag — tillhandahålla övningsskolans elever *skolsociala förmåner* (t. ex. skolmåltider, hälsovård, tandvård, skolbad, fria läroböcker, fri undervisningsmateriel) och andra kommunalt beviljade förmåner (t. ex. stöd-

undervisning, frivillig undervisning, fritidsverksamhet) i den omfattning och på de villkor, som gäller för stadens övriga elever i motsvarande skolformer.

16 §

Staden åtager sig att — med åtnjutande av i förekommande fall utgående statsbidrag — verkställa inköp av böcker för *övnings skolans skolbibliotek* i den omfattning och på de villkor, som tillämpas beträffande övriga skolbibliotek i motsvarande skolformer.

17 §

Till av staden bekostad verksamhet, som avses i 14—16 §§, tillhandahåller kronan i 7 § avsedda lokaler utan hyresersättning eller ersättning för bränsle, lyse och vatten. Upplåtelse av ifrågavarande lokaler för annat än lärarhögskoleverksamhetens behov må ske först efter samråd med stadens vederbörande myndigheter.

Inredning och utrustning för upprätthållande av sagda verksamhet anskaffas och underhålles av staden.

18 §

Staden åtager sig att utan kostnad för statsverket tillhandahålla *idrottsanläggningar*, till vilkas begagnande lärarhögskolan för sin verksamhet skall äga företrädesrätt under lektionstid.

19 §

Staden åtager sig att ställa *externa övningsklasser* till förfogande i den utsträckning som erfordras för övningsundervisningen, varvid de bestämmelser, vilka från och med den 1 juli 1959 avses skola gälla för dylika klasser vid folkskoleseminariums övningskola, skall äga motsvarande tillämpning.

20 §

Staden utfäster sig att verka för att personalen vid lärarhögskolan och lärarkandidaterna skall kunna erhålla lämpliga *bostäder* i lärarhögskolans närhet samt för att *trafikförhållandena* så ordnas, att tillfredsställande kommunikationsmöjligheter erhålles med samverkande skolanläggningar av olika slag samt stadens centrala delar.

21 §

Staden åtager sig att från och med läsåret 1960/61 till dess den egentliga lärarhögskolans nybyggnad uppförts och kan tagas i bruk till kronan utan kostnad för statsverket provisoriskt upplåta lokaler i befintligt skick i den s. k. Åbergska flickskolan i staden i den utsträckning, som erfordras för en årlig utbildning av högst 60 ämneslärarkandidater.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
I. Inledning	2
II. Den första lärarhögskolans tillkomst och nuvarande organisation	3
III. Förslag angående en lärarhögskola i södra Sverige	10
A. Allmänna synpunkter	10
B. Omfattning och organisation	11
1. De sakkunnigas förslag	11
a) Utbildningskapaciteten	11
b) Personalbehov	16
c) Lokalbehov	18
d) Styrelse	20
2. Remissyttranden	21
C. Övningsskola	28
1. De sakkunnigas förslag	28
a) Behovet av övningsklasser	28
b) Den interna övningsskolans organisation	33
c) Personalbehov för övningsskolan	35
d) Lokalbehov för övningsskolan	38
2. Remissyttranden	41
D. Förläggningssort m. m.	45
1. Av de sakkunniga redovisade alternativ	45
a) Allmänna synpunkter	45
b) Lund som förläggningssort	45
c) Malmö som förläggningssort	52
2. Remissyttranden	58
E. Kostnadsberäkningar	60
IV. Departementschefen	62
<i>Bilaga. Avtalsförslag</i>	82